

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ARCADIE SUCEVEANU: „LITERATURA DIN BASARABIA, ÎNCEPUT DE SECOL XXI”

„Se poate spune că antologatorii celor șapte volume au respectat în mai toate cazurile criteriul axiologic și au lucrat în două registre temporale: sincronic și diacronic. Preva-lează spiritul sincronic, lucru firesc în cazul unei antologii ce vizează segmentul de timp actual, mai multe nume vechi fiind scoase din context și înlocuite, ca să spunem așa, cu nume noi, de autori aflați la primele cărți. Se simte dorința de a democratiza și reaseza ierarhiile, precipitarea de a mai șterge câteva riduri de pe fața literaturii basarabene.” (P. 3)

ANA BLANDIANA: „CUVINTE DESPRE CUVINTE” (II)

„Ideea de premiu nu mi se pare înrudită prea mult cu cea de literatură și nu m-a preocupat niciodată în mod deosebit. (...) Un premiu este întotdeauna mai important pentru cei ce nu l-au luat decât pentru cei ce l-au luat, pentru că nu există împlinire, oricât de mare, care să poată atinge în sufletul nostru intensitatea unei frustrări.” (P. 5)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Fragment din antologia *Poeți ai generației războiului* de Claudiu Komartin, în curs de apariție la Editura Cartier. (P. 8)

MIRADOR

ION POP: „LA CENTENARUL ROMÂNIEI MARI”

„«Patriotismul lucid» invocat ca principiu de Ioan Stanomir este, cred și eu, semnul sub care s-ar cuveni să fie într-adevăr analizată această sută de ani: epocă de impresionante elanuri constructive și de înfăptuiri pe toate planurile vieții sociale și spirituale

a țării, dar afectată de corupția «balcanică» tradițională, răvășită grav și de conflicte și dezastre, cum au fost extremismele legionare, dictatura carlistă, al doilea mare război soldat cu victime omenesti fără număr dar și cu

pierderi teritoriale grave, urmate de instalarea puterii comuniste, a cărei răsturnare în celălalt mare Decembrie, din 1989, n-a pus cu totul capăt unor continuități subterane ori vizibile ale comunismului de până mai ieri.”

06

POEZIE

de DANIEL CORBU

„POEMUL PERIPATETIC”:

„De ani și ani plimb pe străzi
ideea unui poem
de parcă mi-aș plimba
propria-mi moarte.”

< 12

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4 – P. 4

TEO CHIRIAC: „POEM ÎN SINE (RAZE, PROTUBERANȚE, ABISURI STRĂLUMINĂTOARE)” (X-XI)

ESEU – P. 10

LEO BUTNARU: „ORALITATEA INSIPIDĂ SAU CONSPIRAȚIA GRAFOMANILOR”

PROZĂ – P. 14

OLGA DELIA MATEESCU: „PUI FALS PRĂJIT”

VOX CLAMANTIS – P. 19

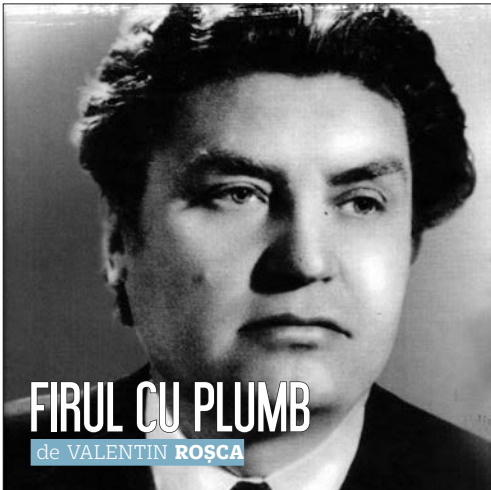
GRIGORE CHIPER: „DRUMUL”

CUPRINS

EDITORI:
**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 4 | NUMĂRUL 12 (38) | DECEMBRIE | 2018

07 **„UNIREA SE AMÂNĂ? UNIREA SE FACE!
UNIREA E APROAPE!”**

03 **„LITERATURA DIN
BASARABIA, ÎNC.
DE SECOL XXI”**

19 **„NUD”**

04 **TEOFANII
ÎN FORMAT A4**
„POEM ÎN SINE” (X-XI)
DE TEO CHIRIAC

05 **REFLEXE**
„CUVINTE DESPRE CUVINTE” (II)
DE ANA BLANDIANA

06 **MIRADOR**
„LA CENTENARUL
ROMÂNIEI MARI”
DE ION POP

10 **ESEU**
„ORALITATEA INSIPIDĂ SAU
CONSPIRAȚIA GRAFOMANILOR”
DE LEO BUTNARU

08 **FRAGMENT DIN PREFAȚA
LUI CLAUDIU KOMARTIN
LA ANTOLOGIA „POEȚI AI
GENERAȚIEI RĂZBOIULUI”,
ÎN CURS DE APARIȚIE
LA EDITURA CARTIER**

14 **PROZĂ**
„PUI FALS PRĂJIT”
DE OLGA DELIA MATEESCU

16 **BREVIAR**
„DUMITRU MATCOVSCHI
ȘI ISTORIA NOASTRĂ”
DE ION CIOCANU

18 **PLURALIA
TANTUM**
„JURNAL ÎN MARGINILE ISTORIEI
LITERARE” (XVIII)
DE LEO BUTNARU

19 **VOX CLAMANTIS**
„DRUMUL”
DE GRIGORE CHIPER

20 **POEME**
„ȘPERLĂ ORÂNDUITĂ”
DE VIACESLAV RUSSU

21 **MEDALION**
„CA UN SISIF, SCRITORUL...”
DE CLAUDIA PARTOLE

22 **IN MEMORIAȚ:**
NICOLAE RĂILEANU
„SINGUR PRINTRE SCRITORI
SAU NICOLAE CEL FĂRĂ DUMINICI...”
DE MIHAI ȘTEFAN POIATĂ
„UN SELFIE FĂRĂ NICOLAE
RĂILEANU”
DE NICOLAE POPA

23 **RAFT**
„POEMELE NEDESPĂRȚIRII”
DE LUCIA ȚURCANU

Revista Literară

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chipier

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: offset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

 MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI
Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.

 **INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN**
Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau Mac OS.

Conținutul publicației „Revista literară” nu reprezintă
poziția oficială a Ministerului pentru Românii de
Pretutindeni sau a Institutului Cultural Român.

EDITORIAL

de ARCADIE SUCEVEANU

ADRIAN MARINO DESPRE CUM PERCEPEM EUROPA

„(...) cei mai mulți dintre români – mai ales după decenii de izolare totalitară – percep «Europa» în primul rând ca sinonimul generic al „străinătății”. Pentru mulți, o noțiune profund suspectă, dubioasă, în orice caz. Căci de acolo, din această direcție, vine «ne-cunoscutul», «străinul». Iar acesta, pentru orice societate închisă, cu vechi și puternice reflexe tradiționaliste defensive, cum a fost și a rămas societatea noastră rurală, reprezintă un motiv de neliniște, o primejdie potențială permanentă. (...) Și totuși această «Europă», eminentemente suspectă, a fascinat, a traumatizat chiar, timp de decenii, conștiințele românești. Dar în ce sens? Folosim în mod voit ideile cele mai simple și mai limpezi cu putință. «Masele largi populare» n-au fost niciodată sensibile, nici în Occident, nici la noi, mai ales, la valorile spirituale, ci materiale, economice, de «consum». Coca-cola a fost și a rămas mai „tare” decât orice argument ideologic «anticapitalist». Fiindcă ea a devenit, între altele, un simbol al „societății de consum», de o contagioasă și invincibilă forță propagandistică.

(...) «Ce-mi pasă mie de Europa dumitale!», se gândește încă în mod curent la noi. Preocuparea esențială este și rămâne, instinctual și afectiv, doar pentru «țărișoara mea». Răspunsul tradițional – caragialesc sau nu – se aude însă mereu ori de câte ori se invocă și o altă «Europă»: multi- sau supranațională, federalizată, politică, instituțională, ideologică. În această privință, asimilarea ideii în profunzime este încă slabă, incertă. Mult mai redusă, în orice caz, decât se crede în genere. (...) Dincolo de unele medii politice, intelectuale și jurnalistice evaluate, «ideea europeană», în forma sa activă, militantă, are încă un impact minim și o audiență redusă, regretabil de redusă. Fiindcă ea presupune un alt model politic, pentru care cele mai multe dintre conștiințele românești n-au nici afinități și nu sunt încă nici pe departe pregătite. (...) Întreaga evoluție politică a Europei occidentale, după al Doilea Război Mondial, vine în directă și totală contradicție cu mentalitatea politică dominantă de la noi. Barierele ideologice, războiul rece, formarea celor două blocuri antagoniste, NATO și Tratatul de la Varșovia etc. au agravat, într-adevăr, foarte mult, dar nu au generat, în esență, concepția despre stat total antieuropeană, care domină încă mentalitatea populară în România. Comunismul doar a preluat și a dus la ultimele consecințe, absurde și monstruoase, concepția statului național, unitar, autoritar, represiv, închis, riguros centralizat, cu rădăcini încă din secolul 19, idee instaurată și consolidată la noi și după Marea Unire din 1918.”

(Adrian Marino, „Pentru Europa”, Iași, Editura Polirom, 1995)

LITERATURA DIN BASARABIA, ÎNCEPUT DE SECOL XXI

Una din cele mai importante apariții editoriale ale anului literar 2018, un eveniment ce se produce de regulă la mari intervale de timp, este seria de antologii lansată de editurile Arc și Știința cu genericul „Literatura din Basarabia, început de secol XXI”. Așa cum stă scris pe coperta a IV-a a fiecărui volum, „noua serie continuă, ca o ștafetă, ciclul antologic „Literatura din Basarabia în secolul XX”, care a apărut în 2004, însumând 12 volume. Colecția recentă antologhează scrierile editate după anul 2000 până în prezent (2017)”. Actuala ediție conține șapte volume, dintre care primele șase – *Roman*, vol. 1, vol. 2, *Proză scurtă*, *Poezie*, *Dramaturgie*, *Eseu*. *Critică literară* – au fost lansate încă în primăvara acestui an, iar cel de al șaptelea, ultimul, *Literatură pentru copii*, a apărut recent, fiind editat într-un alt format dar făcând parte din același corp al seriei. Intră în scenă o nouă antologie ce se ambiționează să reprezinte întreaga panoramă a literaturii din spațiul basarabean, tot ce s-a scris mai valoros în acest fragment de timp. E o întreprindere temerară, responsabilă și riscantă în același timp, deoarece ea încearcă să surprindă imaginea în mișcare a literaturii, lansează nume noi ce abia și-au făcut apariția în agora literară.

Se poate spune că antologatorii celor șapte volume au respectat în mai toate cazurile criteriul axiologic și au lucrat în două registre temporale: sincronic și diacronic. Prevalează spiritul sincronic, lucru firesc în cazul unei antologii ce vizează segmentul de timp actual, mai multe nume vechi fiind scoase din context și înlocuite, ca să spunem așa, cu nume noi, de autori aflați la primele cărți. Se simte dorința de a democratiza și reazeza ierarhiile, precipitarea de a mai șterge câteva riduri de pe fața literaturii basarabene. Cei care păstrează în bibliotecii setul de antologii din anul 2004 ar putea fi de-a dreptul surprinși de lipsa din context a unor nume importante (Nicolae Esinencu, Ion Ciocanu, Leo Butnaru – la poezie, Ioan Mănăscuță, Vasile Gârneț, Vitalie Ciobanu, chit că în prefețe se aduc explicații în legătură cu lipsa ultimilor doi) sau chiar emblematice (Ion Druță), care au fost „înlocuiți” cu autori tineri, talentați fără îndoială, dar despre care cititorul nu știe nimic sau aproape nimic. Iar autorii în viață, rămași „pe dinafară”, se vor întrista văzând cât de sărguincios lucrează diavoleasca mașinărie a timpului și se vor grăbi să-i acuze pe antologatorii de tot felul de subiectivisme și tendențiozități.

Ceea ce se impune cu toată evidența este că literatura ce se scrie azi în Basarabia se află în regim de sincronizare cu mișcarea literară din Țară și din alte spații de cultură. Limba română din textele autorilor noștri nu mai are ezitățile și licențele „emblematic” de altădată, este o limbă profund românească, adusă la zi, iar mai mulți dintre ei sunt deja integrați în circuitul metabolic al literaturii române.

Textele celor 54 de autori selecțaiți în volumul de *Poezie* (antologator Lucia Țurcanu), fac dovada că poezia rămâne în continuare genul cel mai prolific și cu cea mai mare relevanță estetică, chiar dacă relieful ei „este pe cât de vălurat, pe atât de eteroclit”. Fie că alternează livrescul cu meditația existențialistă, fie că recurg la ironie, ludic sau la violentarea radical-teribilistă a limbajului, fie că explorează poetica banalului cotidian sau a minimalismului imagistic postdouămiist, viziunea lirică și modalitățile lor de expresie indică o „de-metaforizare pregnantă a discursului”, „subminarea stilului înalt-poetic”, căutarea noii autenticități.

O altă caracteristică a perioadei pe care o reprezintă antologiile este proliferarea prozei, în special a romanului. Fenomenul este de-a dreptul spectaculos, mai cu seamă dacă îl raportăm la epocile trecute, când proza reprezenta specia „deficientă și deficitară a literaturii din Basarabia”, așa cum arată Maria Șlehtițchi în amplul său studiu introductiv la antologia *Roman* (vol. 1, vol. 2). Cele peste o sută de romane publicate de către autorii noștri în acest scurt răstimp (dintre care antologia reține doar 12, prezentate fragmentar), unele apărute la edituri prestigioase din România, cum ar fi Polirom și Cartea Românească, și traduse în mai multe limbi de circulație europeană, sunt un indiciu că specia romanescă și-a cucerit poziții solide în spațiul nostru. Așa cum ne demonstrează și antologia de *Proză scurtă* (antologator Iulian Ciocan), tot mai mulți poeți și dramaturgi (Nicolae Dabija, Val Butnaru, Ghenadie Postolache, Claudia Partole, Lucreția Bărlădeanu, Nicolae Spătaru ș.a.) se lasă seduși de arta narativă.

Schimbări și mutații spectaculoase în perioada de după 2000 s-au produs și în genul dramatic, în special prin pătrunderea masivă a teatrului-document, a lucrărilor de actualitate cu miză social-politică. Șapte din cei opt autori ce figurează în cuprinsul antologiei *Dramaturgie* (antologator Irina Nechit) își construiesc piesele din decupaje

și inserturi preluate din realitatea ultimelor decenii: revoluția tinerilor din 7 aprilie 2009, fenomenul migrației, războiul de pe Nistru, problema comunităților sexuale, abuzurile suferite de femei. Explicația fenomenului ne-o prezintă antologatoarea: „Teatrul nu mai e un magician protejat de cortină, aceasta aproape că nu mai există. Teatrul nu se mai poate considera doar un lăcaș al muzelor, al Thaliei diafane, ci este obligat să intre în comunicare directă cu societatea. Viața bate teatrul – dramaturgii se văd nevoiți să țină cont de această evidență”.

În domeniul eseisticii și criticii literare din primele două decenii ale sec. XXI, arată Adrian Ciubotaru în foarte doctul său studiu introductiv la volumul *Eseu. Critică literară*, „există modele de scriitură și atitudine critică”; dar există „o critică în cauză însă, nu și în efect, o pledoarie pentru noutate și mai puțin pentru discernerea noutății, o teorie literară și o meditație poetică raportată mai curând la optzecismul românesc decât la cel basarabean, o istorie literară îndreptată mai degrabă spre viitor decât spre trecutul imediat”. Sunt aserțiuni la care subscriem cu toată convingerea.

Schimbările de pe segmentul literaturii pentru copii (*Literatură pentru copii*, antologator Maria Șlehtițchi) vizează acreditarea unor nume noi (Stela Popa, Aurelia Borzin), afirmarea în acest gen literar a unor scriitori optzeciști (Nicolae Popa, Dumitru Crudu), prezența mai nouă a unor scriitori care au absentat o perioadă îndelungată (Aureliu Busuioc, Vladimir Beșleagă). Liniile de forță ale volumului se regăsesc în acele texte care, prin recurgerea la exercițiul ludic și ironie, la intertextualitate, largesc parametrii paradigmatici ai acestui delicat gen de literatură.

În finalul acestor note ar trebui poate să ne întrebăm câți dintre autorii de azi vor ajunge, literar vorbind, pe țărmul sfârșitului de secol și dacă se vor găsi, atunci, edituri care să tipărească o antologie „Literatura din Basarabia în secolul XXI”. Nu o vom face, știind că totul în această lume, inclusiv creația literară, este supus hazardului și nimeni nu poate să prevadă cum vor lucra zarurile. Ceea ce ne-am putea dori acum e ca cele șapte volume ale Antologiei să pătrundă pe piața de carte românească, pentru a ne vedea, încă o dată și dintr-o nouă perspectivă, imaginea dinafară, felul în care știm să ne (re)integrăm în contextul actual al literaturii române.

TEOFANII ÎN FORMAT A4

POEM ÎN SINE (RAZE, PROTUBERANȚE, ABISURI STRĂLUMINĂTOARE) de TEO CHIRIAC

X

Să scrii despre aceste și alte lucruri și fenomene incognoscibile sau, poate, mai puțin cunoscute publicului cititor; să scrii, să scrii câtă vreme Creatorul din ceruri (obosit, plictisit, dezamăgit?) încă n-a închis cartea acestei lumi, iar harnicii Săi îngerași încă n-au luat-o și depus-o pe unul dintre rafturile prăfuite, de sus ori de jos, alături de cărțile mari ale altor lumi trecute, prezente și viitoare;

Să scrii, cu deosebită tandrețe, despre femeia iubită, care doarme pe canapea, în aceeași cameră de hotel montan, despre femeia pe care o dezmierzi cu nume dintre cele mai frumoase, mai neobișnuite: Euridice, Beatrice, Berenice, Lirica, Fizica, Gravitația, Levitația, Grația ș.a.; să scrii despre somnul ei atât de dulce, de liniștit, de profund de după oboseala atâtor lumi, în care ați locuit împreună ani, secole, milenii la rând; să scrii despre faptul că, dormind, ea este la fel de tânără și frumoasă, ca în prima noapte de după ziua nunții voastre din ceruri și de pe pământ; să scrii că, dormind, uriașul ei trup, „magnificele-i forme” miros a iarbă de câmpie și a lămâiță cosite în zori de zi; dormind, părul ei bogat și auriu e asemeni lanului de grâu răscopt sunând în amiezi; dormind, buzele ei pline și moi au culoarea roșie-purpurie a macilor-sălbatici înflorind în liniștea înserării; să scrii că, în timp ce ea doarme, tu poți intra în inima ei, să asculți, din interior, cum bate o inimă de femeie îndrăgostită, să vezi „văpăile ascunse” în sufletul ei, întredeschis, acolo unde încap o mie de sori; să simți, acolo, cât de tare o mistuie Dorul tău fără margini; să vezi dacă în ființele voastre, două, sufletele voastre sunt unu, unu odihnindu-se în pacea și liniștea celuiilalt; să scrii cum, dormind, ea surâde, cum farmecul surâsului ei te poate ucide și cum, tot el, te poate reînvia; să scrii despre faptul că, uneori, prin somn, ea îți povestește unele vise despre viețile voastre, vieți trecute și viitoare, trăite în lumi paralele, rotunde sau ovale, trăite în lumile-bule sau în lumile-brane; vise șoptite ca pe niște versuri care te amuză, care te înduioșează, care te fac să suspini: „Dar viul ou, la vârf cu plod,/ Făcut e să-l privim la soare!// Cum lumea veche, în cleștar,/ Înnoată, în subțire var,/ Nevinovatul, noul ou,/ Palat de nuntă și cavou.”

Să scrii că, șoptind versurile barbiene, femeia iubită nu știe că ea doarme într-o

lume increată; nu are de unde să știe nici faptul că, în curând, ea va fi trezită de bătăile clopotului (clopot de nuntă? clopot de-ngropăciune?), că va deschide îndată ochii și, cuprinsă de mirare ca un copil, ea va descoperi o lume fascinantă, neînchipuit de frumoasă și de reală, o lume de dincolo de aceste timpuri și spații, o lume eternă, pe care ai creat-o în timp ce ea te crea pe tine, un miracol adevărat, la care ai luat parte și tu, existând în imaginarul spațiu-timp al *Poemului în sine*.

XI

Acum scrie că, despre toate câte ai fi putut să scrii tu, dacă ai fi fost solicitat să prefățezi cartea mare a lumii – despre toate acestea a fost scris demult, de altcineva; scrie, de asemenea, că lansarea cărții lumii, ediția definitivă, a avut loc și ea, cu multă vreme în urmă, în Sala cu oglinzi și candelabre, în lipsa prefațatorului; scrie că acum te poți întoarce, în sfârșit, la lecturile tale de supraviețuire, având încredere că „fiecare istorie în timp imaginar va determina o istorie în timp real”; până atunci, scrie și tu, din mare dragoste pentru scris, că la eveniment au participat invitați tot unul și unul,

înveșmântați în haine bogate, purtând podoabe scumpe, strălucitoare; scrie despre invitații gravi și solemnii care, extaziați de ei înșiși, nu aveau cum să observe că printre oaspeți erau prezenți Adevărul, Binele și Frumosul; scrie despre aceea cum, nerăbdători, invitații așteptau punctul culminant al evenimentului, clipa în care trebuia să apară Fericirea – strălucitoare, seducătoare, surâzătoare, ca de obicei;

Scrie despre faptul că, într-un târziu, oaspeții au aflat cu stupefacție că, în drum spre locul petrecerii lor, Fericirea a intrat în odăița de sihastru de la periferia orașului, odăiță pe care o vizita uneori; scrie despre călugărul bătrân și ciung, cu degetele boante, care se nevoia acolo de o viață, retras de lume în post și rugăciuni, și care, în rarele momente de reculegere, scria într-o carte cu scoarțele roase de carii și vremi; despre faptul cum, de fiecare dată când intra în chilioara sa Fericirea, bătrânul, orbit de frumusețea-i fără seamăn, lua satârul ascuțit și-și reteza cu el un deget – pereții scunzi, luminați de candelă, păstrau, într-adevăr, urme de sânge;

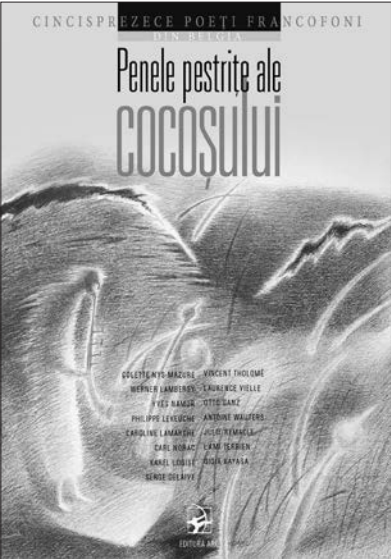
Scrie despre faptul că bătrânul călugăr își provoca dureri și suferințe insuportabile ca să-și păstreze curat și nevătămat Sufletul, unica lui avere, de neprețuit; despre

faptul că nimeni, niciodată n-a auzit ieșind din acea odăiță suspine, țipete sau urlete pricinuite de durere; dimpotrivă, din ea parcă izvorau toată liniștea, toată pacea din lume; despre faptul că prezența Fericirii în odăița lui – ea fiind atât de reală, de aproape, de disponibilă – îl tulbura, îl smintea, îi profana credința;

Scrie că bătrânul călugăr niciodată n-a invocat Fericirea în rugăciunile sale, nicidecum nu l-a rugat pe Dumnezeu să trimită Bucuria, Fericirea sau Beatitudinea pe cărăriua ce duce spre chilia sa și, cu atât mai puțin, să-i calce vreuna dintre ele pragul; scrie despre faptul că tot ce mai rămăsese din măduarele trupului său, tot mai slăbit și mai împuținat, erau cele trei degete de la mâna dreaptă, ultimele, cu care bătrânul scria, iar în momentul când intra la el Fericirea – își făcu semnul crucii;

Scrie că la acel eveniment am participat și eu; scrie și despre faptul că, deși făceam parte din rândul înalților oaspeți, eu nu eram nici Adevărul, nici Binele, nici Frumosul; scrie neapărat și despre aceea că, târziu de tot, atunci când apăru Fericirea – surâzătoare, seducătoare, strălucitoare, ca de obicei –, puținii invitați care o mai așteptau au văzut pe chipul ei urme de sânge.

EDITURA ARC • NOI APARIȚII • EDITURA ARC

PENELE PESTRIȚE ALE COCOȘULUI
CINCISPREZECE POETI FRANCOFONI DIN BELGIA
SELECȚIE ȘI PREZENTARE DE JAN H. MYSJKIN
TRADUCERE DIN FRANCEZĂ DE DOINA IOANID ȘI JAN H. MYSJKIN

„În mai 2016, am publicat la Editura ARC o antologie cu poeți de expresie neerlandeză din Belgia: «Cu picioarele afară. Cincisprezece poeți flamanzi». Prezenta antologie completează imaginea poeziei din Belgia, adăugând cincisprezece poeți de expresie franceză. În argumentul pentru voleyul flamand, făceam următoarea observație: «Poezia flamandă este marcată de o dublă apartenență, care pare să pună probleme de identitate: apartenența la Belgia, ca națiune; apartenența la domeniul neerlandofon, prin limba pe care o împarte cu cea din Țările de Jos sau cu Surinam». Pentru această nouă antologie, observația rămâne mutatis mutandis valabilă pentru comunitatea francofonă din Belgia. (...) Autorii incluși în antologia «Penele pestrițe ale cocoșului. Cincisprezece poeți francofoni din Belgia» aparțin generațiilor care s-au făcut auzite după 1960. Klinkenberg califică ultimele patru decenii ale secolului al XX-lea drept perioada de «fărămițare». În anii '60 și '70 – anii de revoltă –, poeții apăruiți nu «fug» spre Paris, ci denunță instituțiile, editurile și critica din țara lor. După federalizarea Belgiei, este vorba, în anii '80 și '90, de a digera noua situație, determinând, printre altele, în planul conținutului, ce înseamnă să fii poet de expresie franceză în Belgia și creând, pe plan instituțional, o nouă infrastructură, care trebuie să asigure dinamica vieții culturale. (...) Oricum ar sta lucrurile în privința identității vacante și a infrastructurii deficitare, talentul nu lipsește – după cum o ilustrează paginile din acest volum.”

Jan H. MYSJKIN

REFLEXE

CUVINTE DESPRE CUVINTE (II)

de ANA BLANDIANA

Am vorbit de fericire referindu-mă la clipele de inspirație și nu cred că am exagerat; în orice caz, nu cunosc o stare de beatitudine superioară acestei intensități spirituale, care nu mi s-a părut niciodată nesănătoasă, ci dimpotrivă, miraculoasă ca o atingere a unei perfecte, uimitoare sănătăți, ca o trezire (la adevărata viață, la viața tuturor resurselor vitale) din somnul obișnuit și general, ca o vedere bruscă, extraordinar de limpede, a unei priveliști abia deslușite de obicei. Cred că nu greșesc susținând că numai faptul de a beneficia de această unică fericire, de a se simți aproape vinovați că se bucură, spre deosebire de majoritatea oamenilor, de ea, îi poate face pe poeți să-și asume – într-un elan exorcizant, compensator – tot restul de suferință al omenirii. Pentru că, iată, unul dintre marile paradoxuri ale creației este acela că, hrănindu-se numai din durere, ea reușește, totuși, să-l facă pe cel ce suferă fericit. De unde rezultă, ciudat, că pot exista poeți fericiți, dar nu și oameni în stare să devină poeți când sunt fericiți.

Îmi amintesc că atunci când am împlinit cinsprezece ani (și când, dacă țin bine minte, am trăit cea mai conștientă aniversare a vieții mele, trecerea solemnă a unui prag, pe care singură l-am stabilit, de intrare în destin), mi-am agățat de pereți un decalog din care îmi mai aduc aminte o singură poruncă: „Să preferi o nefericire, care dă roade, unei fericiri care trece fără urmă”. După cum se poate presupune, n-am avut nevoie de prea mult efort ca s-o respect: viața însăși s-a îngrijit să nu duc lipsă de condițiile îndeplinirii ei. Poate de aceea mi-a rămas în memorie. Sunt sigură că nu fac parte dintre acei artiști – spre norocul lor, destul de mulți – care se consideră geniali, premisă în virtutea căreia socotesc că își pot îngădui o mulțime de lucruri ce nu le-ar fi permise altfel; după cum știu – și am verificat-o de nenumărate ori – că sunt lipsită de orice urmă de vanitate. Ar fi însă o mare greșală să interpretez cele două adevăruri, de care nu mă îndoiesc, ca semne ale unei exagerate modestii sau ale îndoielii în propriile mele forțe. Doar că mă simt atât de în interiorul literaturii, încât nu pot avea ambiții, complexe și invidii literare; paradoxal, lipsa de vanitate izvorăște din înălțimea reperelor și dintr-un fel de certitudine – și chiar orgoliu – că totul depinde de mine. De aici nu rezultă însă sentimentul puterii, ci al nemulțumirii, continua remușcare că n-am

făcut cât și cum aș fi putut face, că n-am evitat tot ce era de evitat. Este o hăituire aproape dușmănoasă, o neodihnă care poate atinge uneori descurajarea și criza. Dar, bine sau rău, nu exist comparativ, ci în sine. Nu de părerea altora, ci de propria mea judcată mă tem, iar punctul spre care tind nu-mi asigură drepturi, ci obligații. Încrederea în mine și în pagina mea, nu este izvorul unor bucurii noi, ci al unor noi tensiuni. Avantajul care decurge din această viziune continuu generatoare de suferință este indiferența binevoitoare, dacă se poate spune așa, față de reacțiile din afară, față de atacuri, laude, ierarhii: o mare, atotînțelegătoare singurătate.

Singurătatea este noțiunea cea mai definitorie pentru raporturile mele și cu literatura și cu lumea literară. De când mă știu, m-am simțit stingheră și neconformă cu aceasta. La început credeam că acest sentiment vine din faptul că locuiam la Cluj, că eram, deci, departe de centrul de patimi și – în plus, extrem de tânără – intimidată de tot ce reprezenta viața literară. Apoi am bănuir că faptul de a nu fi lucrat niciodată în marile redacții literare (dar, la urma urmei, chiar acest fapt nu e lipsit de semnificație), mă ținea de o parte și mă priva de intimitatea cu lumea scriitoricească. Mai târziu am înțeles că însingurarea mea nu scade odată cu înaintarea în timp și în literatură, ci aproape dimpotrivă. De vină e, desigur, firea mea, viața retrasă pe care o duc, faptul că o bună parte din an nu stau în București, faptul că nu eram o obișnuită a Casei Scriitorilor, faptul că de când mă știu am obsesia pierderii timpului și, deci, nu sunt niciodată suficient de destinsă și de lipsită de griji pentru a fi un plăcut interlocutor de colț de masă sau de colț de stradă. Dincolo de aceste date obiective însă, există în relațiile dintre mine și colegii mei, scriitorii, ceva greu de definit și înrudit cu o senzație pe care o știu din copilărie, senzația pe care mi-o dădea obiceiul oamenilor mari de a vorbi și de a face semne pe la spatele meu, cu grija ca eu să nu înțeleg. Țin minte și acum tristețea acută care punea stăpânire pe mine în acele momente, violentul sentiment de excludere și părăsire care mă cuprindea, odată cu intuiția că ceea ce mi se ascunde nu este superior, ci străin înțelegerii mele. Cam același lucru mi se pare că simt și în mijlocul vieții scriitoricești, cam aceeași nedreptate a îndepărtării de lumea adulților, lume pe care o simt, cu

infinet regret, structural diferită. N-aș vrea să pară însă că mă plâng: la urma urmei, singurătatea este chiar materia primă a paginilor mele.

Modelul de poet (al unei generații, al unei epoci, din viitor) este dependent, cred, de modelul lumii care se are în vedere. Într-o lume fericită, lipsită de drame și tensiuni, poetul se va putea închide în interiorul propriei sale arte, se va putea cufunda în apele experimentale, se va putea înălța în norii frumuseții indifferente, fără ca ceilalți să aibă sentimentul că sunt trădați astfel; în timp ce într-o lume nefericită, măcinată de probleme contradictorii, de nedreptăți și neadevăruri, el, poetul, se va simți, în mod fatal și dramatic, solidar cu suferința care îl înconjoară, angajat. Când sunt fericiți, oamenii îi lasă poetului o libertate care seamănă cu indiferența; în nenorocire, însă, simt nevoia să aibă poezia alături de ei. Marea problemă a relațiilor dintre poet și Cetate nu a fost niciodată îngrijorarea cum se va descurca el, poetul, în fața Cetății, ci întrebarea cum se va descurca ea, Cetatea, în fața poetului. Pentru că, oricum ar fi fost – și ea nu trebuie să fie într-un fel sau altul, ci trebuie pur și simplu să fie – poezia a slujit (chiar fără să-și fi propus să o facă), întotdeauna Cetatea, pe când Cetatea n-a slujit, de-a lungul nesfârșitei istorii, decât rareori poezia.

Pe la sfârșitul deceniului șapte am semnat timp de vreun an în *Contemporanul*

un fel de „poștă a redacției”, o rubrică pe care o botezasem „Correspondențe” și în care păream a răspunde scrisorilor cu versuri trimise la redacție. Spun păream, deși răspundeam într-adevăr, pentru că din zecile de plicuri sosite săptămânal alegeam ca să răspund numai pe acelea din rezolvarea cărora învățasem eu însămi ceva. Aveam mai puțin de treizeci de ani și meditația aceea pe marginea versurilor candidaților la debut (dintre care unii au devenit capetele de afiș ale generației poetice imediat următoare), a fost pentru mine prilejul cristalizării propriilor mele referințe estetice, momentul articulării unei viziuni poetice coerente, definitorii. Sfaturile pe care am putut părea că le dau îmi erau adresate aproape în exclusivitate și mă îndoiesc că, în afară de mine, le-a urmat cineva. De altfel, este atât de dificil să-ți urmezi propriile precepte, încât cine mai poate fi în stare să le urmeze – chiar dacă ar fi bine s-o facă – și pe ale altora?

Ideea de premiu nu mi se pare înrudită prea mult cu cea de literatură și nu m-a preocupat niciodată în mod deosebit. Am luat cu atâta ușurință coroane în clasele primare, încât am rămas pentru tot restul vieții cu o imagine oarecum derizorie a acestui fel de victorii. Un premiu este întotdeauna mai important pentru cei ce nu l-au luat decât pentru cei ce l-au luat, pentru că nu există împlinire, oricât de mare, care să poată atinge în sufletul nostru intensitatea unei frustrări.

CARTEA EVENIMENT

O LEGENDĂ: TEATRUL „LUCEAFĂRUL” LILIANA POPUȘOI, MIRCEA V. CIOBANU

„Volumul «O legendă: Teatrul Luceafărul», semnat de jurnalista L. Popușoi și de scriitorul M.V. Ciobanu își propune nu atât să restabilească documentar și statistic un repertoriu și un program teatral ce poartă în sine însemnele unei epoci, cât să evoce impactul unui teatru legendar în amintirile unor contemporani. Adică, să reconstituie mitul. Actori de teatru, regizori oameni de cultură care au colaborat cu teatrul, critici de teatru, simpli spectatori (P. Zavtoni, L. Sainciuc, V. Tăzlăuanu, E. Lungu, L. Turea, A. Sârbu, I. Hadârcă, N. Mățaș, Vl. Beșleagă și mulți alții) recompun din memorie, refac legenda în toată frumusețea și ineditul ei. Cartea este bogat ilustrată cu imagini de epocă, documente de arhivă, secvențe din spectacole.”

EDITORUL

MIRADOR

LA CENTENARUL ROMÂNIEI MARI

de ION POP

Ne aflăm, la ora când scriu aceste rânduri, în pragul zilei de 1 Decembrie, al aniversării *Centenarului României Mari*. Cam așa ar fi și trebuit să se cheme acest eveniment, nu «România 100 », – și motivele sunt destul de limpezi. «România» și, mai ales, *românimea* a existat de multe sute de ani, divizată doar de granițe provizorii, împrăștiată între și prin imperii care au tot rupt, în timp, din ceea ce era – desenantă un fel de cerneală invizibilă – harta ei ideală. Cuvântul *reîntregire*, dat ca atribut Catedralei înălțate simbolic în 1922 la Alba Iulia, ar fi fost potrivit și el cu acest mare prilej festiv, evitându-se și ceea ce oficialii care au decis asupra numelui sărbătorii voiau să ocolească, adică bănuiala de expansionism, – «imperialist», nu-i așa, – a unei țări ce și-a lărgit într-adevăr granițele la dimensiuni greu de imaginat înaintea «miracolului».

România mare ca întindere geografică și spațiu de reînchegare a unei solidarități naționale recunoscute s-a realizat totuși în numitul, pe drept cuvânt, «moment astral» de la 1 Decembrie 1918, și a făcut-o sub semnul unor luminoase speranțe de înnoire, susținute de puterea reflexivă și vizionară a câtorva mari «bărbați ai patriei». Știm că primul pas, aproape neașteptat, l-a făcut Basarabia, la 27 martie, într-un moment când țara-mamă aflată pe marginea prăpastiei și Sfatul Țării de dincolo de Prut au știut să profite de haosul provocat de revoluția bolșevică, pentru a salva de la o sigură pieire sub tăvălugul rusesc ținutul ce fusese răpit în urmă cu o sută de ani. (În paranteză fie spus, românii din stânga Prutului n-ar trebui să uite niciodată că fără acest act de mare înțelepciune politică a unor elite, săvârșit pe ambele maluri ale râului, ar fi dispărut, practic, de pe harta etnică a Europei!). Toamna bucovineană a fost, la rândul ei, rodnică, a readus în spațiul național o provincie emblematică pentru istoria noastră, iar Marea Adunare Națională de pe câmpul lui Horea albaiulian a pus pe cetea definitivă pe actul cel mai însemnat din întreaga istorie a românilor.

Recitind recent exemplara cuvântare a lui Iuliu Maniu în pregătirea rezoluției de la 1 decembrie 1918, pusă de profesorul Ioan Stanomir în deschiderea exigentei sale analize a «secolului României mari» (*La Centenar, Humanitas*, 2018), mi-am putut da seama încă

o dată de măreția – și nu e o vorbă în vânt – acestui proiect de construcție și reînnoire, edificat cu o tenacitate fără egal de niște oameni de stat cu largi orizonturi intelectuale și generoasă disponibilitate sufletească, ce trecuseră prin destule momente dramatice și tragice, învățând pe propria piele ce trebuie să fie dreptatea adevărată și democrația în sensul ei autentic. Generoasele principii ale președintelui providențial Wilson, ce deschidea calea popoarelor asuprite de vechile imperii către o meritată, în sfârșit, autodeterminare, au fost fără îndoială decisive în acel moment de cotitură a istoriei Europei și a lumii, după prăbușirea îngâmfatelor imperii din jur, ca și prietenia fraternă a Franței. Dar Cineva, poate, de și mai sus, va fi ținut minte și suferințele îndurate de veacuri, răscumpărate până în preajma mărețului Decembrie de jertfele celor mulți și umili, morți în condiții teribile pe câmpurile de luptă, ca și de flacăra spiritului de veghe înaltă a luptătorilor cu gândul și cu condeiul pentru aceeași înaltă Idee.

Proclamația rostită tocmai pe Câmpul martirului Horea va fi adus în memoria colectivă această însângărată geologie a suferinței, nedreptățile umilitoare sub care au trăit românii, excluderea lor din Cetate, și la propriu și la figurat, apăsarea stării de rob, de două ori înjositoare, socială și națională. Or, ardelenii luminați ai aceluia moment istoric au știut să tragă din acest trecut de opresiune concluzii pozitive, refuzând să urmeze exemplul întunecat al stăpânilor de până atunci și oferind posibilitatea unui nou mod de a conviețui cu semenii care formau comunitățile cu tradiții specifice de pe teritoriul românesc lărgit, încurajate să se dezvolte liber în patria comună. Oameni de impunătoare statură, precum Iuliu Maniu sau Alexandru Vaida-Voievod, puteau spera atunci că dramatica istorie a românilor ardeleni și lupta lor pentru deplina egalitate în drepturi a națiunilor din imperiul habsburgic, apoi austro-ungar, va servi drept lecție și conducătorilor politici de după Marea Unire, astfel încât să se producă un fel de «ardelenizare» a României întregi, în sensul unei mai bune gospodăriri a Țării, al unui fortificat simț al datoriei civice, al înțelegerii față de tot ceea ce au produs durabil pe plan material și spiritual colectivitățile locale. Din păcate, n-a fost să fie așa, excelen-

tele rezultate ale diplomației liberale a Brătienilor, care, asociate tenacelui militantism transilvan, au dus la recunoașterea noului stat românesc de către marile puteri postbelice, n-au reușit să mențină și să consolideze în timp democrația fragilă, mereu periclitată de tendințe extremiste, și locale și europene, care au dus la efectele dezastruoase ale dictaturilor de dreapta sau de stânga instalate după primul mare război. Excesiva obsesie centralist-identitară, afirmată și aplicată la puțin timp după lansarea importantei Declarații de la Alba Iulia, a pus, din păcate, piedici serioase acestor exigențe ale pluralismului și unității în diversitate, iar contextul politic european n-a încurajat, de data asta, nici el acest proiect, nu doar în spațiul nostru. Lipsa unor lecturi atente ale amintitului text fondator a putut genera, de aceea, până în zilele noastre reacții necontrolate și abuzive, fie din partea unor susținători retorici ai unei descentralizări definite ambiguu și în fond incorect și sunând a autonomie teritorială în gura naționaliştilor de ultimă oră, dar nu mai puțin în pozițiile unor cercuri etnice minoritare, izolaționiste, manipulate de politicienii lor la fel de iresponsabili, care nu vor să recunoască drepturile reale, mai mari decât oriunde în Europa, obținute de comunitățile lor în anii de după Unire.

«Patriotismul lucid» invocat ca principiu de Ioan Stanomir este, cred și eu, semnul sub care s-ar cuveni să fie într-adevăr analizată această sută de ani: epocă de impresionante elanuri constructive și de înfăptuiri pe toate planurile vieții sociale și spirituale a țării, dar afectată de corupția «balcanică» tradițională, răvășită grav și de conflicte și dezaastre, cum au fost extremismele legionare, dictatura carlistă, al doilea mare război soldat cu victime omenești fără număr dar și cu pierderi teritoriale grave, urmate de instalarea puterii comuniste, a cărei răsturnare în celălalt mare Decembrie, din 1989, n-a pus cu totul capăt unor continuități subterane ori vizibile ale comunismului de până mai ieri. În locul lozincilor sforăitoare de circumstanță, s-ar cuveni așadar (și s-ar fi cuvenit) să se întreprindă acum mai multe asemenea analize echilibrate în stare să redeseneze un proiect de țară cu adevărat solid și înnoitor. Istoria ar trebui să-și recâștige, astfel, rolul de «magistra vitae», definit ca atare de cei

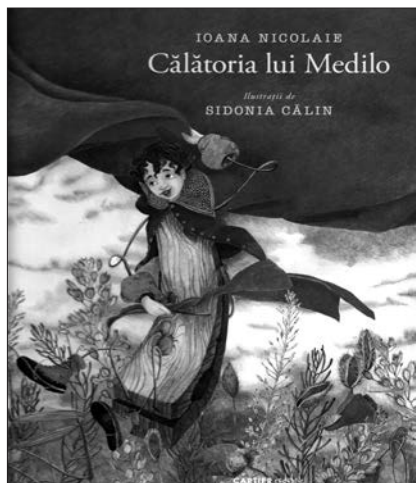
vechi, și nu să fie marginalizată, cum este în ultimii ani, ca obiect de studiu în clasele cu decisiv formatoare pentru generațiile tinere, ale gimnaziului și liceului, cultivând în spiritul adevărului, acel înalt sentiment al apartenenței la «un loc și timp anume», la o tradiție vie, mereu reînnoită, într-un acord echilibrat cu ritmurile lumii de azi. Identitatea națională, aflată sub evidente presiuni nivelator-«mondialiste» nu e, desigur, ușor de apărut, și, din nefericire, nici realitățile românești imediate nu o prea susțin. Ceea ce s-a numit cândva «mândria de a fi român», fără nicio conotație exclusivistă, «esențialistă» sau «tribală», tinde să-și piardă sensul nobil și grav, compromis de prea mulți politicieni corupți, interesați doar de propria căpătuială, care au furat sau vândut în ultimele vreo trei decenii cam tot ce se putea fura și vinde, sub acoperirea oficială vinovat-îngăduitoare a «liniștii noastre», după ce clamaseră zgomotos și ipocrit că «nu ne vindem țara», promovând mai nou, cu o încăpățănare agresivă, legi deformate după propriul interes meschin, descu-rajând munca onestă, marginalizând valoarea, jignind bunul simț elementar, sfidând prin minciună și ipocrizie adevăruri evidente. Părăsirea în acești ani a țării de către vreo patru milioane de români nu e doar consecința căutării pe alte meridiane a unui trai mai bun, – rațiunilor economice li s-au adăugat marile decepții ale politiciii de după Decembrie 1989, începând cu rușinoasele «mineriade», cu «dosare» nejustificate până azi, în ciuda promisiunilor unei Justiții duplicitare, cum mereu întredeschis a rămas și «dosarul» controversatei «Revoluții în direct», cu atâtea vieți în zadar jertfite. Dar «analfabetismul funcțional» a vreo patruzeci de procente dintre tinerii noștri, dar abandonul școlar, dar – pur și simplu – prozaica stare materială a atâtor oameni necăjiți, de care Puterea își amintește mai mult în campanii electorale foarte ușor de manipulat?

Într-o lume în care, cum s-a spus, istoria pare a fi a obosit și într-o țară ostenită moral de războiul de uzură alimentat artificial de o clasă politică prea puțin preocupată de «interesul național», nu e de mirare că luminosul sentiment patriotic ce a însuflețit atâtea generații de dinaintea noastră cunoaște acum o deteriorare fără termen de comparație. De vină sunt și destui cetățeni ai noștri

prea repede dispuși să-și renege identitatea, gata prea adesea să denigreze și să se auto-denigreze, dar și predispuși, alteori, la infatuări naționaliste fals-compensatoare. Însă marea vină e totuși a celor care ne conduc, mânați în luptă, vorba Poetului, mai mult de interese mărunte, personale, sfidând legea, subminând încrederea în instituțiile statului de drept, pe care încearcă să le modifice după bunul lor plac, în favoarea câtorva infractori. Lipsa dialogului real cu societatea, disprețul față de opiniile specialiștilor, aroganța antieuropeană, inventarea, ca în vremurile comunismului, a tot felul de dușmani ai patriei reușiți în fantasma «statului paralel», trădăză obsesia autoritarismului dictatorial pe care aderența afirmată formal la regulile Europei unite abia îl mai pot masca. Dar Europa însăși e identificată tot mai mult de puterea românească actuală cu pretinsul stat paralel», tocmai fiindcă încearcă să opună statului real de acum rău condus, cu instituții fragilizate, niște reguli elementare de comportament democratic. Dar cine să le înțeleagă și să le respecte? Căci este dezolantă, nu în ultimul rând, și ținuta intelectuală și etică a ultimilor guvernanți: miniștri care se exprimă greoi și incorect în românește, cu grave improprietăți de termeni, bâlbâieli ridicole, dezordine gramaticală dizgrațioasă, moduri de comunicare nu foarte departe de amintitul «analfabetism funcțional». Nivelul lor cultural scăzut e de-a dreptul șocant, trivialitatea limbajului ce poate fi auzit chiar în incinta parlamentului țării a atins, în ultima vreme, nivelele cele mai de jos, incompetența multora pune pe gânduri.

Din nefericire, sărbătoarea Centenarului Marii Uniri apare, iată, puternic umbrită de asemenea realități. Prin contrast, manifestațiile civice de amploare din ultimii doi ani în apărarea legilor justiției, contra corupției, minciunii și manipulărilor de tot felul, au dovedit lumii că România mai are o conștiință cetățenească puternică și vie, dătătoare de speranță. Patriotismului de paradă al clasei politice actuale i se opune, încurajator, acea «luciditate patriotică» autentică și demnă, vegheată de un spirit critic exigent-constructiv, singura capabilă să asigure un viitor durabil în lumea civilizată, așa cum îl visau marii oameni de stat la Alba Iulia, în urmă cu o sută de ani. Suntem, cred, dator să credem în această forță regeneratoare, tocmai în numele iubirii pentru acest pământ pe care ne-a fost dat să ne naștem, să trăim și să murim.

CARTIER CODOBELC

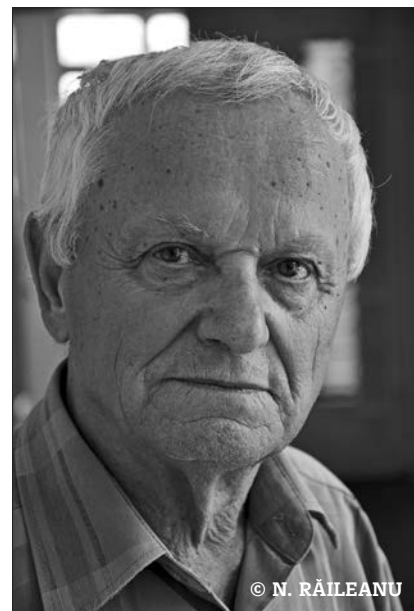

IOANA NICOLAE
CĂLĂTORIA LUI MEDILO
ILUSTRĂȚII DE SIDONIA CĂLIN
CHIȘINĂU, EDITURA CARTIER, 2018

DIVANUL ÎNȚELEPTULUI

UNIREA SE AMÂNĂ? UNIREA SE FACE! UNIREA E APROAPE!

de VLADIMIR BEȘLEAGĂ

Cititorul către autor: Domnule autor, de ce acest titlu lirico poetic și pronunțat optimist în CESTIUNEA UNIRII, când toată lumea arde de nerăbdare ca ea să fie soluționată acum, în acest an, ba chiar imediat?

Autorul: În primul rând, nu chiar toată lumea. În al doilea rând, eu văd UNIREA, REUNIREA, REÎNTREGIREA NEAMULUI nu ca un moment al ISTORIEI, ci ca UN PROCES.

Cititorul: Care porces? Pardon, proces... De ce proces, dacă dela Marea Unire au trecut, iată, 100 de ani... Un veac întreg, domnule autor!

Autorul: În Istoria lumii veacurile sunt precum anii, iar anii precum clipele...

Cititorul: Ani? Clipe? Care ani? Care clipe? Mă mir de ce judecată ai dumneata.

Autorul: Adu-ți aminte ce spunea Pârvan: de cum s-au plămădit ca neam Românii au viețuit în afara istoriei o mie de ani! Abia târziu s-au constituit ca entități statale.

Cititorul: Prea departe mă chemi! Unirea o vreau azi... Că mă doare rău... Rău de tot! Ce ne facem? Cum o dregem cu Unirea, Reunirea, Reîntregirea precum te exprimi Domnia ta?

Autorul: Dar vine Unirea, chiar dacă se reține! Se face Unirea, chiar dacă pe încetul! Se coace Unirea...

Cititorul: Nu ți se pare, Domnule autor, că ne rotim într-uncerc vicios? Și tot la acest romantico-optimistul titlu am revenit?

Autorul: Ba deloc! Ascultă atent.

Cititorul: Numai ochi și urechi.

Autorul: Să ne amintim când și în ce condiții s-a produs Mica Unire. Apoi și Marea Unire...

Cititorul: Astea toate le cunoaștemde la istorici. Dumneata, dle autor, să-mi răspunzi la întrebarea formulată în chestionarul „Revistei literare”, publicație care te întreabă: DE CE NU FACEM UNIREA?...

Autorul: Bun. Ne restrângem în timp. Voi să te întreb: câți ani au trecut până să se întoarcă Basarabia la Patria Mamă România?

Cititorul: Se știe, peste suta...

Autorul: Și s-a produs evenimentul?

Cititorul: Da, s-a!

Autorul: Câți ani s-au perindat de la Marea Unire până-n zilele noastre?

Cititorul: ???

Autorul: Bun. Ne restrângem și mai mult în timp, s-o luăm de la cea de-a doua ocupație sovietică încoace – din 1944 până în 1991 și după...

Cititorul: Nu cumva vrei să afirmi că în toți acești ani?...

Autorul: Da! Anume că da! În toți acești ani IDEEA UNIRII, REUNIRII, REÎNTREGIRII...

Cititorul: Ideea? Eu vreau Unirea adevărată! Statală! Politică! Fără hotare! Fără garduri de sârmă ghimpată pe Prut! Fără grăniceri... Fără... fără... fără...

Autorul: Iar eu o voi întoarce-o și voi opera cu „CU!” Cu „CU!”

Cititorul: Iată că ai pornit să... cucuiești!

Autorul: Ascultă atent.

Cititorul: Numai urechi!

Autorul: Dar mai întâi te întreb. Pe ce bază avea să se facă Unirea, dacă lumea din acest spațiu, după o sută și... și... și de ani era atât de înstrăinată de neamul românesc?

Cititorul: Cum înstrăinată?

Autorul: Cei din Moldova istorică și Muntenia evoluaseră

mult, ca națiune și cultură, pe când bieți moldoveni de sub ruși, rupți de matcă, rusificați, bătuți în cap de țarism...

Cititorul: Dar cei 22 de ani plus anii din timpul războiului al doilea mondial ne-am aflat în cadrul României!

Autorul: Adevărat, ne-am aflat... Dar neamul nostru de aici abia începu să se dezghețe și iar căzu peste el năpasta – regimul comunist...

Cititorul: Ce vorbă-i asta, să se dezghețe? Citesc recent într-un eseu semnat de profesorul Alexandru Burlacu o scrisă a lui Iorga despre basarabeni, așa cum i-a văzut el în 1918...

Cititorul: Cum îi vedea ?

Autorul: După o sută de ani trăiți sub cisma țaristă îi apăreau ca niște broaște prinse peste iarnă într-un sloi de gheață...

Cititorul: O metaforă...

Autorul: Înghețarea și Dezghețarea în Istorie, fără Evoluție și Dezvoltare, ce fel de neam sau parte a neamului e aceea și despre ce fel de Unire se mai poate vorbi?

Cititorul: Nu are dreptul o fiică să se întoarcă la mama sa, chiar dacă a fost ruptă cu sila de la sânul ei și ținută departe prin străini atâta amar de vreme?

Autorul: Are! Cum să nu aibă? Dar ce îi aduce ea maică-si? Doar griji și nevoi și belele?

Cititorul: Ce vrei să insinuezi cu vorba asta?

Autorul: Mai întâi, fă-ți o baie bună... Caută-ți niște straie mai acătării. Scutură-ți bine sufletul de toată zgura ce ți s-a adunat printre străini... Și abia atunci vino și tu în Casa Maică-ti...

Cititorul: Iată ce mi-a fost dat să aud din gura Domniei tale?

Autorul: Așa s-a întâmplat la Marea Unire: basarabeni au revenit la matcă oarecum înghețați, vorba marelui istoric.

Cititorul: Mai slăbește-mă, nene, cu broscii matală! Eu vreau Unirea astăzi! Eu vreau Unirea necondiționată! Imediată!

Autorul: Cu cine, Unirea? Împreună cu separatismul transnistrean? Cu acea UTA Găgăuzia rusificată și rusofilă până peste poate? Cu...

Cititorul: Ce vrei să adii cu acestea, dle Autor? Că Unirea este imposibilă și că degeaba ne răcim gura?

Autorul: Ba deloc, dle Cititor! E posibilă. Unirea se apropie. Ba mai mult, UNIREA SE FACE!

Cititorul: Văd că o luăm iar de la capăt, iar îi dai papagalicește: se face! Se coace!

Autorul: Da, se face! Ascultă...

Cititorul: Poezie, nu altceva. Ascult...

Autorul: S-o luăm pe rând, metodic...

Cititorul: De unde s-o luăm? Nu cumva de la Traian și Decebal? Ori chiar hăt de la Burebista?

Autorul: De la 1944 încoace... de la reinstalarea regimului ruso-sovietic care...

Cititorul: Care ce?

Autorul: Care drept pedeapsă, dar PEDEAPSĂ CRUNTĂ... Mai bine zis, drept măsură de dezbatere din ființa moldovenilor noștri a românismului de care s-au „contaminat” în cele două decenii și ceva de aflare în cadrul României Mari au instituit în acest spațiu un adevărat GHETOU, au promovat o politică crudă, criminală, supunându-i mai întâi la două șocuri de adevărat GENOCID!

Cititorul: Genocid? Două?

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

SÂRMĂ GHIMPATĂ. CÂND FOCURILE SE VOR STINGE PRINTRE RUINE*

de CLAUDIU KOMARTIN

ARGUMENT

Istoria poezilor care au făcut parte din generația războiului, adică a acelor tineri care aveau în jur de douăzeci de ani în 1940-1945 și care au cunoscut toate fețele coșmarului (teroarea, lipsurile, pierderea, dezastrul general), este una dintre cele mai cumplite și mai captivante povești trecute sub tăcere din literatura română (nu e o figură de stil: putem compara oricând cantitatea de studii existente despre această generație, pe de o parte, și cât s-a scris despre lirica interbelică, despre avangardă și suprarealism, despre poezia Generației '60, sau a Generației '80, pe de altă parte – sau putem cântări prezența autorilor debutați în jurul lui 1940 în istorii literare, antologii sau manuale – și vom fi edificați).

Ideea acestui proiect recuperator a început să prindă contur prin 2007; mi-am dorit, deși am tot amânat-o, să alcătuiesc o selecție însoțită de o narațiune care să explice trecerea meteorică a acestei generații așa de rău înțelese (sau pur și simplu uitate) printr-unul dintre cele mai grele și mai tumefiante episoade din istoria umanității. Poemele antologate arată ce extraordinar potențial, dar și ce căutări aveau, ce prospețime revigorantă degajă și după trei sferturi de veac poezia aceasta, rămasă și azi, în ciuda câtorva memorialiști, cercetători și istorici literari dedicați, sub dărâmături.

De aici se poate porni în redescoperirea unui moment care, dacă nu ar fi fost secționat brutal de al Doilea Război Mondial, de dictaturile de dreapta și de stânga dinainte și de după el, ar fi putut imprima un curs sensibil diferit poeziei românești din partea secundă a secolului XX. Cum ar fi arătat aceasta fără proletcultism (anii '50) și „al doilea modernism” ce domină anii '60-'70, putem doar să ne imaginăm urmărind începuturile literare ale acestor douăzeci de poeți. Cu ei, generația care erupe la București în deceniul al cincilea își formulează o estetică și se afirmă ca un desant cu mari resurse expresive și de înnoire a limbajului. Ceea ce va urma după 1947, când regele abdică și țara e imersată în stalinism, reprezintă amputarea dramatică a unei întregi promoții.

Recuperarea unor scriitori ce promiteau atât de mult, și care au putut publica din nou de-abia după douăzeci de ani (dacă nu au dispărut de tot de pe radarul istoriei literare), e o datorie pentru cei de azi, nepoții sau chiar strănepoții copiilor teribili

din anii '40 ai secolului trecut. La șapte decenii de la momentul în care, nedrept și mult prea devreme, tinerețea lor s-a sfârșit, a venit vremea să-i redescoperim.

PREFAȚĂ

„Un frate al lui tata, căzut pe front...”

București, noiembrie 1942. În cămăruța din Calea Griviței, de la nr. 257, în care locuia și care servise ca sediu al revistelor „Albatros” și „Gândul nostru”, un poet de numai douăzeci și doi de ani e vizitat înainte să se crape de ziuă de șase agenți ai Siguranței, conduși de un comisar sau inspector zelos. Echipajul încape cu greu în odaia micuță și scundă, ticsită de cărți și hârtii și încălzită de o sobă care mai mult afumă decât încălzește locuința de eremit a tânărului rebel, luat imediat la rost de tartorul haidamacilor, care ochise fotografia, tăiată dintr-o revistă și lipită pe un perete, a unui personaj fiores, ras în cap și rânjind către obiectivul aparatului de fotografiat, nimeni altul decât Vladimir Maiakovski.

- Cine-i ăsta?
- Un frate al lui tata, căzut pe front...
- Aha!...

Tânărul poet, care avea să rememoreze această întâmplare după aproape un sfert de veac¹, era Geo Dumitrescu, iar năvala „organelor” Siguranței se petrecea în aceeași zi în care „Gândul nostru”, apărut la 1 noiembrie ca o continuare a revistei „Albatros” (interzisă cu un an și jumătate în urmă), fusese și ea suprimată oficial. Eveniment înregistrat și reprodus cu satisfacție de adversarii tinerilor „progresiști”, care nu doar că aduceau în literatura momentului o extraordinară vitalitate și foame de înnoire, dar aveau deja în poetul ce debutase cu *Aritmetică* un portdrapel al generației.

Albatrosiștii nu mai puteau fi ignorați, cu toate că nu dăduseră încă nicio carte importantă – orientarea pe care o susțineau se impunea încet, dar sigur, în special datorită lui Geo Dumitrescu, a cărui energie era molipsitoare și mobilizatoare, și care evoluase semnificativ în doar doi ani. De la poetul încă nesigur și stângaci din volumul de debut semnat cu pseudonimul Felix Anadam și până în 1943, el scrisese deja o carte nouă, una dintre acelea care impun definitiv un nume, *Pelagă* (devenită ulterior *Libertatea de a trage cu pușca*), fiind, cu suflul său bătaios și răspicat, manifestul mult așteptat al unei

noi sensibilități poetice, însă imposibil de publicat până după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial.

Dar până la sfârșitul anului 1943 se întâmplaseră deja destule.

De la „Licăriri” la „Cadran”

Preistoria grupului „Albatros”, și a lui Geo Dumitrescu în particular, începe când elevul Dumitrescu V. Gheorghe, elev în clasa a VI-a – a X-a, după sistemul actual de organizare a învățământului secundar –, pornește împreună cu patru colegi de la Liceul „Marele Voievod Mihai” (azi „Colegiul Național Ion Neculce”) „Licăriri”, din care apar în prima parte a lui 1937 două numere. Revistă adolescentină din care merită reținut doar că adresa menționată în interior pentru colaborări este Calea Griviței, 257 – o misiune pe care liceanul Dumitrescu și-o asumă, așadar, la nici șaptesprezece ani, și de care se va ține toată viața (la maturitate, poetul a fost poate cel mai constant și mai dedicat descoperitor de tinere talente din epocă, ținând „poșta redacției”, de-a lungul vremii, la câteva dintre cele mai importante publicații ale anilor '60-'80).

În 1939, când termină liceul și intră la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, G.D. începe să frecventeze cenaclul revistei „Cadran”. Atras natural de o grupare cu convingeri de stânga, studentul cu firești simpatii și atașamente față de proletariat, provenit din cartierul sinonim în interbelicul românesc cu Marea Criză (e greu de crezut că în copilărie nu asistase sau măcar prinsese ecourile grevei de la Atelierele Grivița din februarie 1933, încheiată cu împușcarea a șapte muncitori), își începe afirmarea într-un cerc ce-i cuprindea pe viitorii fruntași comuniști Manea Mănescu și Corneliu Mănescu, dar și pe câțiva tineri literați de perspectivă, printre care Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci, Silvian Iosifescu sau Miha Dragomir. În gruparea aceasta, tânărul Geo este expus la reviste comuniste franțuzești și sovietice și la cărți de Buharin și Ehrenburg; tot aici debutează (în nr. 4 / 1939), semnând Vladimir Ierunca (nume pe care i-l va ceda ulterior colegului său Virgil Untaru), cu poemul *Cântec*. De altfel, această a doua serie a revistei „Cadran”, înființată în 1931 și condusă de Ștefan Popescu, „poetul de la Statistică”², nu ține prea mult: patru numere scoase între 15 septembrie și 15 decembrie 1939. Important însă de menționat că cenaclul

de orientare marxistă al cadraniștilor, care se ținea în locuințele lui Alexandru Balaci și Mihnea Gheorghiu, este un prim mediu literar profesionist în care Geo Dumitrescu își „face mâna”.

Poate că va mira includerea lui Mihnea Gheorghiu în secțiunea secundă a acestei antologii. Mai puțin cunoscut noilor generații, reputația sa rămâne preponderent în zona traducerilor (este, deocamdată, cel mai competent traducător al lui Walt Whitman în românește – despre care a scris încă din septembrie 1939 în „Cadran”), a eseului, studiilor literare (peste douăzeci, de la Shakespeare și Swift la Dickens și Anouilh) și a scenaristicii, în general de filme propagandistice ca „Tudor” (1963) sau „Burebista” (1980). Un „greu” al culturii oficiale în perioada comunistă, la fel ca prietenul său din tinerețe Alexandru Balaci – autor al unui singur volum, irelevant, de versuri, *Dolores* (Cadran, 1941) –, Gheorghiu nu a mai scris poezie măcar menționabilă după *Ultimul peisaj al orașului cenușiu* (Coresi, 1946). Însă acest lung poem este nu doar superior debutului cu *Anna-Mad* (Cadran, 1942), ci și o ilustrare, credibilă în opinia mea, chiar după șapte decenii, a unei direcții din poezia generației afirmate în anii '40 care merită revizitată (nu doar pentru a-i ghici influențele și înrudirile, ci și pentru a surprinde o anumită atmosferă de la sfârșitul războiului).

„Albatros”

Întru totul uimitor, când intri în colecția revistei „Albatros”, cât de mult au reușit, în doar trei luni cât a ținut apariția acestei publicații, Geo Dumitrescu și grupul adunat în jurul său – și cu cât de puține resurse! Publicația bilunară apare, pe banii redactorilor și ai rudelor mai înstărite, de șapte ori, între 10 martie și 11 iunie 1941. Redacția e alcătuită inițial din Felix Anadam/Geo Dumitrescu, Elena Diaconu, Florin Lucescu, Dinu Pillat, Virgil Untaru (Ierunca), Al. Cerna-Rădulescu, Ovidiu Răureanu, Marin Sârbulescu, Tiberiu Tretinescu. O adeziune ulterioară, a unui tânăr de șaptesprezece ani de-abia impliniți: Ben. Corlaci. În fine, un personaj care nu poate fi uitat este poetul-tipograf Gheorghe Niculescu (Sergiu Filerot), total dedicat cauzei.

„Albatros” apare sub direcția (am putea spune: tutela) lui Raul Teodorescu, asistent la catedra de Estetică a lui Tudor Vianu, autor al cărții *Teoria generală a capodoperei literare* (Tiparul Universitar, 1938) și

singurul „girant responsabil, cu armata făcută (niciunul dintre noi nu îndeplinea această condiție)”³ care acceptă propunerea tinerilor aspiranți, făcând posibil proiectul lor publicistic. Teodorescu este o prezență pozitivă în viața revistei; lipsit de elanurile și pornirile belicoase ale albatrosiștilor, e alături de ei și îi sprijină când încep să fie atacați de presa de dreapta și se întetește războiul cu publicațiile fascistoide precum „Chemarea Vremii” sau infama „Porunca Vremii”. În plus, fără să-și părăsească tonul profesoral și moderat, Teodorescu enunță câteva idei și principii prin care încearcă să-i pună la adăpost pe albatrosiști: „Liberarea puterii de creație de orice imperative ale rutinei trebuie să fie drumul firesc pe care (...) să păsească forțele tinere și proaspete ale unei noi epoci literare (...). Frumosul (...) nu servește nici idealuri patriotice, nici sociale, nici moralizatoare cu orice preț. Oricare realizare artistică adevărată este prin ea însăși morală, umană și legată etnic de solul care a produs-o”⁴ și „Ceea ce a părut până ieri manifestare iconoclastă și singulară va putea deveni mâine literatură clasică, mărturie a unei sincerități ce va găsi ecou și înțelegere în straturi cât mai largi ale unui public al cărui gust se schimbă (...)”⁵

Dacă Raul Teodorescu se află pe o poziție ce apără autonomia esteticului și încearcă să fenteze (și să protejeze astfel revista de) ochiul vigilant al Cenzurii, în schimb Geo Dumitrescu pornește insurgența, care va continua în anii următori în toate revistele pe unde membrii grupării au trecut. Nicio altă publicație și niciun alt grup literar nu a mai avut în România, până la *Club 8* și *Fracturi* (decu vreme de aproape șaiszeci de ani), atitudini atât de tranșante și o asemenea dinamică. Deși nu a avut un manifest propriu-zis, *Albatros* a avut de la început în condeiul ulcerat și combatant al lui Geo Dumitrescu un spirit contestatar și lucid, „demolator de tabuuri și poncife”⁶ ce pare că își calculează cu inteligență pașii, chiar și (sau mai ales) când devine vituperant, punându-și la bătaie toate calitățile de polemist.

Ce-i drept, revista nu abundă în eseuri sau articole teoretice (ar fi de menționat aici *Despre o definiție a poeziei* al lui Virgil Untaru, care anunță distincția și eticismul arătate de către autorul de mai târziu al zguduitorii *Fenomenul Pitești*), însă din ea nu lipsesc, așa cum se străduiește să demonstreze ranchiunosul Lucian Valea⁷, nici critica (de care se ocupă cu râvnă Marin Sârbulescu, Tib. Tretinescu și, pe artă, Florin Lucescu), nici textele cu valoare programatică, precum între poezie și cuvinte încrucișate, în care Felix Anadam indică direcția mișcării, inversunându-se împotriva minciunilor prestigioase „pe care le duce în cărcă hibrida poezie românească (...)”, „excesele dadaiste, simboliste, expresioniste, impresioniste, autohtoniste etc. etc., încăpute cu generozitate de ceaunul liric național”. Tânărul poet denunță acea „poezie morbidă, vagă, extravagantă, ostentativă, o poezie țâșnită din toc, din creieri bolnavi sau din răbufniri instinctuale” și pledează pentru „revenirea scriitorului la realitate” și „renunțarea la rafinamentele manieriste, atât de inadecvate (...) lirismului nativ, limpede și sobru care ne este specific.”⁸

Cele mai importante nume care publică poezie în revistă sunt: Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ben. Corlaci, Miron Radu Paraschivescu, Mihnea Gheorghiu; lor li se adaugă debutantul Iulian Petrescu, câțiva

membri ai redacției: Elena Diaconu, Marin Sârbulescu, Tib. Tretinescu, Ovidiu Răureanu și alți autori care nu vor persevera – sau care se pierd în vremurile tot mai apăsătoare și mai nesigure de după 1941. Pe lângă aceștia, Emil Ivănescu (sinucis în vara lui '43, înainte de a împlini douăzeci și doi de ani) publică schița „Al doilea erou al *Mantalei*”, ce se va regăsi în sfârșit între copertele unei cărți de-abia după șase decenii și jumătate.⁹

Plănuitul număr 8 al revistei, ce urma să fie dedicat recent apărutei *Istoriei a literaturii române de la origini până în prezent* a lui George Călinescu, nu mai apucă să apară, fiind interzis, așa că „Albatros” își încheie scurtul galop pe 15 iunie, cu o săptămână înainte de ordinul istoric al mareșalului Ion Antonescu, odată cu care Regatul României intră în război pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord.

Continuități și maturizări

Totuși, gruparea nu se destramă în 1941, ci își continuă parcursul, mai întâi scriind în revista „Tineretea” – a doua serie a acesteia apare la București între martie 1941 și februarie 1943. E curios că trecerea albatrosiștilor, cam între noiembrie 1941 și toamna anului următor, prin această experiență publicistică, e trecută cu vederea de către biograful cel mai dedicat și mai sârguincios al generației războiului, Emil Manu. Aici trebuie să i se dea dreptate lui Lucian Valea, care exclamă: „Pare de domeniul absurdului descoperirea că revista «Tineretea» (...) în care se maturizează conștiința albatrosistă de grup, clarificându-se și atitudinile de rezistență antifascistă, a fost cu desăvârșire uitată”. După care o ia ușor pe arătură: „Tăcerea cu care e înconjurat episodul «Tineretea» ne-ar putea sugera ideea că la mijloc e ceva necurat, care trebuie tănuțit cu orice preț.”¹⁰ Explicația este, cel mai probabil, de ordin politic, legându-se de prezența în conducerea publicației a lui Victor Isac, ulterior condamnat la cinci ani de închisoare în primul proces înscenat de comuniști (septembrie 1945), despre care au scris Dan Cernovodeanu¹¹ și Petre Țurlea¹². După mărturia hunedoreanului Isac¹³, sediul „Tineretii” se afla în același spațiu în care era și sediul asociației „Pro Transilvania”, și unde se țineau ședințele politice ale tineretului țărănist. Celălalt indiciu e că nu doar Manu păstrează tăcerea în legătură cu acest episod, dar nici masivul *Dicționar al presei literare românești*¹⁴ nu îl menționează nicăieri pe fostul apropiat al lui Iuliu Maniu (care avea să mai stea în închisorile comuniste între 1958 și 1964, ca urmare a unei condamnări la muncă silnică pe viață în lotul „Garda Albă”), deși primul număr din seria nouă a „Tineretii” se deschidea cu un „Prolog” destul de greoi în care acesta creiona programul publicației.

Cu toate acestea, orientarea „democratică” a „Tineretii” din acel moment a permis ca printre colaboratorii ei să se numere Ștefan Aug. Doinaș, care de-abia împlinise douăzeci de ani, Geo Dumitrescu, Tib. Tretinescu, Dimitrie Stelaru, Miha Dragomir și Miron Radu Paraschivescu (care publică în nr. 4-5 / 1 martie 1942 o „Scrisoare deschisă d-lui Ion Vineanu”, iar în nr. 6-7 / 1942 articolul „Vis și realitate”).

MRP se împrietenește cu Geo Dumitrescu & co., joacă rolul de frate mai mare și de protector, bea cu ei la Café de la Paix și le

acordă titluri de noblete – pe Geo îl „unge” în însemnările sale lider al poezilor (mai) tineri, iar pe Marin Preda îl proclamă „un geniu elementar”. Fără să aibă talentul de portretist al lui Cerna-Rădulescu, ce lasă în *Ultima invazie* câteva descrieri memorabile (și pline de o afecțiune păstrată intactă și după o jumătate de secol) ale foștilor colegi albatrosiști¹⁵, Paraschivescu are totuși în jurnalul său – în care ba se alintă, ba-și joacă, făcându-i tot timpul cu ochiul cititorului, partitura de Casanova, fiind, mai pe scurt, enervant de calculat și de pedant – un pasaj deopotrivă crud și bizar în legătură cu mai tânărul său tovarăș: „Discuția a continuat la o mare altitudine, sau frecvență. Geo, între toți, ține piept. Cum poate, cu oarecare obrăznicie de bucureștean de mahala, din Griviței, dar ține piept. Mi-l închipui – de când Marin Preda mi-a spus că are un tată boțos – mi-l închipui pe Geo cu capul lui, cu picioarele lui, dar cu o burtă imensă între gât și picioare, cu burta lui tată-său (...)”¹⁶ E, alături de rândurile îndrăgostite de sine în care li se adresează *in absentia* și îi descrie succint pe Dumitrescu, Tretinescu, Ierunca, Sârbulescu, Preda, Constantin Suter și Caraion¹⁷, una dintre puținele secvențe de reținut din *Jurnalul unui cobai*.

Deschizându-se cu un Protest virulent (semnat, firește, de G.D., ideologul oficial al grupării), „Gândul nostru” a fost o rachetă care, în contextul general, a luminat intens și a dispărut imediat pe cerul sângeriului. E greu de imaginat că, după experiența cu „Albatros”-ul, vreunul dintre scriitorii care făceau parte din nucleul redacțional putea crede că unei publicații ce (re) pornește astfel i se va da vreo șansă de a continua. În noiembrie '42, războiul era în mare măsură pierdut, pierderile armatei române însumând, după bătălia de la Cotul Donului, peste 180.000 de morți, răniți și dispăruți, iar în țară atmosfera era sumbră și rău prevestitoare.

Însă prin intermediul lui Paraschivescu, o bună parte dintre cei ce alcătuiau grupul ajuns, după despărțirea de „Tineretea” și interzicerea „Gândului nostru” (pe care Geo Dumitrescu o preluase de la un grup de studenți de stânga condus de C. Suter, care fuseseră încorporați la mijlocul anului), intrarea ca redactori sau corectori la ziarul „Timpul”. Aici, redactor-șef era, din 1939, gazetarul Mircea Grigorescu, care înființase la sfârșitul lui 1943 cotidianul politic și literar „Ecoul”. Vorbim despre Dumitrescu, Sârbulescu, Tretinescu, Ierunca și Caraion. Preda își face în sfârșit debutul, după ce ratase de puțin să publice cu un an mai devreme în numărul din „Albatros” care nu mai apăruse.

După un an și ceva la „Timpul”, aventura continuă la „Ecoul”, care avea aceeași structură, cu pagina a doua dedicată rubricilor literare și artistice. Perioadă de expansiune și de limpeziri, cu Dumitrescu, Ierunca și Caraion¹⁸ foarte activi. Poziția pe care o au în câmpul literar e tot mai solidă, iar conflictele se întetesc. Rubricile „Popasuri” și „Catalog” (continuându-le pe altele la fel de combative, ca „Relief” sau „Insectar”, ținute în trecut) sunt urmărite cu cel mai mare interes; albatrosiștii sunt detestați și temuți pentru *raderile* sângeroase aplicate scriitorilor care nu le împărtășeau viziunea și aspirațiile – Lucian Valea nu uită nici după patru patruzeci de ani beligeranța bucureștenilor, care îi cravașau fără milă pe adversarii literari, fiind încă vexat de „profesarea intoleranței față

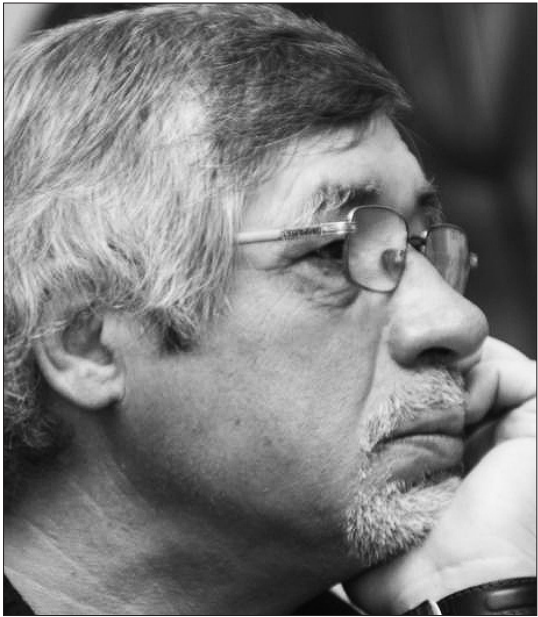
de ardeleni”, care ar fi fost disprețuiți cu perfidie și lipsă de solidaritate frățească: „Poeții refugiului, fiindcă erau patrioți și tradiționaliști, trebuiau să fie, musai, și oficiali. Ceea ce nu se putea încadra în viziunea despre rezistența românească, elaborată atunci între Dămăroaia și Gropile lui Ouatu, devenea automat manifestare cu semn contrar. Democrației ardeleni din generația războiului, numai pentru faptul că se trăgea din alte orizonturi românești decât cea cultivată în redacțiile de la «Timpul» și «Ecoul», nu i se acorda drept de cetate.”¹⁹

Săgeata trimisă de Valea către Dumitrescu (vizând originea sa „joasă”) e însă rău țintită, atâta vreme cât poetul *Aventurilor lirice* a scris el însuși negru pe alb în dialogul cu Ion Biberi din volumul de interviuri *Lumea de mâine*: „Despre mine și despre camarazii mei de vârstă și de poezie, împreună cu care am pornit această scandalosă și, cred, scurtă epocă literară (vezi *Albatros* 1941) am impresia că s-ar putea vorbi ca despre prima generație de la mahala și de la țară care refuză să se absoarbă în burghezie și care, devenită obiect de calificări intelectuale, rămâne cu cinism la condiția clasei originare. Suntem o generație fără dascăli și fără părinți spirituali. Ne caracterizează revolta, ura împotriva formelor, negativismul.”²⁰

Note:

- Geo Dumitrescu, *Albatros – mică istorie a unui grup și a unei reviste studențești*, în „Amfiteatru”, nr. 14 / februarie 1967.
- Așa îl numește Marin Preda, fără să-i menționeze numele, în *Viața ca o pradă* (Cartea Românească, 1977), unde îi face lui Popescu – ce ocupa un post la Institutul Statistică și debutase în 1939 cu *Poeme*, volum semnat cu pseudonimul Sabin Vasia – un portret deloc măgulitor. De altfel, episodul întâlnirii dintre cei doi va avea ecou și în *Ultima invazie* (Editura Eminescu, 1996) a lui Al. Cerna-Rădulescu, care ține să pună lucrurile la punct în capitolul 3 al cărții, „Portret al artistului în tinerete”, prezentând o variantă a poveștii care îl contrazice pe orgoliosul Preda. O mai făcuse înainte și Sergiu Filerot în *Reîntâlniri* (Cartea Românească, 1985).
- După cum notează autorul *Afriei de sub frunte* în același prețios articol memorialistic din „Amfiteatru”.
- Raul Teodorescu, *Precizări programatice la al cincilea număr*, în „Albatros”, nr. 5-6 / 10-25 mai 1941.
- Raul Teodorescu, *Gânduri pe marginea literaturii de azi*, în „Albatros”, nr. 7 / 15 iunie 1941.
- Al. Cerna-Rădulescu, op. cit., pag. 43.
- Lucian Valea, *Generația amănată* (Editura Limes, 2012), cap. VI, „Între adevăr și legendă”.
- Felix Anadam, între poezie și cuvinte încrucișate, în „Albatros”, nr. 7 / 15 iunie 1941.
- Emil Ivănescu, *Artistul și moartea. Scrieri* (Institutul Cultural Român, 2006) – ediție îngrijită de Raluca Dună.
- Lucian Valea, op. cit., pag. 125.
- Dan Cernovodeanu, *Una dintre primele mișcări de rezistență anticomunistă din România, neglijată de istoricii totalitarismului: Organizația „T”*, în „Lumea Românească”, nr. 44 / august 1999.
- Petre Țurlea, *Procesul Organizației „T”* (Editura Libra, 2000).
- Cosmin Budeancă, *Procesul Organizației „T” din 1945. Interviu cu Victor Isac*, în „Memoria”, nr. 51-52 (2-3/2005).
- I. Hangiu, *Dicționar al presei românești* (Editura Științifică și Enciclopedică, 1987).
- Al. Cerna-Rădulescu, op. cit., pag. 37.
- Miron Radu Paraschivescu, *Jurnalul unui cobai* (Editura Dacia, 1994), la pag. 158.
- Miron Radu Paraschivescu, op. cit., pag. 148.
- „Pentru toate cumințeniile protejate cu ace de siguranță, subvenții și sterilitate nativă; pentru toți impotenții care se agită reglementar în coloane de eczemă ca ultimii copii din suburbii; pentru toți poticniții liricoizi, care fac poezia din bretele sau acadea; pentru toți obezii, pentru toate bărbile, bastoanele și unghiile indigene, postate la răspântii electorale – să nu se uite nici un moment realitatea literaturii moderne (...), ea modifică într-un perpetuu flux structura intimă a colectivității, psihologia agitată a maselor, pe care nici un papagal contemporan n-o va împiedica să se manifeste.” – Ion Caraion, în „Ecoul”, nr. 7 / 25 decembrie 1943.
- Lucian Valea, op. cit, pag. 135.
- Ion Biberi, *Lumea de mâine* (Editura Forum, 1945).

*** Fragment din „Prefața” la antologia „Poeții ai generației războiului”, în curs de apariție la Editura Cartier.**

ORALITATEA INSIPIDĂ SAU CONSPIRATIA GRAFOMANILOR

de LEO BUTNARU

1

Starea poeziei azi... Nu de azi, de ieri a început demitizarea actului/ misterului poetic și a celui de la care pornește/ în firea căruia se întâmplă, poetul. Este o dez-vrăjire, o dez-fermecare, o dez-tăinuire a ceea ce se înțelegea (sau doar lumea se prefăcea că ar înțelege) prin Olimp, muze, inspirație, muzica sferelor etc. Azi este cam stingheritor să alături noțiunile de poezie și magie/ mister, lucru atât de firesc cândva. Se vorbește despre disoluția, dezagregarea formelor poetice, în general, despre marginalizarea poetilor care, prin propria lor inspirație, nu mai inspiră prea multă lume. Și nici încredere. Se vorbește despre inflație și criză în poezie, devenită tot mai mult versificație. Într-o anumită măsură, au dreptate cei care constată dominația artefactului asupra creației poetice, oarecum nedumeriți și enervați de plodirea, în postmodernism, a șarlatanilor ce se dau drept poeți.

Intenționalitatea sinonimă ambiției minus harul își lărgeste, uneori până la iresponsabilitate, artistică și de orice alt fel, aria care s-ar considera că, și ea, îi este predestinată. Își lărgeste până la difuziune, confuzie, anihilare contextul. Uneori, până la aventurismul amatorilor, sinonim bizareriei comice, bufonadei.

Întâi de toate, agresiunea contra poeziei a pornit de la și este continuată de cei care ar dori să-și mascheze propria neputință în arta poeziei prin scoaterea acesteia dintr-o stare a ei, cât de cât sesizabilă, „verificabilă”, la rândul lor dând diverse înșirui de ineptii drept originalitate. Artificiosul ca neputință, lipsa de fantezie creatoare, necunoașterea naturii și constantelor prozodiei consolidate în lunga istorie a evoluției acesteia culminează (...jos de tot!) în cazuistica bâiguită în jurul așa-zisului autenticism. De parcă, dacă ești... autentic, dai obligatoriu artă (poezie); de parcă ai automat, de la sine, și valoare și ce mai trebuie la aceasta. Justă este diagnosticarea lui Adrian Popescu: „...invocatul magic «autenticism» (...) nu e «iarba fiarelor» pentru un poet. «Autentic» poate fi: 1. actul provocator-erotic, istoricizat-avangardist al unui Geo Bogza, 2. autentică poate fi și o sudalmă fantezist-spontană auzită la piață, înglobată în textul liric, 3. auten-

tic poate fi gestul celui care trage brusc fața de masă, la o agapă. Întrebare – ce relevanță au, dacă au, toate acestea în poezie? Răspuns – o relevanță mare sau mică, după talent, coane Fănică... Autenticismul poate fi mimat cu ingeni-ozitate, vezi Malraux, poți fi autentic în viața imediată, dar artificial în scris...” („Steaua”, Nr. 8, 2016).

Pe scurt, sunt tot mai acute perturbările de tot soiul în arta prozodiei, pe care mediocritățile, șarlatanii o împing, pur și simplu, în meserie, ba și mai „adânc” – în mizerie, în derizoriul minimalismului, într-o oralitate ce stă chiar mai jos decât jurnalismul steril. Iar a absolutiza oralitatea în pretinsa poezie înseamnă a rămâne absolut în oralitate, fără a ajunge la poezie/ în poezie.

A scăzut drastic potențialitatea și influența autorității canonice. Iar a-canonicele cuvânt de ordine e: dezordinea! Disoluția. Dereglarea.

Extinderea, multiplicarea posibilităților comunicative ale cuvântului, ce se dorește poetic sau este dat, declarat astfel, comunică absolut altceva – orice, numai nu poezie. Extinderile mass-media, a învălmășelii internautice sunt, de cele mai multe ori, doar comunicative, nu și stimulatoare de sugestie artistică, de poezie.

Avem de-a face cu textele unor conștiințe care încă nu s-au format, nu s-au maturizat, sau ale unor conștiințe în disoluție, în rătăcire, în *bludnicie*, și tot mai mult în scăpătate valorică și intelectuală. În loc de inteligență, o evidentă corijență.

Azi e un potop nonstop de prozodie liberal-libertină-excesiv-narativă, zisă a postmodernismului, textualismului, testicolismului (obsesia genitalelor la genitiv); e un potop nonstop al melanjului stilistico-tehnic, când se amestecă totul, de pretutindeni și de totdeauna, că poate iese ceva, un text oarecare, hai să-i zicem versuri sau, nobil axiologic, chiar poezie. În fond, atare amestecătură e o cvasiinepție cultivată de autori ambițioși care, de fapt, nu știu ce ar fi, pe bune, poezia. Atare „creație” e o conspirație deschisă a grafomanilor, neaveniților, slab alfabetizaților în literatură, în poezie, în istoria acestora. Melanjul textual duce la orice, numai nu la Poezie. El poate capota în: Sound Poetry, Visual Poetry, Semiotic Poetry, Performance Poetry, Shaped Poetry, Typewriter Poetry, Concrete Poetry,

Vacuum Poetry, Experimental Text, Fragmented Text, Conceptual Text, Cancelled Text, Tautologic Text, Alphabetical Text, etc. Numai în Poezie nu se poate întrupa. Este un etc., în care sunt ticsite lucruri, amintite-înșiruite de Paul Cernat, într-un eseu din *Observatorul cultural* (nr. 339/ 2006): „Ce ne oferă «milenarismul douămiist»? Toate bune și frumoase (deși, între noi fie vorba, nu sunt nici bune, nici frumoase...), dar ce ne oferă în schimb «milenarismul douămiist»? Cum ce? «Realitatea» fără fard: furia, mizeria, vulgaritatea și grosolănia existențială a tinerilor debusolați, dezamăgiți, fără speranță și viitor din România tranziției. Vomă psihică, alienare «deprimistă» și visceralitate ca protest, refugiu în sex, alcool, violență și droguri, angajare biografică și socială. Traume, deliruri, viziuni apocaliptice de coșmar psihedelic, deriziune integrală și deziluzionare radicală. Întoarceri ale refulatului, revolte oedipiene, plebeizare și vulgarizare ostentativă. Atitudine directă, pragmatică, antisentimentală, uneori brutal-epileptoidă, cel mai adesea șleampătă sau cinică, fără fițe intelectualiste. Poezie agresivă, cu infiltrații anarhice de beat și hip-hop. Neoexpressionism și hiperrealism, Ginsberg, Frank O'Hara, Bukowsky... Bine-bine, dar acesta nu e decât o radicalizare plebee a «americanizării» poeziei, începute mai demultishor”.

Cea mai mare parte din textele numite impropriu poezie se dezvoltă în mod extensiv, nu pe verticală, spre adâncimi. E o revărsare, inclusiv de... nepăsare (antiprofesionistă, antivalorică) ce nu poate fi altceva decât grafomania bulversată, grăbită, agresivă. Autorului postmodernist, de regulă ne-profesionist, i se pare nu doar că, azi, în prezent, la un anumit moment, existența sa este interesantă, ci că ea merită de a fi spusă și altora; narată, povestită, însă într-o formă... nobilă, numită, mai puțin rasat, versuri, și de-a dreptul distins – poezie. Și el prinde să ne spună ce i se întâmplă, la bucătărie, la plimbat pisica, la terasă... În limba română, deja au apărut destui autori căzuți, aproape inconștient, în prolixitatea debordantă a unei predispoziții de a scrie versuri care să re-spună pur și simplu ceea ce spune lumea străzii care, se știe, ea însăși nu crede că, de cum vorbește, creează poezie. Mai multe reviste din diverse orașe românești confirmă că, pe

pagini întregi de sub rubrica „Poezie”, este absolutizată vorbăria „pusă scăriță” și că unii semnatari sunt atât de slabi și nepricepuți, încât nu ajung să includă în ceea ce scriu nici măcar cea mai elementară încărcătură poetică posibilă. Pentru ei, poezia este imposibilitatea.

Tot mai multă și mai năvalnică oralitatea searbădă este dată drept limbaj zis/ emis/ folosit de Erato și Euterpe, muze ale poeziei. În realitate, o astfel de narațiune înșiruită alandala nu este decât speculație, falsificare, date drept literatură. Prozaicitatea nu atinge nicidecum un statut cultural, ci rămâne doar la cel social, al simplei comunicări într-un cotidian înclinat spre logotehnie, bavardaj lejer, despre care unora le place să creadă că poate ajunge sau chiar a ajuns poezie (nu e sigur însă că asta ar putea-o crede și poeții autentici...). Ajunși aici, să ascultăm și de un mare poet al contemporaneității noastre, Iosif Brodski care, în discursul rostit la ceremonia de decernare a Premiului Nobel (1987), spunea: „În zilele noastre e destul de vehiculată afirmația că, chipurile, scriitorul, în special poetul, trebuie să folosească în operele sale limbajul străzii, limbajul mulțimii (gloatei). Cu toată părelnica democrație și presupusele avantaje practice, această aserțiune e absurdă și ar duce la tentativa de a subordona arta, în acest caz literatura, istoriei. Numai dacă vom considera că deja ar fi timpul ca «homo sapiens» să se oprească din dezvoltarea sa, literatura ar trebui să vorbească în limbajul poporului. Orice nouă realitate estetică îi pretinde omului o realitate etică. Deoarece estetica e mama eticii; noțiunile «bine» și «rău» înainte de toate sunt estetice și anunță categoriile «binelui» și «răului». În etică nu e «totul permis», pentru că nu e «permis totul» în estetică”.

Însă azi nici critica literară nu mai încearcă să stăvilească vorbăria versificatoare și să reafirme răspicat adevărul că nu contează eventualul, ocazionalul sens stradal-narativ al înșiruirilor de fraze, ci ar conta, totuși (odată ce respectivii neaveniți își declară intenția de a crea poezie), sensul artistic al acestei scriituri care, însă, lipsește cu desăvârșire. În contradicție cu limbajul brut, uzual, există limbajul poetic, zis și esențial: „...limbajul vorbește ca esențial, și de aceea vorbirea încredințată poetului

poate fi numită vorbirea esențială. Aceasta înseamnă mai întâi că, având inițiativa, cuvintele nu trebuie să slujească la a desemna ceva sau să facă a vorbi pe cineva, ci că ele își au propriile lor finalități. De acum înainte, nu Mallarmé este cel ce vorbește, ci limbajul se vorbește pe sine, limbajul ca operă și, totodată, opera limbajului.

Din această perspectivă, regăsim poezia ca pe un puternic univers de cuvinte ale căror raporturi (...) se produc într-un spațiu unificat și suveran autonom. Astfel, poetul face o operă de pur limbaj, iar limbajul din această operă este întoarcerea la propria-i esență” (Maurice Blanchot).

Prin urmare, (și) oralitatea tot mai răspândită în prozodie e un semn că poezia lumii e în criză și confuzie. Tot mai mulți ambicioși, „paraleli” literaturii, artei, culturii superioare se încumetă a crede că, relatând, destul de prozaic, secvențe din cotidianul searbăd, chiar creează poezie. Iată un exemplu la îndemână:

„Nu e bine să intri/ în an nou cu probleme vechi/ nici cu dezordine în lucruri/ în portofel/ un calendar marx 2014/ un card expirat/ tata slujind URSS/ o carte de vizită a Institutului German/ de pe Strada Lungă/ buletinul meu european/ mama cu look sovietic/ câteva cecuri/ un bilet Galați Brașov/ tu zâmbind fericită/ un flyer – o croitorie/ un bilet compostat și altul nu/ la «Fata dispărută»/ cu Ben Affleck și Rosamund Pike” (D. Ta.).

Atât.

Dar de ce doar atât, când în text s-ar mai fi putut înșirui și alte lucruri, la fel de nelalocul lor în ceea ce ar trebui să însemne poezie, alte bilete de călătorie, cu avionul, cu vaporul? (Astea ar fi chiar mai... sugestive, mai „pline de sens”.) De ce doar atât, dacă odată cu mama și tata s-ar fi putut invoca bunica, bunicul, frații, surorile, și tot așa înainte, textul extinzându-se narativ și mai nimic spunător?

Deloc puține *akânisme*le (narratorului-cântărețului oriental care spune-îngână tot ce-i văd ochii, la întâmplare) similare inserate chiar și de unele reviste respectabile (care, bineînțeles, după astfel de găzduiri de texte serbe de devin mai puțin respectabile).

Dar să mai citez un exemplu din același autor:

„După ce te-am căutat/ pe facebook/ și pe google/ m-am hotărât să-ți scriu/ un e-mail/ ai dispărut ca-n filmele/ proaste cu identități false/ mafie și FBI/ ți-am scris tot soiul de nimicuri/ că-mi merge bine/ tu ce mai faci?”... – nu mai dau textul până la finalul său, deoarece, și în continuare, e la fel de nepoetic, e doar mecanică formală generată de un autor ce nu se descurcă artistic, estetic în raporturile reciproc-articulatorii dintre poezie și cotidian. Drept rezultat: în texte narrative întinse e tot mai mult cotidian și tot mai puțin poezie.

Decât atare narațiuni despre orice și despre nimic, mie unuia, zău că mi se păreau mult mai poetice, manifestând chiar și o oarecare predilecție pentru absurd, paradox, ceva... Kafka, unele strigăte de reclamă, pe care le auzeam pe plajele de la Neptun sau Venus pe la începutul anilor ‘90. Spre exemplu, îmi amintesc clar de un tip „mut”, scund, asistat de un zdrahon, gen lipovean,

ambii ducând o ladă cu gogoși, – patiserie italiană! – pe băț, ce striga răgușit, comic, ilar:

„Năvăliți-mă,/ nenorociți-mă,/ marfă de la omul/ care a inventat/ patinajul artistic!”

Sau, pentru adepții „poeziei sociale”, aceste versuri, ceva mai... homerice ca improvizație, pe care le scanda un vânzător ambulant de porumb fiert (memoria-mi a reținut acele fragmente din Odiseea porumbului de Dobrogea):

„Poftiți,/ că nu greșiți,/ poftiți,/ nu vă-ngrămădiți!/ Pentru fiecare/ un porumb cu soare!/ Și pe soare și pe nor,/ porumb fiert pentru popor!/ Porumboiu,/ Văcăroiul/ Mămăligă pe băț/ la cel mai ieftin preț!/ Cu valul,/ cu marea,/ cu toată splendoarea/ porumbul și sarea!/ Arde,/ frige,/ n-are gură să strige!”

De ce nu ar fi în aceste exemple (ah, câtă poezie autentică s-a vânturat, s-a neantizat, irecuperabil, pe plajele noastre în ultimul deceniu al secolului trecut, în primii ani ai secolului curent!) prozodie postmodernistă, mult mai savuroasă decât fadele notițe narative, gen cele reproduse mai sus, pe care unii autori de orice altceva, numai nu de poezie, le pun stâlpușor, „frângându-le” în presupuse rânduri, mai scurte, mai lungi, de versuri? Și nu sunt cazuri rare, întâmplătoare, ci, tot mai mult, se creează impresia că ar fi mereu în extindere o molimă care face tot posibilul ca poezia *sui generis*, și generică, să se transforme în simplisimă versificație, în care orice băiguială, orice vorbire (despre care, surprinzător, domnul Jourdain aflase că e proză curată! – „*Par ma foi ! il y a plus de quarante ans que je dis de la prose sans que j'en susse rien...*”) să fie aranjată în formă prozodică, rândurile de oralitate ordinară fiind segmentate, segmentele fiind puse unele sub altele și date, de autori, dar și de multe reviste, dar și de mulți voluntari-critici drept poezie (încât, azi, același domn Jourdain deja ar fi putut spune: „*que je dis de la poésie sans que j'en susse rien...*”). Pentru că proliferază (și profanează) genurile de istorioare, de pățanii și pățărani întâmplare cuiva (la mult... plural, acest: cuiva) pe stradă, altora – la bucătărie sau, pardon, la bordel etc., etc. Apoi ele, băiguielile, apar în legături tipografice, zise cărți, sunt prezentate juriilor, unele chiar „învrednicindu-se” de premii. Astfel că, implicit repetitiv, dar din necesitatea de a accentua gravitatea *molimei*, trebuie doar să constatăm (nu putem să și... acuzăm, nu, voluntarii?) ce uimitoare este situația în care criticii literari (-voluntari), cât de cât recunoscuți ca pricepuți în domeniu, nu au avut, nu au curajul să spună că versificația românească actuală este invadată de texte patologic de prozastice, de cea mai banală oralitate.

2

Uneori, vreun ziarist mă întreabă și asta: care vă sunt lecturile de poezie de ultimă oră? La respectiva întrebare răspund și aici, în acest context al crizei poeziei.

De îndelungă vreme deja, citesc sau doar frunzăresc mai multe volume de versuri, pe care le-am primit cu autografe și care, cu anii, s-au tot adunat,

colateral rafturilor de bibliotecă pe care se află literatura adevărată. E un proces de lichidare a restanțelor, să zic așa, de potolire a remușcărilor că, vezi Doamne, colegii au fost gentili, mi-au acordat cu autograf, ba chiar cu încredere cărțile lor, iar eu nu le-am citit. Așadar, pe unele le citesc, pe altele, după ce „gust” două-trei texte din ele, îmi dau seama că nu pot face mai mult, decât pur și simplu să le frunzăresc. Iar potolirii remușcărilor, precum am zis, îi urmează un proces de evacuare a mai multor tipărituri cu versuri din bibliotecă. Vă dați seama, în urma selecției, valorizării și decepțiilor. Iar această preocupare de... proporții, din ultimul timp, mă face să constat cu regret că, din păcate (tautologic accentuând, nu?), poezia românească, sau ceea ce este dată de unii autori ca atare, este invadată, atacată de un autenticism descriptiv și decrepit, de un (anti)stil narativ gen reportaj redundant, produs de numeroși autori care nu cunosc nici pe departe istoria poeziei lumii (ca lectură, lectură, lectură!). Autosuficienți, aceștia acționează fie în chip solitar, fie în grupulețe ce aduc mai curând a gașcă, fie în cenacluri – numite astfel – generatoare de inautenticitate (artistică) tocmai prin... autenticism. Fie în și prin bizare ateliere, zise de „scriere creativă” (ce bizarie!). Și cum să nu-ți amintești de remarca mai tânărului coleg Claudiu Komartin care, într-o postfață la o carte a poetului sârb Dragan Jovanović Danilov, spunea că „poezia românească recentă este influențată masiv de poezia americană, din care a fost reținut cel mai adesea, în ultimul deceniu, doar un autenticism limbut”? Foarte justă și judicioasă opinie.

E drept, printre nenumăratele texte, insipide până la abominabil, pe care le frunzăresc, se întâlnesc și din cele bine scrise, care trag la balanța trecerii spre literatură, însă, așa cum sunt, ele nicidecum nu se înscriu, ca gen, în poezie, ci, narrative *sui generis*, pot fi date drept miniaturi, micronuvelete, povestioare despre întâmplările străzii, despre întâmplări în care, de regulă, unul dintre personaje este chiar autorul.

Revin: după părerea mea, în poezie nu oralitatea trebuie să dețină primatul. Dar asta e, trăim timpuri de rarefiere a densităților poetice! E o criză a semnificațiilor. Timpuri anapoda, însă propice unei oralități care „decade” până la sensul sociologic și etnologic al noțiunii, funcționând conform normelor comunicării cotidian-sociale, fără apanaje artistice, stilistice, metaforice, pe care le necesită poezia nedemolată de liberalismul coroziv al minimalismului futil, rutinar și rezidual. Așa încât te întrebi de ce o astfel de oralitate „versificată” nu a rămas ce este – oralitate, ci a fost și scrisă, când ea, da, are ceva cu scrisul, dar numai nu cu cel artistic, cu poezia propriu-zisă. O astfel de oralitate nu adaugă absolut nimic la pluralitatea modurilor de semnificare artistică. În aceste cazuri, oralitatea e sinonimă cu, pur și simplu, vorba, nu cu poezia, cu arta rostirii convertită în arta scrisului. În poezie, oralitatea trebuie să atingă semnificarea, sugestia; să devine operă, estetică, filosofie.

Oralitatea frustră e de o condiție uzuală, pe când cea purtătoare de poezie se înalță la condiția de cultură, reclamând

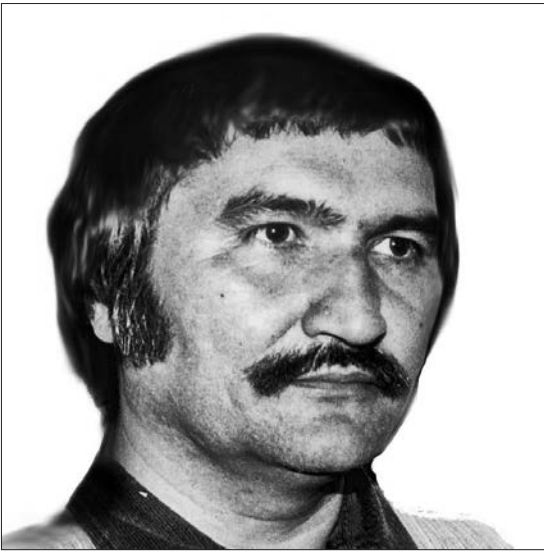
deja aprecierea, exegeza, valorizarea, compartimentarea literaturologică, estetică etc.

Fără îndoială, prozaizarea poeziei românești a pornit de la proza abundentă din texte americane date drept poezie, dar care nu sunt ceea ce par a fi. Iată doar un exemplu:

„Când Reuben Pantier a fugit și m-a părăsit/ M-am dus la Springfield. Acolo am întâlnit un fecior de bani gata/ Al cărui părinte tocmai închisese ochii, lăsându-i o foarte bună situație/ S-a căsătorit cu mine fiind beat. Viața mi-a fost distrusă/ N-a trecut decât un an și într-o zi l-am găsit mort/ Asta m-a îmbogățit. M-am mutat la Chicago./ După un timp l-am întâlnit pe scandalagiul de Tylor Rountree/ M-am mutat la New York. Un magnat cu păr cărunt/ S-a îndrăgostit nebunește de mine – și iată-mă cu o altă avere,/ Într-o noapte, după cum știți, a murit chiar în brațele mele./ (Ani de-a rândul m-a urmărit fața lui stacojie.)/ A fost aproape un scandal. Și iar m-am mutat,/ De data asta însă la Paris. Eram acum o femeie/ Șireată, subtilă, versată într-ale lumii și bogăției./ Apartamentul meu dulce de lângă Champs Elysées/ Ajunsese un loc de întâlnire pentru tot felul de lume:/ Muzicieni, poeți, oameni eleganți, artiști, nobili/ Și se vorbea franceza, germana, italiana, engleza/ M-am logodit cu contele Navigato, de fel din Genova./ Ne-am dus la Roma. Cred că m-a otrăvit./ Acum, de la Campo Santo, privind/ Marea de unde tânărul Columb năzărea lumi noi,/ Ia uite ce-au gravat pe mormântul meu: «Contesa Navigato/ Implora eterna quiete»” (Edgar Lee Masters [SUA, 1868-1950] – citat din poemul *Dora Williams*, din volumul *Edgar Lee Masters, Antologia orașelului Spoon River*, Editura pentru Literatură Universală, colecția Poesis, 1968, în românește de Ion Caraion).

Poveste cunoscută: diferiți critici cât de cât literari sau, mai curând, snobii dați drept exegeți, au tot vrăjit referitor la astfel de texte, pentru ca alții să le creadă poezie. Dar nu sunt. E proză sută la sută și nici pe departe sau întotdeauna o proză bună. Texte de aceeași condiție au prins a invada literatura română, poeții „inspirați din americani” fiind supralcitați, declarați importanți etc. Minciuni în perpetuare. În condiții de a-poezie, de dezorientare estetică. Astfel că, zi de zi, seară de seară, în multe orașe, sunt citite pre-texte lungi, prozaice. În recitaluri, multe, și, din păcate, tot multe din ele, serbede, sunt lansate în public texte aluvionar-retorice, accidental micro-autobiografice, lăbărțate în prea-întinsuri kilometrice de narațiune ce „uită” că autorii intenționau să scrie totuși poezie. Mai mulți, tot mai mulți, pare-se, se conduc de concepte poetice vagi, crunt-precare, până la desăvârșita disoluție a acestora. E o pierdere de sine și de posibilă poezie în sporovăială narativă în doi peri. E o dispariție (a poetului și eventualei sale poezii) în cantitativ, ca sub mari grămezi de fleacuri și moloz. Supradimensionate platouri ale platitudinii, aceste întinderi textuale aride și seci.

Din păcate, tot mai puțini sunt cei care să mai țină la metaforă, sugestivitate, detalii pregnante, memorabile, poate chiar aforistice.

POEZIE

ŞAMANUL
de DANIEL CORBU

DANIEL CORBU S-A NĂSCUT LA 7 APRILIE 1953, ÎN TÂRGU NEAMŢ. MEMBRU AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA, DIN 1990. ABSOLVENT AL FACULTĂȚII DE LITERE, SECȚIA ROMÂNĂ-FRANCEZĂ, DIN BUCUREȘTI, PROMOȚIA 1983. DIN 1984, ORGANIZEAZĂ, LA TÂRGU NEAMŢ, COLOCVIILE NAȚIONALE DE POEZIE. DEBUTEAZĂ ÎN „ROMÂNIA LITERARĂ” (1979), COLABOREAZĂ CU POEME ȘI ESEURI ÎN „AMFITEATRU”, „CRONICA”, „LUCEAFĂRUL”, „ATENEU”, „DACIA LITERARĂ”, „POESIS”, „CONVORBIRI LITERARE” ETC. TRADUCE PENTRU REVISTE ȘI ÎN VOLUME DIN CIORAN, ROLAND BARTHES, DAUDET, MÉRIMÉE, PAUL VALÉRY, JABÈS, MICHAUX, ELYTIS, BORGES Ș.A. ESTE FONDATOR AL CASEI DE EDITURĂ PANTEON, AL REVISTEI LITERARE CU ACELAȘI NUME ȘI FONDATORUL ACADEMIEI DE POEZIE DIN VÂNĂTORII DE NEAMŢ. ÎN 2004 FONDEAZĂ LA IAȘI REVISTA DE EXPERIMENT LITERAR „FEED BACK” ȘI ORGANIZEAZĂ, ÎNCEPÂND CU 2006, FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE NEOAVANGARDĂ.

CĂRȚI DE POEZIE: „INTRAREA ÎN SCENĂ” (1984), „PLIMBAREA PRIN FLĂCĂRI” (1988), „PRELUDII PENTRU TROMPETĂ ȘI PATRU PEREȚI” (1992), „DOCUMENTELE HAOSULUI” (1993), „SPRE FERICITUL NICĂIERI” (1995), „CÂNTECE DE AMĂGIT ÎNTUNERICUL” (1996), „MANUALUL BUNULUI SINGURATIC” (1997), „DUMINICA FĂRĂ SFÂRȘIT” (1998), „CARTEA URMELOR” (2001), „DOCUMENTELE HAOSULUI”, ANTOLOGIE DE AUTOR (2003), „EVANGHELIA DUPĂ CORBU ȘI ALTE POEME” (2006), „REFUGII POSTMODERNE” (2007), „EONUL MARELUI DESANT”, ANTOLOGIE (2009), „APOCALIPSA DE FIECARE ZI” (2009), „POFTIȚI, DOMNULE KAFKA!” (2010), „VIAȚA DE FIECARE ZI LA IAȘI PE VREMEA LUI DANIEL CORBU POVESTITĂ DE EL ÎNSUȘI” (2010), „REFUGII POSTMODERNE” (2011), „DOCUMENTELE HAOSULUI”, ANTOLOGIE (2011), „NOI VEȘTI DESPRE PASĂREA OARBĂ DALI” (2012), „SCRISORI CĂTRE CEI SINGURI” (2014).

CĂRȚI DE PROZĂ: „DOUĂZECI ȘI UNA DE FANTASMAGORII ÎN RITM DE BLUE-JAZZ” (2001), „URMELE LUI DUMNEZEU ȘI ALTE POVESTIRI” (2009), „PIATRA DE EOL ȘI ALTE POVESTIRI” (2014).

CĂRȚI DE ESEURI: „GENERAȚIA POETICĂ '80 ÎN CINCISPREZECE PORTRETE CRITICE” (2000), „INTIMITATEA PUBLICĂ A POEZIEI – ȘAPTE ESEURI DESPRE COMPORTAMENTUL LIRIC” (2002), „POSTMODERNISMUL PE ÎNȚELESUL TUTUROR” (2003), „GENERAȚIA POETICĂ '80 ȘI ROSTIREA POSTMODERNĂ” (2006), „NEOAVANGARDA ROMÂNEASCĂ”, VOL. I ȘI VOL. II (2010), „ESCALE ÎN PANTEON” (2013).

ESTE PREZENT CU POEME ÎN REVISTE, ANTOLOGII SAU CĂRȚI DE AUTOR ÎN FRANȚA, GERMANIA, SLOVACIA, CHINA, SERBIA, ANGLIA, CANADA, REPUBLICA YEMEN, UNGARIA, ITALIA, S.U.A., SUECIA. PRINTRE DISTINCȚII: MEDALIA ORDINUL MERITUL CULTURAL ÎN GRAD DE CAVALER (2004), DECERNAT DE PREȘEDINȚIA ROMÂNIEI, ORDINUL „MIHAI EMINESCU”, DECERNAT DE PREȘEDINȚIA R. MOLDOVA (2011), PREMIUL „MIHAI EMINESCU”, DECERNAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ.

ÎNTR-O EUROPĂ BĂTRÂNĂ ȘI TRISTĂ

Prin urmare
știam că nu sunt decât o mică înflorire a
Nimicului o efemeră protuberanță
a golului
un fel de zi mai lungă decât veacul
dintr-un eon agitat ca o încălecare
de timpi.
M-am născut târziu într-o Europă bătrână și tristă
fardată ca o actriță la ultimul ei bal.
M-am născut târziu
hărăzit a citi cuvânt cu cuvânt cartea întâmplărilor
în aerul sacerdotal al dimineților mele.
Era târziu.
Cu o piatră ca privirea tăioasă a morții
Cain îl omorâse deja pe Abel
Corabia lui Noe își aflase sfârșitul
pe muntele Ararat
cu mare zgomot Sodoma și Gomora
se prăbușiseră
și implozia florii păcatelor încă mai persista
pe coridoarele lumii.
Iisus scrisese pe nisip misteriosul nedescifratul cuvânt
și-l împărțise în patru zări prin cele
o mie de vânturi.
Don Quijote învinsese morile de vânt
ale Europei
iar Hamlet își dădea obștescul sfârșit
anunțând doritorii de breaking news
că mereu e ceva putred în Danemarca.
Imnurile vedice – dulci jelanii ale ființei încurajatoare
de iluzii – erau cărate cu rikșa
la curțile traducătorilor din München și Manchester.
Cu o fără de armă biruință
Beethoven scrisese Simfonia a noua – Odă Bucuriei.
În sfârșit, Robinson Crusoe părăsise
sălbatica insulă

grecii probau oboseala zeilor
Raskolnikov abia-și ascunsese toporul pătat de
sângele crimei
undeva în Kilimanjaro
pușca lui Hemingway își cheltuisese ultimul glonț
iar după un veac de singurătate
prietenul Marquez își rostea declarația de adio.
M-am născut într-o Europă bătrână și tristă.
Era târziu.
În zadar căutam să dau zadarului un sens.
Visele îmi erau un Eden împodobit cu mirare.
În fiecare zi încrustam ceva pe dantela unei furtuni.

ŞAMANUL

„Această lume fără slavă
Ce se opune marelui Nimic”
(«Faust» al lui Goethe)

De-un timp toți vor să le ghicesc viitorul
dar de fiecare dată uită
că în el se ascunde și moartea.
Despre mine ce vă pot spune
când deja ați aflat că sunt
martorul orb
preamărind labirinticul drum
al eșecului
SUNT ŞAMANUL ASCET CE-ȘI DUCE LA AMANET
TOATE NOPTILE ALBE
ȘI CEL CARE-AȘAZĂ TABLOURI SENINE PRIN
GRĂDINILE SPAIMEI.
Zilnic întruparea nimicului îmi scâncește la ușa
zilnic mângâi un trecut dolofan
supraponderal și apatic
și ca nimeni altul recunosc

degringolada și treptele răbdării
clipele amorțite-n regret
aerul tremurat din mijlocul rugăciunii.
TOȚI VOR SĂ LE GHICESC VIITORUL
DAR DE FIECARE DATĂ UITĂ
CĂ ÎN EL SE ASCUNDE ȘI MOARTEA.

LAPIDARIILE SAU DESPRE
SÂNGERAREA PĂSĂRII ÎN ZBOR

Motto:
„Lumină de la fiecare ieri
Primit-au unii ca să poată merge
Pe drumul plin de pulbere al morții”
(Shakespeare)

Aproape totul despre mine am spus.
Uneori prea amănunțit
fărămițat până la fleacuri.
Alteori câte-un pretins adevăr și chiar
amintiri din ferecate infernuri și precum
micile așchii din stânca muntelui
luminate frânturi din misterele spațiului
lăuntric.

APROAPE TOTUL DESPRE MINE AM SPUS
chiar și sângerarea păsării în zbor
mi-a răsărit în cuvinte
numai Moartea cea nedezipită ca umbra
n-am putut s-o descriu. Numai moartea
n-am putut s-o descriu.
Acum încremenit între da și nu
ce-aș mai putea să adaug
când lumea e un lung coridor

de surâsuri fragile

iar în feericul sat planetar
pe lângă mine defilează
atâta stres și atâta disperare la liber.

**PRIN URECHILE ACULUI DUIOS
CĂMILA TRECEA**

Doamne, nu tulbura apa fântânii
în care m-am oglindit ani la rând!
Pentru că nici acoladele nici stresul nimicului
din tirbușoanele nopții
nici luna uitată până târziu
în pahar
nici vreo gloriolă amanetând metropolele lumii
(pe lângă care minunea de la Cana Galileii
pare un scâncet)
n-o tulbură.

E ora astrală în care
vin semne din capitala unui blestem.
Se poate prinde-un atom dintr-o clipă
de geniu o strigare de gând ieșit din
canonicul rând.
Printre ne-nțelese euhrastii văd îngerul
și aspectul copulativ al verbului
a fi ființă.

Cui îi pasă că zac în zădărnicii
ca o icoană uitată prin ierburi.
În fiecare noapte
visez niște caravane-n deșert.
Nu vreau să uimesc.
Acesta e chiar
SFÂRȘITUL.

ȘAH ORB

O, Feodor Dostoievski, în paginile tale apune luna
și răsare Moartea!
Osândit ca și tine
probez labirintul și deșertul barbar
apoi strig:
DACĂ NUMAI PENTRU ATÂT AI FĂCUT OMUL, DOAMNE,
E PREA PUȚIN!
Apără-l, Doamne, pe prietenul meu mort de fericire
pe câmpurile sintaxei,
pe actorii așteptând replici și gesturi suflate din
culisele lumii!
Ocrotește-i, Doamne, pe fumătorii de marijuana
pe cititorii în stele
pe bețivii din gări și din porturi modelând
norii magelanici ai depărtării!
Apără-i pe artiștii boemei, cei alunecați
în alcooluri
și nu te bucura când vezi cam li se chircește
steaua
și cum li se usucă trecutele glorii!

Apără-i, Doamne, pe rătăciții în inima mea!

LECȚIA DE ABIS

Prea târziu ai venit fericire
prea târziu ai cântat întomnata mea carne!
Aici unde se-amestecă minciuna cu plânsul amar
și în orice om un Petru se leapădă
am putea asculta împreună mezza-voce a lamentației
am putea decipta istorii sigilate
sau vedea cum se vinde schimonosita
legendă a legendei
și se recondiționează bandajele istoriei.

Sunt cel ce aprinde ruguri de vorbe.
Poți privi mâna care scrie și mâna care cerșește
lumina

și aripile de ceară topindu-se-ncet
și mâna aruncătoare de pietre
de ținut moartea la doi pași mai încolo.
Cui să-i pese că am în așternut o icoană?

După draperii același teatru cu păcate egale
aceeași lună subțiată de ploi.
Iar de va apărea celălalt
se va-mpiedica de ferestre.

POEMUL PERIPATETIC

De ani și ani plimb pe străzi
ideea unui poem
de parcă mi-aș plimba propria-mi moarte.
Deseori prietenii vorbesc
înșirând verzi și uscate despre glorie
sex sau politică și nu-i aud.
Poemul nescris zumzăie în urechi
și mă scoate pe străzi
întru în bodegile unde altădată
prezidam mese de prietenii.
Să luăm o bere zice Lessy, asta mai
saltă glicemia!
Luăm bem în tăcere
eu simt cum poemului încep
a-i crește solzișorii
brusc mă ridic și ies iar pe străzi
ies prin piețe aici totul se vinde și totul se
cumpără paradisul murdar poate ajunge
până și-n grădinile suspendate
până și în privirea lui Orfeu întoarsă spre
Euridice.
DE ANI ȘI ANI PLIMB PE STRĂZI
IDEEA UNUI MARE POEM
DE PARCĂ MI-AȘ PLIMBA PROPRIA MOARTE.

FERESTRELE OARBE

Oricând un vers amar va-ntârzia în mine.
Trec orb și surd prin
toamna cu fantomatice suspine
pe-aceleași străzi călcate de sclavi
și de-mpărați.

Mulți zice-vor:
Uite-l pe Daniel Corbu
poetul blestemat ce scrie despre ființă
univers despre necunoscute glorii și istorii
ale sinelui
despre agonii cetăți obosite și alte aiureli
metafizice și este dușmanul de moarte
al poeziei roz!
Iată-l pe cel jefuit de îngeri și nopți
pe cel ce poartă în vers holograma ruinei !
Se spune c-ar admira potopiții de haruri

hohotul cruciadei divine
că ar purta în fiecare rană un sacerdot
al sardanapalnicei vorbiri.
Dar eu sunt trecătorul posac
pe-aceleași străzi printre aceleași zădărnicii
sunt cel ce șterge cu grijă
ferestrele oarbe ale desăvârșirii.
ORICÎND UN VERS AMAR VA-NTÂRZIA ÎN MINE.

**DOAMNE, AR TREBUI SĂ ȘTERGI
LUMEA ASTA**

Doamne, ar trebui să ștergi lumea asta
s-o pulverizezi în Neantul atoatestăpânitor
pentru că nu prea ți-a ieșit.
Tu știi mai bine că o greșeală recunoscută
e pe jumătate iertată
și că iertarea e semn de renaștere, Doamne.
Poți desigur s-o pui în curriculum
în magna biographia citită de cei ce vor apărea
din demnitate și milă divină.
Mare Arhitect, Mare Anonim, Mare Nevăzut
Signore, Tată care nu te-arăți niciodată
și care ne-ai dat spre trăire doar semnele tale
în schimonosita durere de-a fi
ne-ai dat gândirea limitată și oarbă
umiliința de-a trece în fugă prin fața
nevăzutului
și ne-ai dat cruzimea cu care-nghițim
păsări, oi, porci, broaște, șopârle
iar pe gura cu care le-nghițim
să răsară cuvinte și deseori metafizice fraze
iar prin orificiile de eliminat apa și hrana
să slobozim și sămânța
de întreținut specia.
Doamne, dacă Absolutul există
de ce mereu ni-l ascunzi și de ce
cu atâta cinism zidești instituția tainei?

Dacă un cal încoronat poate fi confundat
cu iedera
o spânzurătoare cu balul de fluturi
o, homo captivus așteptând sărutările morții,
de ce iarba e verde
sângele roșu
iar cerul la nesfârșire opac!

Pentru că nu prea ți-a ieșit
Doamne, ar trebui să ștergi lumea asta
și cu neasemuită artă
s-o pulverizezi în Neantul atoatestăpânitor.

EDITURA ȘTIINȚA • NOI APARIȚII

**POEZIE EUROPEANĂ CONTEMPORANĂ
ANTOLOGIE DE VALERIU STANCU. PREFAȚĂ DE IOAN HOLBAN
EDITURA ȘTIINȚA • EDITURA CRONEDIT**

„Expresia condensată a poeziei este imaginea esențializată a lumii de azi, fragile, în care trăim. O lume foarte dispersată, dar care își caută punctele de sprijin, comune. Antologia «Poezie europeană contemporană» include un grupaj de versuri din câțiva importanți poeți europeni de azi. Volumul cumulează astfel o imagine sintetică a liricii contemporane scrisă în ultimii ani pe vechiul continent. Diferența de viziuni poetice (un avantaj al antologiei) se explică prin diversitatea mediilor poetice în care se afirmă fiecare dintre ei, dar se datorează și personalității distincte a fiecărui autor. Antologatorul a selectat poeme ale autorilor care își impun chiar azi vocile poetice (și care abia mâine vor face prezență în manualele de literatură națională și/sau universală). O poezie nu doar diversă, ci și foarte recentă, proaspătă și vie, surprinzând liniile de forță ale poeziei scrise azi pe meridianele continentului, stilurile, temele și temerile ei. Selecția include poezia a douăzeci și doi de poeți din Franța, Luxemburg, Rusia, Belgia, Portugalia, Croația, Italia, Ungaria, Spania, Macedonia, Elveția, Islanda și este un fragment de panorama a poeziei europene, în viziunea alcătuitorului, traducătorului – care este si poet – Valeriu Stancu.”

PUȚ FALS PRAJIT

de OLGA DELIA MATEESCU

OLGA DELIA MATEESCU ESTE ACTRIȚĂ, DRAMATURG, PROZATOR, PROFESOR. A JUCAT ÎN PESTE 80 DE SPECTACOLE (MAJORITATEA LA TEATRUL NAȚIONAL BUCUREȘTI), ÎN 15 FILME. PREZINTĂ SPECTACOLE DE POEZIE (MEMORABIL FIIND „SCRISORI BASARABENE”, ADAPTAREA ȘI REGIA APARTINÂNDU-I). ÎN 1997 DEBUTEAZĂ CU VOLUMUL DE PROZĂ „CAPRICII” (EDITURA UNITEXT). URMEAZĂ MAI MULTE VOLUME DE PIESE: „URME”, „FANTOMA DE LA COVENTRY”, „STATUIA LIBERTĂȚII”, „FERMA DE STRUȚI” (EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ); „ASTĂ SEARĂ NU MOARE NIMENI” – ÎN ANTOLOGIA ASOCIAȚIEI SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI ETC.; ROMANUL „MANUSCRISUL” (EDITURA CARTE DE SUFLET); VOLUMELE DE PROZĂ: „ȘAMPANIE ÎN LANUL DE GRÂU” ȘI „CĂDEREA” (EDITURA MUZEUL LITERATURII ROMANE), „E...” (EDITURA MUZEUL LITERATURII ROMANE); ROMANUL SPART „CÂINELE DOCTORULUI” (EDITURA TRACUS ARTE). MAJORITATEA LUCRĂRILOR AU FOST PREMIATE. PUBLICĂ ARTICOLE ÎN REVISTELE „LUCEAFĂRUL” ȘI „CONVORBIRI LITERARE”.

Citesc într-un ziar că „sunetul de alarmă care ne trezește dimineața poate provoca stres”. Punct

Șoc, incredibil, extraordinar - sunt cuvintele cel mai des folosite în articolele din ziare. Punct

Primii români au ajuns aseară la Polul Sud. Un alpinist veteran Coco Galescu și un miliardar top 300 au mers doua săptămâni pe schiuri urmând ruta pe care a fost cucerit Polul Sud, în urmă cu fix 100 de ani, de norvegianul Roald Amundsen. Punct

Un japonez a inventat hotelul de o noapte, un modul-pat , gen coșciug, pentru navetiștii care pierd legăturile în cazul unor dereglări ale mijloacelor de transport. Punct

Interviul, îmi povestea el, îl obseda de un timp, un interviu imaginar cu un om de afaceri chinez sau japonez care inventase capsulele de dormit în aeroporturi. Ideea l-a urmărit mult timp, s-a visat dormind în așa ceva pe Otopeni, când a așteptat 12 ore avionul de Oradea, unde ar fi ajuns cu trenul în acest interval. A adormit în fotoliu, visul îl plasase într-o minuscule capsulă electronică, cu funcții multiple, duș biochimic, dormitor cu căști și comenzi multidimensionale, stătea în ea și vorbea cu proiecția virtuală a mamei chinezei. Acea mamă plângea că nu-și mai văzuse fiul de câțiva ani deoarece în capsula ei nu erau decât imagini virtuale...

Ion nu iubea S.F.-ul ca mine, s-a trezit înțepenit în fotoliu și, paradoxal, fericit că i s-a furat bagajul. Era atât de proteste bucuros încât nu a realizat că nu mai poate să plece, că nu mai are telefon, act de identitate, card-uri...

– Pofțiți, luați telefonul meu, i-a spus un tânăr, sunați și anunțați compania telefonică să blocheze numărul

dumneavoastră, apoi la bancă să vă protejați contul. Și la direcția card-uri!

L-a privit perplex, mi-a spus mirat că nu i-a mulțumit, omul rămăsese lângă el așteptând să termine convorbirile, sugerându-i ce să declare, apoi l-a invitat să meargă în oraș cu mașina pe care o avea parcată la aeroport. Era atât de amabil încât a crezut că cine știe ce urmărește, că este un fel de escroc, unul versat sau un nebun. L-a refuzat, motivând că își așteaptă un prieten care va veni să îl ia, iar suspectul, excesiv de politicoș, a comandat și el o cafea. Acela i-a povestit ceva halucinant. Nu l-a crezut. Dar a ascultat. Nu putea să nu o facă.

I se pierduse sau îi fusese furat portofelul, acum ceva timp, putea dormi doar la aeroport, la gară sau în mașină și nu putea dovedi că este viu. Îi povestea lui Ion că peste tot figura mort într-un accident pe autostradă. I se aduceau dovezi că nu există, ba chiar cineva îi încasase polița de asigurare de viață, banii îi erau blocați, casa revendicată. Doar mașina rămăsese a lui. Și pisica. O luase de pe un gard și o ținea în torpedo. Prietenii nu-i răspundeau, iar familia susținea că nu se mai întorsese viu din concediu, adică nu este el. Îl priveau în față și declarau calmi că nu-l cunosc, e o eroare undeva. Se uita tata prin mine ca prin sticlă! „Am impresia că e o conspirație, cineva se folosește de identitatea mea, e un șantaj către ai mei, ceva, credeți că e posibil?”...

– V-am găsit bagajul, domnule, a anunțat brusc un agent.

Spunea Ion că atunci a simțit un fel de recunoștință, s-a ridicat, s-a întors spre celălalt și i-a spus politicoș:

– Identitatea nu poate să v-o ia nimeni.

Mi-a explicat apoi că s-a lăsat condus fără să ceară lămuriri și, după un timp în care a tot dat declarații, după ce a scris foi peste foi până a

făcut crampa scriitorului, a renunțat la călătoria aeriană și s-a dus după bagaj. Întors în aeroport, spre ieșire l-a observat pe omul care nu exista, întins pe o banchetă, cu ochii închiși. S-a oprit o clipă apoi, iar cu o rapiditate pe care nu și-o putea explica, a alergat în direcția opusă către un taxi. Nu a mai vorbit cu el, cu tânărul acela. A fugit ca un vinovat.

Ajuns acasă după ce a ascultat știri despre dispariția de pe fața pământului în jurul anului 3000, a românilor, germanilor și a haitienilor, după ce a aflat că eu eram în tură, s-a culcat obosit în așternuturile reci și moi. Dar nu a adormit. A aprins lumina. Se gândea să vină după mine acolo, deși îi spusese că nu putea face nimic, în rezerve aveam voie doar eu. La ușă, zicea că se tot auzea un fel de răcâit. Când a deschis, o pisică albă cu negru, un motan frumos și destul de mare, a intrat mulțumit ca la el acasă și s-a culcat pe fotoliu. Apoi a coborât și a torsi dormind pe bocancul lui. Punct

Intensă uimire la Societatea Americană pentru Antropologia Hranei și a Mâncării: s-a discutat pe larg despre ultima „armă”, a protestatarilor din Grecia. Iaurtul. Se aruncă violent cu iaurt, acest lucru fiind apreciat ca un fenomen care se înscrie în ceea ce se numește „drama europeană”. Punct

A murit Svetlana Stalina – fiica lui Iosif Stalin, în vârstă de 85 de ani. Punct

Dacă acum câteva milioane de ani o zi pe Pământ avea 20 de ore, se estimează că peste încă cinci milioane de ani o zi va avea 27 de ore. Cei care se plâng de lipsa timpului să mai aibă, așadar, puțină răbdare. Punct

O rusoaică și-a injectat în buze o sută de doze de Botox cu următoarea

motivație: „Disprețuiesc oamenii și vreau să semăn cât mai puțin cu ființa umană”. Punct

Prin vie (o internasem pe mama și trebuia să am grijă de casă și de rândurile de viță cu ciorchinii lor) se apropiase, într-o dimineață, o bătrână îmbrăcată în negru, venea încet cu un baston noduros în mână. Avea la ea o sticlută de două sute de grame pe care dorea să i-o umplu cu țuică, zicea că trece de 86 de ani, merge greu și țuica o pune pe picioare. Mi-a murit băiatul, zice, de la o măsea, l-a durut, s-a umflat și într-un an a murit, o măsea... N-a dat atenție, era tânăr, voinic, cu o gură de țuică ca asta gata îi trecea, doar nu era să dea banii la doctor! O priveam, avea ochii uscați. Auzi, mi-a spus, nu m-am gândit la asta, că nu plec eu prima dintre cei vii, chiar nu m-am gândit. S-a dus la taică-su, chiar nu m-am gândit! S-a așezat greoi și a continuat deși vedea că stau în picioare așteptând să plece:

– Alături de casa mea, zice, ședea vara o familie de nebuni. Se băteau tot timpul. Ea venea noaptea și-mi fura ghivecele de flori de pe cerdac, iar ziua le arunca în el. Țipau tare, apoi se auzeau bocete. Am chemat și poliția. Degeaba, ce să faci ei! De curând ea a plecat acasă, la bloc, iar el a invitat de la ora cinci toți vecinii, au făcut grătare, au băut, au râs și-au vorbit. Pe la 11 noaptea a venit poliția și l-a arestat. O găsiseră pe ea moartă în apartament, căzută peste o roabă. Ce căuta roaba aia într-un apartament de bloc, nu știu! Pe el nu l-am mai văzut de atunci. Nici pe ea.

I-am dat țuica și i-am spus să nu mai vină, că mama e bolnavă. M-am gândit eu, a zis, m-am gândit că n-o mai duce mult.

– Bogdaproste, plec, ce să mai faci aici! Dar te rog, mamă, apără-mă de câini că sunt bătrână și mi-e frică. Zi-i, ce-o fi fost cu roaba aia, știi mata?

Am apărat-o și s-a dus. Punct

(Nu mai știu cine sunt, ce vârstă am. Asta chiar poate părea caraghios, deoarece pentru foarte mulți oameni sunt uneori tânără, alteori nu. Depinde în mod straniu de locul în care sunt, nu ține deloc lucrul ăsta de mine. Relativizarea asta, a vârstei, a purtării lumii, lipsa asta de certitudini, toate îmi dau impresia zădărniceii, acum după atâta vreme.

Vorbesc despre toate fără dușmănie, e o vreme pe care o simt ca atare, e alegerea mea la urma urmei, e alegerea mea din ultimul timp, îmi place, e productivă, reiau dansul solitar al cuvintelor datorat unui impuls necunoscut, imagini stocate de-a lungul timpului vor să capete formă, să fie povestite, deși nu mi-am explicat de ce. Oricum, devine improbabil ca oameni care nu au aceleași granițe cu ale mele, nu au aceeași concepție despre lucruri, nu au aceeași casă, aceeași mamă sau același fiu să poată fi interesați de viziunile mele sau de amintirile colorate care-mi populează mie somnul și mintea.

Inteligenta singurătate a viitorului prefigurată acum din ce în ce mai intens de dezvoltarea canalelor comunicării îmi vorbește poate numai mie despre oamenii care vor deveni doar surse sau vehicule de informare și atât. Sau nici atât. Nici măcar copiilor sau viitorilor mei nepoți, dacă îi voi mai avea, nu li se adresează gândurile astea, lumea lor nu va fi la fel cu a mea. Bucățelele de realitate sau fantezie cu care umplu paginile nu se adresează cuiva pregătit sau competent să înțeleagă. Poate fi o fugă disperată spre cunoașterea marelui semn de întrebare a miezului omenesc, a celui semn divin de început continuu. Pedepsa asta a singurătății plină de imagini atârână greu uneori, în timp ce în alte zile o simți coroană de dulci adieri ametoare. Doar asta mi-a mai rămas. Ba nu, și viața cu poveștile ei!). Punct

Un leac naturist se numește „Gheara diavolului”!!! Punct

În alfabetul chinez cuvântul „criză” se compune printr-o combinație între semnele pentru „pericol” și „oportunitate”. Punct

Președintele Americii a declarat în Congres că ar propune o reformă a fiscalității care să impună un nivel minim de impozit de 30% asupra veniturilor milionarilor. Punct

Cartonul pe care John Lennon și Yoko Ono au scris „Bed Peace”, în 1969, protestând timp de o săptămână, din patul lor de hotel, împotriva războiului din Vietnam, s-a vândut la licitație pentru suma de 154 de mii de dolari. Punct

Recitesc și mă întreb de ce anume amintirea lui Ion despre acel om în patul lui de aeroport trebuie să fie povestită de mine după atâta timp. Nu era amintirea mea! De ce viziunea unui motan dormind pe un bocanc al lui Ion îmi vine acum în minte. Nu era motanul meu! De ce sticluța de două sute de grame cu țuică are loc în amintire. Nu era sticluța mea! Este posibil ca toate să fie un semn, totuși în pofida dubiilor

știu că nu pot renunța la felul acesta de a trăi, jocul cu imagini este deja un mod de existență, este un trecut asimilat de pe vremea când nu căutam să înțeleg, când nu alesesem nimic încă, eram doar o sugativă vie, un gel viu, nu o femeie a lumii de acum.

Nu îmi amintesc chiar totul cu exactitate, dar întâmplarea lui Ion, din sala de așteptare, este legată de întoarcerea mea acasă – (culesesem strugurii, de casă avea grijă un vecin, apoi mă opriam la clinică pentru a fi alături de mama).

Ajunsesem la etajul albastru, unde în salonul albastru, alături de alte trei paturi în care stăteau încremeniți și aparent calmi alți pacienți privind pe fereastră, se aduceau aparate albe în jurul mamei mele, oameni albi alergau, apoi retrași urmăreau cum încerc să vorbesc cu ea, să-i spun într-o clipă ce nu-i putusem spune o viață. Că peste albastrul acesta se așterne o vale verde, imensă, plantată cu viță de vie verde-închis, în care, fetiță mică fiind, mă afund și mă pierd. Codru plin de primejdii mă înconjoară, țip, plâng și aud râsul mamei aproape, dar nu mă liniștesc, ba mai mult, înecându-mă de plâns, îi reproșez că m-a lăsat singură în acea „pădure”. O rog să nu mă lase din nou singură, în încălceala asta de viață, totul e în regulă, spun, culesul s-a terminat, te poți întoarce acasă... Ea mă privește din albastrul ei cu ochii negri cu un fel de milă că nu înțeleg și mă agit în van, întoarce capul spre geam, intens interesată de ceea ce se întâmplă acolo, mă uit și eu, afară e noapte, nu se vede nimic, „la ce te uiți, mamă, ce vezi”, o întreb și apoi încep să tremur deși nu asta voiam. Punct

Doi ani am mâncat încă din dulceața de nuci verzi pe care o făcea mama când plecam eu. Punct.

Bărbatul din aeroport trebuia să dovedească lumii că există, spunea soțul meu mângâind pisica pe care o adoptase în acea noapte. Trebuia să piardă timp sau să amâne treburi considerate de el importante sau necesare pentru a se integra unui grup din care fusese întâmplător exclus. Exclus de un hoț de pe aeroport. Sau poate doar fabula. Ar fi fost momentul să analizeze dacă mai vrea să existe acolo sau, asemenea oamenilor rățători, să o ia de la capăt. Nu de multe ori în viață ai șansa asta, de a nu pierde ce iubești în învălmășeala asta, continua să vorbească soțul meu, simțindu-se în continuare vinovat că nu a mai discutat cu acel straniu tânăr din sala de așteptare. Punct

De mică aveam obiceiul să fug de acasă, prima dată de la grădinița în care nu puteam dormi după-amiază, apoi de la școală. Țin minte cum am stat ore întregi pe podul mare privind printre crăpăturile scândurilor groase cum trec trenurile pe dedesubt, apoi, măritată fiind, am plecat la cumpărături și nu m-am întors decât după ce am condus mașina ore întregi printre câmpuri galbene de spice coapte din afara orașului.

Am trăit cu curaj la început, nu apăruseră conștientizările îndoielilor fundamentale, sentința depărtării prin

complicarea vieții. Cât de protestesc și înnebunitor poți trăi alături de cineva pe care îl iubești și te iubește, atunci când, dezorientat, nu ai explicații logice pentru simplitatea cu care ai acționat la un moment dat. De ce oare vreau să fug din când în când? De cine? Punct

Porcul nu a primit Soluție de Începere a Urmăririi penale, a declarat Șeful de Medicină Legală, deoarece a fost sacrificat. Punct

În Washington D.C., în primele zece luni după implementarea unui program de închiriat biciclete, care-ți permite să lași bicicleta la destinație, s-au înregistrat 690.000 de solicitări de închirieri.

Identitatea nu ți-o fură nimeni, mi se pare că i-a spus celui om, Ion, atunci noaptea. Nu ti-o fură, dar nici nu ți-o dă altcineva.

Totuși – și zău că-mi vine să râd! – nici acum nu înțeleg de ce am mințit odată, la mare, când cineva m-a întrebat dacă nu sunt nu știu ce actriță. Am aprobat modest laudele despre măiestria mea pe scenă și am plecat apoi cu pași alunecos-studiați, deși aveam un baston în mână (o banală entorsă!). De ce am vrut să fiu alta? Îmi amintesc cu concretețe acea plăcere, total necunoscută, fiorii și emoția care m-au cuprins, nu mă mai durea nici piciorul cu cicatricea lui nevindecată. Nu mai eram fetița înspăimântată din viața de vie. Era o șansă de a o lua de la capăt, i-am răspuns cuiva nedumerit de ceea ce-i povestisem, un fel de a fugi departe de mine. O șansă. Punct

E plin cimitirul cu oameni de neînlocuit. Chiar e plin.

Pierdut șapcă cu însemn BMW în zona Obor. Ofer recompensă. Punct

Veneam de la spital... Nu cred ca vedeam bine, nu auzeam... Eram total confuză, perplexă, nu mai puteam nici să plâng. Nu l-am oprit pe Ion cu vorbe bune când a plecat, i-am întors spatele supărată că nu înțelege, voiam să încerc să plâng singură, trebuia, simțeam lacrimile adunate în spatele globilor oculari, grele, voiam s-o înțeleg pe mama măcar acum. M-am bucurat că el a ieșit din casă. Aveam nevoie, nu știu de ce de spațiu, de mai mult aer.

Accidentul nu i se datora lui, Ion trecea doar ca orice om cu ceva treburi când camionul din față a luat-o razna pe pod ocolind o groapă și aruncându-l, cu tot cu automobilul în care era, în râu și... punct

Știu că de atunci vârsta mi s-a instalat brusc. Odaia în care scriu a rămas aceeași, de trei ani fac eu dulceață de nuci verzi consultând tomuri peste tomuri cu rețete fără a nimeri gustul acela specific al dulceței pe care o făcea mama, nu mai am chef de nimic, timpul s-a oprit pentru mine, din ce în ce mai multe amintiri mă copleșesc, iar eu fug din ce în ce mai des de tot, trăiesc colorat amintindu-mi diminețile de copil când juram cu o lumină sfântă în suflet că mă voi răscula împotriva răului și a banalității, ca peste câteva ore să râd deșucheat, împreună cu alții ca mine, de trecătorii pe care-i speriam ținând în spatele lor când ne întorceam de la școală.

Distanța dintre idealismul disprețuitor al tinereții și implacabila poruncă a simțurilor se micșorează asemenea unei ferestre desenate din ce în ce mai depărtat și mă așază pe această chinuitoare cale a îndoielii.

Teoria aparentei vinovății a supra-viețuitorilor nu mulțumește un spirit ca al meu, dornic de rătăcirile aventuroase ale minții. Sentimentul de răufăcătoare pe care îl am constat că nu justifică paradoxul părerii sfâșietoare de rău că nu voi cunoaște teleportarea sau formele ei, mutarea pe altă planetă. Ion nu visa, zicea că doar suntem amândoi, ce ne mai trebuie! Ar fi fost fabulos ca măcar să mai visăm un timp împreună. Sau să visez numai eu, dar lângă el.

Ar mai trebui să urc o dată podul ăla pe sub care trec trenurile de noapte sau să plec printre rândurile de viță de vie ca să mai am de unde mă întoarce. Punct

Scriitorul acesta nu este actual, adică studiat, comentat, pe scurt: un spirit potrivit vremurilor de azi. Punct

Rețeta de „Pui fals, prăjit” a luat premiul întâi la Concursul Național de Gastronomie Tradițională. Punct

Am jucat odată, în copilărie când lucrurile astea au farmec, un fel de test, căruia răspunzându-i, el îți ghicea firul vieții. Îmi amintesc că, în final, rămâneam în fața unui zid înalt și neted, de netrecut, într-o colibă, ca să am grijă de un vițel roșcat pe care îl întâlnisem singur pe drum. Idealul lumii mici și curate, visul așa-zis american, rămâne uneori măsura curajului cu care aventurierii descoperă noile pământuri.

Ce mă ispitește să scriu toate aste este strălucirea lor, convingerea că au rămas înregistrate undeva de unde vor izbucni să se rătăcescă precum vițelii roșcați din jocurile copilăriei.

Așadar, voi adormi iarăși astă-seară alături de motanul acela care a venit la noi în casă în noaptea aceea. Voi pleca în vis la nunta unde l-am cunoscut pe Ion cu care voi dansa toată noaptea.

Pot, de un timp, visa ce vreau eu. Îmi proiectez visele de cum apune soarele. Dar nu vreau să visez casa mamei, nici curtea, nici pivnița plină cu butoaie groase de lemn. Nu este rândul ei. O zi visez cu Ion, o zi cu mama. Fiecare odată, să nu se supere. Ziua mănânc ceva, ascult radioul, privesc imagini pe un mic ecran și de abia aștept noaptea, chem somnul, îl provoc să apară cât mai devreme, acolo sunt toți ai mei, neștiutori de zilele pe care le trăiesc fără ei.

Asta îmi desfășoară dimineața la trezire un ghem de amintiri concrete, fluturi rari și aristocratic conturați, ale unei vieți care începe și se sfârșește tot în același moment. Un pliu al timpului. Prezent continuu al unei existențe care refuză ce i s-a oferit. Da, nici eu nu m-am gândit, n-am bănuir că într-o singură zi voi rămâne și fără mama, și fără Ion. Iar eu nu am nici măcar o sticluță de două sute de grame de țuică. Am doar un motan și un pui fals care trebuie prăjit.

Punct

© N. RĂILEANU

BREVIAR

DUMITRU MATCOVSCHI
ȘI ISTORIA NOASTRA

de ION CIOCANU

Nimeni de aici de la noi, dar și de pe tot globul pământesc, nu dorește să fie în viață un nimeni. Pentru a nu ajunge cumva un nimeni, fiecare om e chemat să facă ceva bun, pozitiv, frumos, să contribuie realmente la o cauză, la o construcție, la o idee și la realizarea acesteia. Cu atât mai mult se referă enunțul acesta la scriitor, savant, la omul de spirit în genere.

Scriitorul Dumitru Matcovschi a făcut parte din oamenii de artă dăruți cu harul de a lupta consecvent și perseverent pentru cauze nobile, mai ales – de valoare națională, pentru idei înălțătoare, valabile timp îndelungat. Am zice că el s-a luat la hartă, altfel zis – a intrat într-un fel de duel cu istoria strămbă în care s-a întâmplat să trăim, să ne zbatem, unii – să ardem chiar.

Așa a fost el în excelentul eseu *Hoț în rezervație*, așa rămâne el în *Povara istoriei*, eseu care ni se pare o carte de vizită a sa. „Ce ne facem cu istoria, cu sfânta noastră istorie, care a fost și mai e încă supusă unor nemaipomenite torturi, ca să fie împetrișată azi cu pete albe, deși mai bine ar fi negre să le spunem. Or, oameni negri aici și acum hatărul își fac. Ce ne facem cu zisele adevăruri de netăgăduit, pe care, elevii și studenții, le-am sorbit din toate manualele, ca să aflăm abia acum că astfel a fost prostit, îndobitocit „marele popor sovietic” decenii în șir... De ce am lăsat istoria, dar și țara toată, la îndemâna călăului, portretul căruia – ce blasfemie! – împodobeste saloanele celor mai luxoase automobile din Chișinău? El, omul negru, s-a furișat ca un fur în sufletele noastre, și se face că nu e deloc ușor să scapi de el. El trăiește în noi, precum trăia altădată în noaptea adâncă a fărădelegilor sale...” – e o expresie metaforică densă, totodată o atitudine pronunțat cetățenească a scriitorului în fața unor crime inimaginabile, suportate decenii la rând de oameni harnici, purtători de gânduri bune și de visuri nobile. Dar ce are scriitorul în genere și Dumitru Matcovschi în particular cu crimele staliniste și, mai pe larg, ale staliștilor de peste tot?

Întrebarea din urmă se referă neapărat și direct la scriitor: „Cum să nu ne pară rău că l-am cântat? Cum să nu ne pară rău că i-am trimis și noi, moldovenii, cu adânc plocon, scrisoare de mulțumire, în versuri, adică de la inimă ruptă... părintelui nostru scump?”

Moartea tiranului Iosif Stalin (5 martie 1953) părea să fi pus capăt fărădelegilor pe care omenirea nu le mai cunoscuse după rău famata închiziție medievală. Dar n-a fost chiar așa. „Trei planuri cincinale

consecutive nu sunt îndeplinite. În schimb literatura cântă osanale „înțeleptei noastre conduceri”, de parcă țara sovietică ar fi atins culmi nici măcar visate în dezvoltarea ei economică și-n creșterea nivelului de trai al populației pe a șasea parte a planetei.

În acest moment al fulminantului său discurs publicistic scriitorul ne face atenți: „Trăim aici și acum. Venim din ziua de ieri și ținem cale spre ziua de mâine. *Purtăm în spate povara istoriei*, care povară, deși amară uneori, tot dulce rămâne până la sfârșit, fiindcă moștenire se cheamă și fără de ea săraci am fi sau poate că n-am fi deloc” (aici și în continuare sublinierile din citate ne aparțin – I.C.).

Discursul publicistului devine cuminte, așezat: „Se trăiește bine fără impostori, dar nu se cuvine să-i uităm, e prea devreme să-i uităm. *A uita ce-a fost înseamnă a nu înțelege just imperativul vremii...*”. Dar vorba scriitorului publicist nu poate fi calmă când trece la niște fărădelegi strigătoare la cer întâmplate în chiar băătăura ogrăzii noastre. Ivan Bodiul – rostește deschis publicistul – „a făcut din istoria noastră proprietate privată. El, marele expert în toate domeniile științei, chiar și în domeniul filologiei moldovenești. El, intrusul, ajuns în mare favor la celălalt și mai mare – intrus, prin nu se știe ce protecție”.

O parte a greșelilor *bodiuliste* au fost scoase în vileag de o plenară a p.c.m. (din octombrie 1986) – „nemaipomenitele mistificări din economie, care au adus *colosale pagube realităților noastre*”. Dar scriitorul e gata să-și asume sarcina unei noi, intransigente și necruțătoare, plenare, de data aceasta obștești, care-i incriminează satrapului comunist local „politica antinațională dusă de I. Bodiul timp de aproape două decenii. A fost distrus Teatrul Național, a fost distrus Studioul Național de filme..., ansambluri de muzică folclorică au fost desființate; televiziunea moldovenească s-a „transformat într-o instituție, reacționară, mai menită să ne sărăcească graiul și să ne pângărească datinile. Istoria republicii a fost scrisă cum a vrut și cum a dorit „expertul”. Limba moldovenească a fost dată pe ușă afară din toate școlile de învățământ superior. Un optimism total trebuia să ne stăpânească inimile... Ne bucuram că se taie iarba-n pădurile noastre bătrâne. Ne bucuram că tutunul crește ca din apă, otrăvind aerul pe care îl respirăm. Ne bucuram că pesticidele și erbicidele ne distrug ficatul. Ne bucurăm că numărul copiilor debili, în republică, se mărea cu fiecare an...”.

Așa-numita „perioadă de stagnare” e tratată de Matcovschi și în aspectul ei

filologic, publicistul referindu-se la probleme de limbă și literatură, între altele la un articol al lui Ion Druță și la o replică a lui Haralambie Corbu, intitulată *Restructurarea și partea noastră de răspundere*. Scriitorul e aplaudat, cercetătorul literar e întors pe toate fețele, ca unul din *vinovații* de mersul prost al lucrurilor în sectorul de literatură pe care îl reprezintă la întrebările puse de Ion Druță? Or, se știe ce a pățit Ion Vasilenko după încercarea sa de a-l reabilita pe Constantin Stere. Rezultă că ar trebui să fim indulgenți și cu H. Corbu...

Nu însă și pe I. I. Bodiul, care transformase și Academia de Științe a Moldovei în „instituție privată”. Nu însă și pe Alec-sandr Jucenko și pe Iosif Varticean care în calitate de conducători sus-stătători ai Academiei ar fi fost obligați să pună și să rezolve atari probleme.

Articolul *Povara istoriei* e o mostră de atitudine îndrăzneată a scriitorului în fața problemelor de mare interes național, apărute în virtutea circumstanțelor istoriei noastre. D. Matcovschi expune problemele respective cu durere, și a făcut-o pe când bodiulistul mai avea rădăcini adânci, în persoana comuniștilor de tipul celor din comitetul raional Frunze din Chișinău, care s-au grăbit să-i aplice muștrare pe linie de partid.

Ne permitem aici o subliniere apăsată a adevărului că Dumitru Matcovschi i-o fi speriat pe cerberii partinici și prin buna sa cunoaștere a realităților istorice scoase în vileag și puse în atenția cititorului neinițiat sau inițiat puțin și incomplet, cum sunt informațiile citate de el despre caracterul și comportamentul lui Iosif Stalin, despre cruzimea răfuieiilor satrapului kremlinez cu oricine cuteza să nu-i accepte opiniile, altfel zis – despre lipsa colegialității în activitatea conducerii de vârf a partidului. Or, dezvăluirile de această natură afectau dureros cadrele devotate stilului de lucru încetățenit de ani și decenii...

Copios informat e Dumitru Matcovschi și în privința realităților istorice concrete prin care trecuse biata noastră Moldovă în primii ani postbelici (foametea din 1946-1947 etc.), în anii de conducere bodiulistă („înflorirea” nesăbuită a tutunăritului ș.a.). Mai cu seamă scoaterea în vileag a adevărului despre Bodiul și stilul său de conducere (infiltrat neapărat și în practica tuturor „celulelor” partinice din republică), altfel zis – o radiografiere veridică a istoriei noastre, pune în gardă pe nemulțumiții de eseistica îndrăzneată (la 1988) a scriitorului.

Noi îl înțelegem și-l prezentăm aici pe scriitorul-publicist ca un exemplu concret

de implicare directă în viața complicată a poporului. Exemplu care trebuie cunoscut și... urmat. Cu atât mai mult cu cât acest exemplu e unul multiplan, multiaspectual. În *Povara istoriei*, autorul se referă la o stare de lucruri generală în republică, parțial în întreaga Uniune Sovietică de odinioară, la rolul scriitorului în cunoașterea, apoi și în reflectarea artistică, veridică a realității timpului; în articolul „Antiteze” Matcovschi ia o atitudine curajoasă față de un document partinic și statal *Tezele c.c. al p.c.m. Prezidiului Sovietului Suprem, Consiliului de Miniștri al R.S.S. Moldovenești...*, menite să sperie masele de oameni simpli, neștiutori de istorie și limbă, că „trecerea la alfabetul latin va necesita cheltuieli de miliarde, o enormă asigurare materială, ceea ce va duce la zădărnicierea programelor sociale, va aduce daune bunăstării populației, se va răsfărâge negativ asupra dezvoltării ei spirituale, o va face să rămână pe mulți ani analfabetă”.

Dumitru Matcovschi citează copios din articolul de fond al revistei „Octombrie” (1938, nr. 5) în care luptătorii pentru alfabetul latin din 1932 sunt învinuiți categoric: „trădătorii de patrie îngunoioșec limba moldovenească cu cuvinte românizate salone, neînțelese norodului truditor moldovenesc. În așa fel, dușmanii norodului au făcut gazetele și jurnalele moldovenești, literatura soțială-economică și hudojnică neînțeleasă și străină moldovanului truditor...”. Scriitorul constată uluit că tezele din 1988 repetau papagalicește articolul de fond din 1938.

Mai e apelul din faimoasele teze către mase, chipurile – să hotărască oamenii muncii, ascultători de liderii de partid. Dar – subliniază publicistul – limba este o știință și de aceea clasa muncitoare, la care se face apel, nu poate avea drept de vot în cazul dat. Problemele medicale le rezolvă, în primul rând, medicii, de matematică – matematicienii... Cu atât mai mult cu cât în republica noastră clasa muncitoare nu este defel omogenă, o mare parte din ea a venit de aiurea... Destinele limbii trebuie să fie lăsate pe seama specialiștilor în materie. Ei, și numai ei, au dreptul să decidă dacă este sau nu este limba noastră identică cu limba română”.

Cuvântul scriitorului, rostit răspicat în 1988, a fost unul foarte greu la cântar, foarte încurajator pentru intelectualii verticali și oamenii de bună-credință ai timpului.

La fel de binevenite au fost cuvintele scriitorului referitoare la *necesitatea declarării oficiale a limbii noastre drept limbă de stat*, la opiniile savanților de *vază ruși și de alte etnii despre identitatea*

lingvistică moldo-română, la raportul dintre mase și personalitățile notorii ale umanității. Astfel încât articolul *Antiteze* este un adevărat studiu istoric, filologic, etnologic, demn de un scriitor al poporului, și chiar scriitor-academician.

Autentice dezvăluiri de esențe referitoare la viața noastră, la trecutul și prezentul, ba chiar și la perspectivele existenței noastre spirituale găsim în eseurile *Cine suntem totuși?* (1994), *Presiunea* (1991), *Foametea* (1991), tustrele adevărind în persoana lui Dumitru Matcovschi un scriitor angajat cu trup și suflet în probleme de primă importanță pentru viața și perspectivele moldovenilor și ale tuturor românilor, inclusiv ale moldovenilor de dincolo de Nistru. Particularitățile lor esențiale și primordiale le constituie adevărul/ adevărurile de care se călăuzește scriitorul în cercetările/ intuițiile sale, în străduința de a contribui realmente la rezolvarea unor probleme de cea mai mare stringență pentru destinul poporului, limbii, științei naționale, capacitatea articolelor/ eseurilor matcovschiene de a-și păstra până azi și tare ni-i teamă că și în viitor actualitatea și importanța pentru rezolvarea corectă, științific-corectă a unor probleme vitale pentru noi și pentru generațiile viitoare. Dat fiind că Art. 13 din Constituție nu e redactat în sensul adevărului științific, realitatea politică ne poate aduce și alte surprize diavolești...

Or, poetul Matcovschi nu e mai puțin îndrăzneț și luptător pentru țară decât publicistul. Exemple concludente în acest sens ne servesc multe, frumose și inegalabile poezii: *Omule, de ce-ai tăcut?* (cu referință la primii ani ai „alipirii” Basarabiei la un imperiu străin: „Omule de ce-ai tăcut/ Și pe suflet ți-a călcat/ Și ți-au spus că ești un altul./ Nu ești cel adevărat...”); *Mea culpa* (cu destăinuirea dureroasă, rostită în numele tuturor confrăților de breaslă: „Sunt vinovat, Moldovă-mamă,/ Sunt vinovat că ani de-a rândul/ Un parvenit, cel mai de seamă,/ I-a pângărit barbar cuvântul/ Și obiceiul, și credința,/ Și sărbătoarea, și căminul,/ Să plângi cu toată, cu ființa,/ Străinului să-i ieși cu

plinul./ Sunt vinovat, și rău îmi pare/ Că versul prea mi-a fost de odă,/ De osana, de înălțare,/ Cum poruncise Despot-Vodă (I. Bodiul, se subînțelege – I. C.), *Basarabia* (Trecută prin foc și prin sabie,/ Furată, trădată mereu,/ Ești floare de dor, Basarabie,/ Ești lacrima neamului meu...”).

Imaginea călăului, omniprezentă în publicistica scriitorului, reapare în poezia *Omul negru* („Omul negru ce știa?/ Nici jalea nu-l sfășia,/ Nici lacrima nu-l pierdea/ Ca pe noi, cu foametea.../ Omul negru om era”). Apoi în multe-multe alte, publicistice, dar autentice poezii Dumitru Matcovschi pare să rateze poezia de dragul unei publicistici versificate, rău văzute de unii colegi scriitori ai timpului, dar și de mai târziu. Or, în realitate el ridică ștacheta artistică a versurilor sale cu expresii profund militante ale sufletului său și ale minții sale de cetățean meșter nu doar la metafore și epitete sclipitoare, ci și la destăinuirea unor idei și idealuri cetățenești sacre, naționale în primul rând, care-i deveniseră crezul suprem al vieții și al creației, după cum ne convingem și la lectura poeziei *Va fi ca mâine*. Imaginându-și că „vom apărea la judecata/ Mulpătimitelor țărâne”, poetul are conștiința adevărului că vom da seama pentru toate păcatele: „Noi am furat sau nu poporul?/ Noi ne-am vândut sau nu credința?/ Noi am furat sau nu poporul?/ Noi ne-am vândut sau nu credința?/ Noi am știut ce-nseamnă dorul?/ Ce rost mai are pocăința?...”. Și nu va exista iertare pentru păcatele noastre! – simte, înțelege și spune poetul-publicist, poetul-tribun, poetul-cetățean: „Și dacă zeii, buni cu toții,/ Ne vor ierta, cum iartă zeii,/ N-au să ne ierte strănepoții –/ Învingătorii și plebeii!”.

E aici o înțelegere nu prea tipică, pentru zilele noastre, a poeziei poate și a literaturii în genere. Dumitru Matcovschi pare să rateze poezia, coborând-o la publicistica versificată, dar în realitate el o ridică în mod conștient, premeditat, la nivelul acelei simțiri și înțelegeri, care-i asigură valoarea artistic-cetățenească, unica, în concepția sa, în măsură să-i asigure vitalitatea.

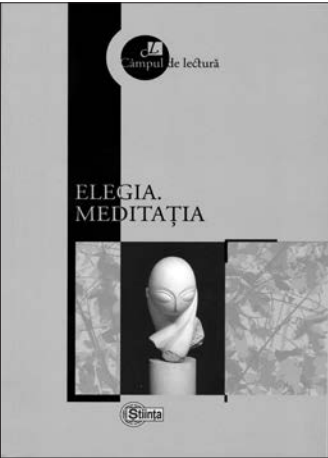
EDITURA ȘTIINȚA • NOI APARIȚII

DIMITRIE CANTEMIR. OPERE, DIVANUL
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ, STUDIU INTRODUCȚIV,
COMENTARII ȘI ICONOGRAFIE, TRADUCEREA VERSIUNII
DIN LIMBA GREACĂ DE VIRGIL CÂNDEA

„Ediția de față include una dintre cele trei mari opere ale lui Dimitrie Cantemir scrise în limba română, singura lucrare imprimată și apărută în timpul vieții, la Iași, în 1698, «Divanul sau gilceava Înțeleptului cu Lumea, sau giudețul Sufletului cu Trupul». «Divanul...» este o carte de filosofie și etică, elaborată în spiritul tradiției europene a cărților care abordează disputa dintre trup și suflet, pasiune și rațiune. Ediția este însoțită de un amplu studiu introductiv, comentarii la text, glosar, indici și iconografie. Volumul reproduce ediția academică a lucrării în cauză, tipărită în 1974. La Addenda am adăugat traducerea în română întocmită de Virgil Căndea după versiunea greacă a «Divanului...».”

EDITORUL

ELEGIA. MEDITAȚIA
PREFAȚĂ, selecție a textelor, note biobibliografice
DE MIRCEA V. CIOBANU

„Antologia ilustrează evoluția genurilor în literatura română, începând cu Asachi și Conachi, preluând în poezia pașoptistă modelul romantic occidental, ca să culmineze cu lirica elegiacă eminesciană. În interbelic au scris elegii (cu note meditative tot mai pronunțate) Blaga, Arghezi, Bacovia, Barbu; concurați de poezia elegiac-meditativă a postbelicilor Stănescu, Sorescu, Brumar, Ursache sau Vieru, ajungând până la contemporanii noștri. Antologia își propune o selecție dintre cele mai relevante elegii și meditații din literatura română, precum și un studiu introductiv care descrie evoluția speciilor în literatura universală și română, interferența lor și locul pe care îl ocupă în creația marilor artiști ai cuvântului. Panorama cuprinde evoluția acestor specii și modelele create pe terenul literaturii române.”

EDITORUL

© N. RĂILEANU

Ana BLANDIANA PARCUL DIN CHIȘINĂU

Pe aleile lui
ca roiri de frunze trec anii,
și printre statui
vântul îi toarce în jurul poeziilor de marmură sau de bronz.
Mai mult decât oamenii el știe visa
în limba vechilor cazanii
și o sută de ani nu i-au fost îndeajuns sa uite ce-a fost.

Mai puțin străină decât în muzeul de istorie,
umblu prin iarba uscată
care scoate un zumzet abscons,
generațiile frunzelor îmi urcă până la glezne
ca niște cătușe pe care le știu pe de rost.

Aici am stat și am plâns uitările succesive
spălate-n amestecul toxic al sângelui de mai multe culori
și peste mine-au trecut mulțimile ca niște valuri
de multe, de nenumărate ori:
valuri de umbre sălbatice de invadatori,
valuri de umbre speriate de refugiați,
valuri de umbre zadarnice de eroi,
și-n cele din urmă-n convoi
doar valuri de umbre de deportați.

Peste toate umbra statuii lui Stefan,
lunecând și ea, pribegită în țară,
adusă-napoi, alungată din nou, și din nou revenind,
marmură hăituită și aproape povară...

Încorsetat în statuie, sfințenie și cult,
Ștefane, Măria Ta,
Tu pe soclu nu mai sta,
coboară!
Coboară în azi din demult,
fii Oaspetele de Piatră pedepsitor
care se-ntoarce din moarte în viitor!
Intră cu pași de ciment
asurzitor
în clădirea Guvernului, în Parlament,
în televiziunile străine fără rușine,
spulberă-le batjocura, manipulările, sfruntata minciună,
strivește-i fără milă ca-ntr-un blestem împlinit,
însăimântă-i, alungă-i, război
crima fără sfârșit
și umilînța curgând din dispreț
ca sângele dintr-o rană!

...Apoi, dacă vrei,
poți să te-ntorci pe alei
printre poezi
fără prihană.

PLURALIA TANTUM

JURNAL
ÎN MARGINILE
ISTORIEI
LITERARE (XVIII)
de LEO BUTNARU

25.VI.1971

Încă nu am citit romanul lui Zaharia Stancu *Ce mult te-am iubit*. Cunosc câte ceva doar din cronicile din presă, din discuții, însă am impresia că el se aseamănă cu „O moarte ușoară” al Simonei de Beauvoir. Gen memorialist-artistic.

S. d. Beauvoir, soția lui Jean-Paul Sartre, zice: „Trebuie să vorbim despre înfrângeri, despre scandalurile vieții, despre moarte, nu pentru a duce oamenii la disperare, ci, din contră, pentru a-i salva de așa ceva”.

Camera de verificare a măștilor de gaze. Să stai un sfert de oră în putoarea aia toxică. Sigur, dacă masca ți-i în stare bună. Unii au ieșit de acolo ca din pușcă! Ochii roșii. Alții, când a trebuit să scoatem tubul „perforat de glonț” și să conectăm filtrul direct la mască, au scăpat pe jos ba una, ba alta, n-au reușit să execute respectiva operație, au inhalat aerul îmbâcsit, puturos și – tulea! Apoi, o oră de tortură în întregul echipament de apărare contra unui atac chimic. Jos, la supapa ce lasă să iasă aerul pe care-l respiri, masca de gaze era plină cu transpirația noastră acră. Tunica – le-oarcă. Unii, inclusiv eu, și-au scos măștile.

Și totuși, mai și cântăm. Printre melodiile de marș ale plutonului nostru ziaristico-filologic – *Trecea fanfara militară* și *Suflecată pân’la brâu*.

26.VI.1971

O stare sufletească indefinită. Melancolie? Plictis? Dorință de „codru verde”? Sau, poate, un melanj necunoscut încă psihologilor? A aștepta scrisori, în armată... Se reped cu toții spre cel care aduce poșta. Norocoșii – o iau peste nas cu scrisoarea sau scrisorile primite (obicei încetățenit te-meinic în mediul cazon). Trei lovituri peste nări, după care ești liber...

Cursanții noștri se miră că primesc puține scrisori. Unii își amintesc că, pe când erau, vara, pe pământurile destelenite din Kazahstan, primeau, cică, circa 25-30 de scrisori pe zi.

Zice prozatorul Leonid Leonov: „Cultura e un proces viu, plin de taină și fragil, care nu are nevoie numai de poeți și savanți, ci și de soldați, eroi, martiri”. Ca să nu vorbim și despre cultura din armata de la Florești... De ce să aibă cultura nevoie de soldați? S-o păzească? S-o întregască? Nu-mi prea pot da seama.

Și alți termeni militari, de data aceasta pe tărâm... literar (la același L. Leonov): „Oare orice greșeală ideologică a noastră nu înseamnă, în cel mai bun caz, o tragere imprecisă în direcția în care sunt astăzi îndreptate privirile scrutatoare ale întregii țări?”

În articolul *Comratul, o vale a plângerii*, Al. Robot a lăsat câteva nume și adrese concrete, valabile probabil și în prezent: Ana lui Sava Dele, Dimitrie Bolgar (în legătură cu incendiul din 1937). Un alt articol, deja scris pe urmele lui Robot. (Fiul Anei, în ’37, își satisfăcea serviciul militar, deci ar trebui să fie în viață.)

27.VI.1971

Dacă ar fi să scriu, în toamnă, despre Chișinăul zilelor noastre, ar trebui să reamintesc ce scria despre el, în 1936, Al. Robot, îmi zic, și deschid volumul său *Opere alese* luat cu mine de la Negureni și „văd” următoarea priveliște: pe un birou – o adevărată panoplie de creioane și tocuri de tot felul, oricând la îndemâna scriitorului. De jur-împrejur, rafturi cu cărți, imagine ce se metamorfozează progresiv – a vedea casa din interior ca și construită doar din cărți; pereți bibliografici.

Citesc-recitesc publicistica lui Robot. Și învăț, învăț de la scriitorul și publicistul ce „are” cu 2-3 ani mai puțin ca mine (pe atunci împlinise 19 ani). Exactitatea detaliului, metafora, stilul sobru – virtuți incontestabile.

Destule momente din *Scrisorile filosofice* ale lui Voltaire ar putea servi drept impulsuri pentru foiletoanele zilelor noastre. Spre exemplu, parabola cu regele Nabussan și Zadig, acesta găsindu-i, în sfârșit, suveranului Babilonului un trezorier onest și scrupulos. Zadig pune condiții: toți pretendenții la postul de trezorier vor trebui să danseze. Câștigă cel ce se va arăta mai grațios în coregrafie. Șiretlicul: proba de dans vine abia după ce îi trecea pe toți prin visteria învăluită, aproape, în întuneric. La ieșirea din hazna – hai la dans! Ce mai zăngăneau aurul și argintul furat în buzunarele pretendenților! (E un test valabil și pentru angajările similare de astăzi.)

30.VI.1971

La coborârea din cosmos, au murit, asfixiați în cabina navei, cosmonauții Dobrovolski, Volkov și Pațaiev. La poligon, un moment de respiro: locotenent-colonelul Danilov ne-a lăsat puțin în pace, ascultând comunicatul TASS.

„Viața noastră va fi mai mică, dacă răspunsurile pe care le pregătim nu vor satisface susceptibilitatea întrebărilor, cărora le-am îngăduit să sugrume fiecare afirmație” (Al. Robot).

Luându-l de părtaș pe Al. Robot, pentru a-mi „divulga” una din trăsăturile de necondamnat, cred, mărturisesc că „în fața filelor înnegrite ale cărților” am „pasiunea unui Narcis în fața oglinzii”.

Publicistica lui Robot e și ea un fel de proză... *en plein air*, dar în secvențe – intercomunicări între priveliști și intimitatea protagonistului care este însuși autorul. Îmi zic că, de-ar fi trăit dincolo de cei 25 de ani ai săi, Robot ar fi devenit un important romancier de o fină inteligență.

1.VII.1971

„Profesia scriitorului se deosebește de altele prin faptul că el lucrează permanent. Orice ar face, acasă sau în stradă, scriitorul studiază, observă, formulează» (tot L. Leonov?). (Adică, etern valabil anticul îndemn: *Nulla dies sine linea!*)

Ora scrisorilor. Eu – doar cu scrisul meu, în acest *Jurnal*. Privesc pe cineva care deschide cu destulă stângăcie un plic, zicându-mi că, la viața lui, colegul a primit puține scrisori. Un altul o ia peste nări cu vreo patru plicuri alăturate – la cătănie, nu e bine să primești prea multe vești dintr-odată.

Ne-a prins ploaia pe câmpul de instrucție. Cum eram cu toții înfוליți în foile de cort, păream nostimi de tot, aducând a niște bufnițe enorme.

Am revenit la *Roșu și negru* de Stendhal. Ce portrete de personaje! (Ce-i drept, mi se par nițel cam statice.) Un fel de „bolero” psihologic – aceleași trăsături de caracter sunt reluate, revin în alte parafraze, sunt accentuate, amplificate. (Stendhal – un Ravel al portretului literar-psihologic?)

Am impresia că, după *Roșu și negru*, s-a turnat un film. Cum a ieșit regizorul din situație? Acțiunea e cam statică, monotună (pentru publicul larg). Pe alocuri, psihologismul amoros pare vetust până la plictis.

Din roman: „Când ai douăzeci de ani, gândul la lume și la impresia pe care trebuie s-o produci asupra ei e mai important ca orice”. (Cât adevăr!)

Julien: „Dacă vreau să mă bucur de respectul lor și de al meu, trebuie să le arăt că numai sărăcia mea are legătură cu bogăția lor, dar că inima îmi e la o mie de leghe depărtare de nerăbdarea lor și stă într-o sferă prea înaltă ca s-o poată atinge măruntele lor hatăruri sau semne de dispreț”. „Julien, însă, ca orice țăran tânăr, nu vedea între el și faptele cele mai eroice decât lipsa prilejului de a le înfăptui”. (Sigur, Stendhal).

A insista asupra unui roman de proporții, cum e *Roșu și negru*, în timp ce în jurul tău colegii-cătane bubuie cu piesele de domino, în timp ce alții joacă fotbal, mai alții scot din mână tunicii asul de pică, ceilalți trag pe întrecute la aghioase – ar însemna un serios examen de voință. Dar parcă nu s-a spus că cea mai mare victorie este cea raportată asupra propriei tale persoane? Nu are rost să mă laud, însă lectura m-a acaparat și înaintează cu spor.

3.VII.1971

L-am întrebat pe Al. Vaculovschi dacă mai are de citit la vol. 2 al *Roșului și negrului*. Eu sunt pe cale de a încheia primul volum. Dar, vorba aia cu socoteala de acasă și cea de la... armată.

Spre zori, la 4 fix, – alarmă! Ploaia se „culcușește” și sub sumarele noastre foi de cort. Marș forțat 15 km. Eram în fața coloanei, un fel de cercetaș. Ce dracu’ să cercetez? În minte, dumicam niște versuri ce-mi veneau, legate de acest pelerinaj prin ploaie. Parcă am încropit vreo patru catrene, zicându-mi să le transcriu la vreun popas de mai lungă durată. Aiurea!

Peste poligon, pe la orele 6 – ciocârlia, de parcă nici că i-ar fi păsat de ploaie. (Sigur, este o deosebire între o găină plouată și o... ciocârlie plouată. Dar să nu uităm și de un cursant plouat...)

Pe la 10, în zbor săgetat, rândunelele atingeau cu aripi-le iarba înaltă, vâlurată de vânt, cum ar fi atins apele unui râu. Iar noi – „atacam” dușmanul virtual (după datele tactice: turc sau american...).

Leoarcă-fleașcă, abia de am dejunat și – of, mamă, iar mă-n-ha-mă! Dă-i înainte cu săpatul tranșeelor. Armată, ce mai! Cu pielea goală în mantale, ne amuzam de propria-ne condiție. Unii dintre noi, cei mai înalți și mai abătuți, dar pe corpul cărora mantaua mai semăna încă a ceea ce este, aduc la înfățișare cu ofițerul albgardist-emigrant din filmul *Fuga* (după romanul omonim al lui Bulgakov). (Ce film!)

Îmi amintesc de două meciuri (la complexul sportiv „Ziditorul”) – unul de handbal între „Universitatea” Iași și „Iskoj” Chișinău (femei), celălalt dintre „Agronomia” și „Colhoznicul” (bărbați). Mulți dintre suporterii – proaspeții Alții, fricoși și lași, nu-și exprimau emoțiile pe față sau se dedau fățarniciilor. Două insigne „Polisport”.

Meci dintre echipa moscovită „Dinamo” și selecționata FIFA – petrecerea lui Lev Iașin. Programat ca un spectacol ce a ieșit nespectaculos. De fapt, am cam pierdut din interesul pentru sport. Oferi prea mult timp pentru a primi puțin.

VA URMA

VOX CLAMANTIS

DRUMUL

de GRIGORE CHIPER

Există o cursă care tranzitează satul meu de baștină și cu care ajung mai aproape de casă. Alta mă lasă mai departe. Anume cu asta din urmă am sosit acum și am coborât în centru.

E o zi mohorâtă de iarnă, care îți induce în suflet o stare de melancolie, greutate și lentoare. Plouă mărunț de tot, de parcă ploaia ar fi cernută printr-o sită deasă. O comparație pe cât de exactă, pe atât de clișeizată.

Strada centrală e asfaltată, dar, cum se întâmplă prin satele noastre, asfaltul e denivelat, cu numeroase găuri pline de apă zoioasă. Asfaltul de pe trotuar s-a fărâmițat și s-a amestecat cu noroiul. Acum vreo două-trei săptămâni, când era un timp asemănător, am mers pe același traseu, adică pe marginea străzii, și nu m-a deranjat nicio mașină. Azi e altfel. E surprinzător de multă agitație: mașini gonind și mulți oameni împopoțonați. Unii au buchete de flori. Ce o fi? Carnavalul de la Veneția va începe abia mâine. Îmi amintesc că diseară e întâlnirea cu absolvenții, o sărbătoare moștenită din perioada sovietică. Nu mă deranjează că e din perioada sovietică și oamenii vor să participe ca mai apoi să posteze pe rețelele de internet. Nu înțeleg de ce e sărbătorită pe un timp ca ăsta, când e umed și frig. A încercat cineva să o transfere într-un anotimp mai cald, în aprilie sau mai, luni mai plăcute și mai confortabile? Sau poate aceste luni erau deja confiscate de alte sărbători (Paștele, Blajinii, 1 Mai, 9 Mai etc.)?

Am petrecut câteva zile la Praga în noiembrie și a fost la fel un timp posomorât, închis, cu ploaie mărunță, agasantă, și ceață penetrabilă, dar nu m-am simțit atât de apăsător, timorat și exasperat. Poate că am stat prea puțin?

Starea asta deprimantă mi-a fost strecurată în viscere încă de când am intrat în sat și am văzut prin geamul autobuzului casele incolore, gri sau întunecate. M-am surprins că la noi casele se construiesc pentru o singură generație, rar pentru două. Ardezia de pe acoperișuri, acum înnegrită și acoperită de mușchi, a fost inventată tocmai pentru a accentua sentimentul de vremelnicie și inconsistență.

De pe strada centrală am luat-o pe un drum cu prundiș. Prin mijlocul drumului concav ca o covată curge apa topită din zăpada de pe deal, ducând nisipul la vale și dezgolind pietricelele. Înaintea mea merg trei băieți cu dârjale pe spate, toți amintind de ciobanii fără turme ai lui Ion Druță.

Dar se termină în curând și acest drum când mă mai puteam deda gândurilor fără să fac altceva. Mai departe e noroi. Mă salvează, la început, o fâșie de iarbă verde, crescută în voie, pentru că e călcată de puțină lume. Va fi tot mai multă iarbă pe marginea drumurilor și chiar pe unele drumuri. Poate se vor restabili bălțile, care erau multe în sat, iar pe unele le-am prins și eu în copilăria mea îndepărtată. Merg prin glod de parcă m-aș îndrepta spre anii '60 din secolul trecut, când ajungeam dimineața la școală și ne adunam zeci și zeci de elevi în jurul gropii cu apă, căutând să punem mâna pe un feleștioc ca să ne spălăm cizmele murdare până la carâmb. Localitățile rurale, dar și cele urbane, lipsite de fonduri de întreținere și cu resursele sovietice epuizate, vor arăta așa cum am putut vedea pe internet (<http://egr.buw.uw.edu.pl/node/33354>) orașul Soroca la 1781, zugrăvit într-o acuarelă a unui pictor german-elvețian pe nume Johann Heinrich Müntz: numai cetatea, în spatele căreia abia dacă zărești vreo câteva case.

În ce privește carosabilul, pe ulicioara noastră e ceva mai bine din cauza insulitelor de zăpadă transformată în gheață, pe care poți călca, așa cum în filmele cu desene animate personajele traversează râuri sărind de pe un sloi de gheață pe altul. Nu departe de casa noastră e o băltoacă mare, umplută până la refuz. Se spune că pe locul ei ar fi fost demult un bordei sau o groapă de siloz, când primprejur nu erau nici case, nici drum.

În dreptul acestui ochi mare de apă tulbure e casa buneilor, evident părăsită. Am stat la ei în copilărie după ce casa noastră din pământ presat cedase în urma unei inundații devastatoare. A bunicilor a stat în picioare. După retragerea apelor am văzut cum apa spălase lutul de la temelia casei, scoțând la iveală secretul rezistenței: nuielele, pe care se sprijinea întreaga construcție. Ar fi trebuit să rămân la ei până în primăvară sau chiar vară, dar nu a fost să fie. În decembrie a murit bunica. Nu am vrut să mai locuiesc în camera unde fusese ținut mortul. Capacul sicriului a stat chiar deasupra patului în care dormisem. Nu îmi venea să cred că bunica a murit, căci beam cu ea întruna ceai, ea fiind foarte bolnavă, chiar dacă avea numai 70 de ani. Incredibil că se întâmpla uneori să jucăm cărți în iernile lungi, fără televizor în casă. Când se apropia tata, având o tuse caracteristică și semnalizatoare, bunica ne ruga pe mine și pe bunicul să ascundem repede cărțile nu din frică, ci

dintr-un respect deosebit pentru ginerele, care nu era jucător de cărți.

Bunica a fost pusă pe o laviță, iar eu m-am apropiat într-un moment când nu era nimeni, am pus mâna pe piciorul ei și mi s-a părut că am pus mâna pe o buturugă de lemn.

Inundația aceea a adus pierderi și de altă natură. Apa a muiat culorile de pe unicul tablou pe care îl dețineam în casă. Dacă ar fi fost atârnat pe perete, ar fi scăpat sau poate ar fi fost atacat de mucegai împreună cu pereții îmbibați cu apă. Tata era prieten cu pictorul din sat și acela a pictat în ulei casa noastră, zugrăvind-mă pe mine în pridvorul casei. Nu îmi amintesc dacă acel băiețel semăna cu mine sau era imaginea generică a unui copil.

În sfârșit, ajung și acasă. Mama mă roagă să mai las lucrul și să mai stăm de vorbă. Mă dojenește că nu frecventez biserica. Își amintește că tata zicea că în trecut era o singură religie, dar pe urmă oamenii au creat o sumedenie. Îi spun că și în timpul lui Hristos erau mai multe orientări în religia iudaică de atunci: saducheii, fariseii și eseii. Mă întreabă dacă a înțeles bine că Președintele Dodon a declarat 2018 anul lui Ștefan cel Mare. Confirm că da, e tot atât de adevărat cum în curând vom intra în anul câinelui de pământ.

Seara caut în biblioteca mea de la țară o carte și, bineînțeles, nu o găsesc. Mă aflu printre cărți ca în Blackwell. Sper că altă dată, când va fi mai cald, o voi căuta mai amănunțit, dar nu îmi amintesc să-mi fi apărut dinaintea ochilor atunci când căutam alte cărți. Dau în schimb de un volum din poeziile lui Eminescu și îl deschid exact la un moto – deosebit, excentric și enigmatic – din povestea cu Arald:

În numele sfântului
Taci, s-auzi cum latră
Cățelul pământului
Sub crucea de piatră.

Noaptea am un vis ciudat. Visez că sunt la Riga și mă plimb printre clădirile unui oraș somptuos. La ieșirea din hotel sau ce o fi fost e un fel de bulevard-anfiladă. Între persoanele cu care mă întrețin sunt multe femei (visul e deci psihanalizabil), până când una (o femeie?) îmi atrage atenția că orașul e de fapt Vilnius. Nu rețin în ce limbă discutăm, dar într-un vis nici nu contează.

Autorul, al cărui volum l-am căutat cu atâta frenezie în camera rece ca gheața, era un eston.

FIRUL CU PLUMB

VALENTIN ROȘCA

(1925-1987)

NUD

*O, linia spinării tale! Lină
Alunecare-a lacrimii în vid,
Făgaș al unui șoim de cer avid
Și-al unui tril duios de piculină.*

*Grădini înalte porțile-i deschid,
Iar bunii elfi sfielnic se înclină
Când trupul tău își scaldă în lumină
Drăgălășia de copil candid.*

*Și mă apropii cu înfrigurare
De patima pe care mi-o arăți
Prin semne aspre și icoane clare.*

*Ci eu, datornic ca și alte dăți,
Nu preget să durez din pietre rare
Un templu-acestei vii deplinătăți!*

SEMNAL

LUCRȚIA BĂRLĂDEANU
SEZON DE CATIFEA (POEZIE)
CHIȘINĂU, EDITURA PRUT, 2018

„Autoarea sapă în propria ființă, se reîntoarce de fiecare dată, când e plină de amintiri, de tristeți în intimitatea sa, punând de acord cu sine și cu lumea sensibilitatea și lirismul ei calm și fermecător...”

Constantin ȘCHIOPU

POEME DE VIACESLAV RUSSU

VIACESLAV RUSSU este scriitor, regizor de film și tv, scenarist. Născut la 18 ianuarie 1961, satul Camenca, raionul Glodeni. Studii la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie și la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București. A publicat *Supliment la colb. Fițiuci zdrențuroase*, poezie (2007); *Ad libitum*, proză și poezie experimentală (2017).

ȘPERLĂ ORÂNDUITĂ

1. – Dar nu-i curvă!
– Și dacă nu-i curvă,
sfântă
cum poate să devină?

2. Să șlefuiesc
la cuvânt
ca Baruch Spinoza
la lentile.
Iarăși sunt ispitit de
dezmăț?!

3. – Am orbit citind.
– Pe alții lecturile-i fac
clarvăzători:
Milton, Borges!

4. Las gândurile
să mă cutreiere
precum Sfântul Francisc
își lăsa pe trup
ploșnițele și păduchii?!

5. – Îmbălsămarea cadavrelor
se face-n Orient
cu miere.
– E vorba de... desert?

6. Ce ciudățenie:
să te înalți
în bucurie
până s-ajungi
la lacrimi.

Pânza
freatică
a transcendenței
e alcătuită cumva
din aceste picături
sărățele?

7. Greșeala,
greșeala Cuvântului Dintâi
e că n-ar fi trebuit,
o, n-ar fi trebuit,
să intre-n
cârdășie
cu vreo limbă.

8. – Ce părere ai despre Gilles Deleuze?
– Are-o manichiură... perfectă!

9. Sub dangăt de clopot,
sufletu-i
preș snopit cu băătorul.
Cât praf!

Deznădejdlile negre,
caviar
pentru festinul ceresc?

10. – Mi-am consumat toate ratările.
– Și cum ai de gând să supraviețuiești?

(...)

12. – Să-i fie țărâna
ușoară!
– Ce tâmpenie!
Lumina să-i fie
ușoară,
așa ar trebui
să se spună.

(...)

14. – Cum îți mai merge?
– Ca-ntr-un horror.
– Sper că-i americanesc.
– De ce?
– Pentru că numai un astfel de horror
are și happy-end.

(...)

16. Dacă există multe
cuvinte
ce nu le-nțeleg,
cu atât mai bine:
înseamnă că mai am unde
să mă joc
cu Cel de Sus
de-a v-ați ascunselea:
eu să mijesc,
El... să se pituleze
undeva-n
legalitate.

La urma urmelor,
unde s-ar mai putea
ascunde
astăzi?

Unde mai există
muntele, valea sau bucata de cer
care să nu mai fie
proprietatea celor făcuți de El
după chipul și-asemănarea Lui.

I-au confiscat tot.
Nu i-a mai rămas niciun ungher.
Și dacă n-ar mai fi cuvinte
ce nu le-aș cunoaște,
unde s-ar mai piti
ca eu să-l caut?
Unde ne-am mai continua
jocul nostru drag, copilăresc,
de-a v-ați ascunselea?

17. Adevărul, mă sfătuie Voltaire,
e un fruct
care nu trebuie cules decât atunci
când este
copt.
Bine-bine, zic, în ceea ce privește
cireașa, mărul sau altele,
știu anotimpul când să le culeg.

De unde însă să știu
în ce lună a anului
e copt
adevărul,
ca să-l pot înfuleca cu plăcere
și să nu-mi strepezesc
sufletul și mintea
și s-ajung
precum
dumneavoastră?

(...)

20. Să mă culc cu toate femeile frumoase
și să citesc toate cărțile bune:
ce metehne.
Legat de-amândouă,
mă simt ca între două forțe
în sensuri opuse
mișcându-se:
mă sfâșie.
Mă sfâșie.

21. Uneori
am impresia
că
Zveltele cruci
se odihnesc
ca unele păsări
de baltă:
într-un singur picior;
alteori,
în fața ochilor mei,
se răsucesc
pe același picior
de-mi vine să zic
că
ele,
Zveltele cruci,
îssssssssssss
balerine
rusoaice
interpretând
SPĂRGĂTORUL DE NUCI.

22. – Câte cărți ai citit?
– Oricum
nu mai puține decât Lao Zi
și mult mai multe decât Isus.
Tocmai de asta
n-am să reușesc vreodată să fiu
nici profund,
nici cuprinzător.

(...)

24. Mai întâi să faci Omul
după chipul și asemănarea Ta,
iar după asta să dai voie femeii
să facă mai departe
același lucru
în locul Tău.
În locul Tău!

Și încă cu ce fel de scule.

O,
ce geamuri tulburi
poartă
unele ferestre.

25. – E un înțelept!
– Deci n-are nicio șansă.

26. Diogene locuia în butoi.
N-avea casă.
Era... așadar... boschetar.

Esop,
după ce-a scăpat din robie,
unde a locuit?
Nu era și el boschetar?

Eminescu... a avut casă?
A lui!
Nu cea în care s-a născut!
Prin urmare – și asta! – a fost
un boschetar.

Isus
s-a născut într-un staul.
Cine se naște într-un asemenea loc?
Și – Înainte de Cruce! – ce adresă avea?
Lăsați-mă cu... Casa Domnului!
Vorbesc de adresa Lui
Înainte de Cruce!

Doamne, decât cu suflet și minte ca
Ăstia
mai bine găunos ca Morgan, Rockefeller
sau alții asemenea.

Lăicerul lumii e țesut
din mici șmecherii
închipuite de... cămătari?

(...)

28. Prin parcul
înmuiaț de rouă
reîntâlnirea lor
a început
cu ceartă.
Erau
atâta de trăsniți.
Dar cearta
nu i-a rupt
în două.
S-au prins de mâini
până la urmă
și-au mers
uniți.

Iubirea lor
nu era doar
rouă?

Erau...
atât de bântuiți?!

29. Visul meu era
să mă culc
cu 360 de femei –
cel puțin! –
în același an
și toate –
dar toate-toate! –
în vălmășagul sporniceii
ședințe de-autografe
să-și asume
sarcina
multrăvniță;
iar după ce scumpele-acestea,
fără-ndoială,
vor fi revenit
de la maternitate,
strângând în brațe și-alăptând
copii sănătoși la trup și suflet,
să uite-ndată de mine:
Tatăl!

Visul meu era atât de frumos,
se tânguie cel ce stă alături de
Petrarca scriind
ce-ar fi trebuit să dicteze,
atât de frumos,
pân-, iată, -n
calea-mi
apăru ea,
cea cu pas pisicos;
cu pas pisicos călcând peste
capul șarpelui Evelor mele
din jurnal
strivindu-l și-mprăștiindu-i
pieleța
pagină cu pagină
până visul meu tot,
din edenică grădină ce era,
a ajuns largă,
necuprinsă paragină.

Ceruri, o, ceruri
scăpați-mă de pisicoasa asta de soi
și dați-mi visul,
visul meu cu cele 360 de Eve,
înapoi.

(...)

32. Ce-o fi avut avangarda
împotriva cuvântului?
De ce toți avangardiștii
l-au urât într-atât?
Ce le-a făcut cuvântul
de i-au cerut moartea?
Toți l-au vrut ghilotinat.
Toți l-au imaginat în juvăt.
Iar cei mai istoviți,
învechiți în răutate
și mai
înfrânți,
lettriștii,
ca să scape de cuvânt,
i-au împrăștiat literele pe foaie
de parcă niște biete semne grafice
ar fi putut vreodată
să alcătuiască
Cuvântul.

Și Heidegger?
A adunat vocabule lângă vocabule
ca să-i facă
Cuvântului însuși
de petrecanie?

Sein und Zeit,
lettrism de-a-ndărătelea?
Avant la lettre?
Ante litteram?

MEDALION

CA UN SISIF, SCRIITORUL...

de CLAUDIA PARTOLE

Vlad Zbârciog este unul dintre scriitorii care nu pot trăi în afara scrisului. Pentru el orice clipă valorează. Timpul capătă prin cuvintele scrise imagine. Respirația alertată a lumii în textele-i se materializează. Este un purtător de cruce, un Sisif mereu urcând, dar și coborând pentru a se împovăra cu greutățile lumii, pe care, atunci când urcă iarăși, le înaripează, eliberându-le și, totodată, făcând mai ușoară povara ce apasă sufletul aceleiași lumi trecătoare. Nu-i este ușor lui Vlad Zbârciog, pentru că scriitorul, care este un Sisif, e, totuși, omul mult mai firav decât personajul mitologic. Dar Cineva mereu îl ajută, ca să nu-i fie nici prea greu și nici insuportabil. Acest Ajutor și Călăuză l-au urmat, l-au însoțit și l-au purtat în brațe pe Vlad Zbârciog – omul și scriitorul – atunci când i-a fost cel mai greu. Altfel nu ar fi rezistat...

Eu nu cunosc (în viața mea nici prea lungă, dar nici atât de scurtă) o persoană care să fi fost pusă la atâtea încercări și ispite grele de a-și uita sau trăda aproapele, de a se supăra pe destinul prea crud... Vlad Zbârciog, însă, a trecut cu demnitate toate ispitele! Și s-a dovedit a fi omul în care poți avea încrederea deplină că nu te va abandona în calea greutăților, că te va ajuta, că te va sprijini, că nu te va lăsa să disperi. Este bărbatul creator aflat mereu pe baricade în apărarea ideii de „sacralitate, de nemurire a neamului” (omenesc, dar și a propriului neam). Te și miri când a reușit, consacrându-și întruna timpul propriu altora, și cum de a putut să scrie atâtea cărți importante de poezie, de proză, de eseistică?!...

Una dintre lucrările testamentare ale poetului, prozatorului și eseistului Vlad Zbârciog este volumul de memorialistică „... Umbra pașilor pierduți”. Precum mărturisește însuși autorul, este o „lucrare care nu are exemplu în literatura noastră și care, sper, nu va avea un imitator...”, pentru că a scris în această carte Adevărul despre sine, despre cei apropiați, despre prieteni și colegi, „despre timpul în care m-am născut, am trăit și am activat...”. E cartea destinului său de copil menit acestei lumi și a unui scriitor înzestrat cu timpul său. O trilogie-triptic în care e întrerupat un trecut, pe care l-am trăit mulți, doar că nu l-am povestit precum o face Vlad Zbârciog; e și un prezent care mai așteaptă a fi exprimat în cuvinte și fixat în cronici. Aici, în această lucrare, „este durerea cea mare a neamului nostru”. Autorul trece prin sine trecutul cu toate personajele implicate

© N. RĂILEANU

direct sau indirect în spectacolul lumii. Astfel „revezi” oameni dragi, care au lăsat amprente adânci în destinul neamului, re trăiești (a câta oară?) momente marcante de istorie... Vlad Zbârciog este totul în scrierile sale: cetățeanul simplu, dar și cronicarul, psihologul și profetul... Reușește să adune pagini îngreunate de întrebări cruciale. Bunăoară: „De ce nu putem învinge? (răspunzându-și nu doar sieși! – n.n.) Noi am doborât sclavul din noi, dar mulți, chiar foarte mulți, nu și l-au putut scoate din conștiință...”.

Izbuteste să împestrițeze file luminate de faptele înaintașilor și ale adevăraților fii și fiice ale zilelor noastre; meditații filosofice, premonitorii... Ca într-o oglindă vezi în aceste lucrări chipurile acelora despre care scrie cu atâta dăruire Vlad Zbârciog.

„Lumina falnicei Veneții” este consacrată Luciei Purice, prietena de viață a scriitorului, o ființă deosebită, înzestrată de Dumnezeu cu har divin. Deși era ținută la pat, Lucia Purice vedea până departe și simțea pulsul vieții mult mai intens decât o pot simți alții. Cartea cuprinde mai multe mărturisiri cutremurătoare, care sunt ca niște lecții propuse pentru a-l învăța pe om zborul, a-l deprinde să-și depășească frica, să se înalțe, să nu dispere...

„Ai fost pentru mine, dar, probabil, și pentru mai mulți, un exemplu de voință, pe care, din păcate, n-o manifestăm suficient când suntem puși la încercare de pragurile vieții... De aceea cred în visul tău! Dintre noi toți, câți te cunoaștem, poate cel mai mult meriți dragostea Mântuitorului...” (din spusele Ludmilei S. adresate Luciei)

„Să înveți a trăi din nou...” este un „album-jurnal” luminat de dragostea autorului pentru toate cele atinse cu pasul, cu gândul și privirea. Sunt amintiri, reflecții și descrieri emoționante, impresionante. Prin fiecare frază, gând, sugestie, Vlad Zbârciog trăiește marea bucurie a creației. „Scrisul, literatura, mărturisește dânsul, sunt țărmla care aspiră orice om dăruit de Dumnezeu. Este Veneția însăși. Toate gândurile, aspirațiile, toate drumurile îl conduc spre acest țărm de vis, spre această lumină...”

Lucrările lui Vlad Zbârciog captivează din simplul motiv că sunt profunde, sunt pline de înțelepciune. Nu poți să nu revii la ele. Toate pot servi drept carte de căpătâi...

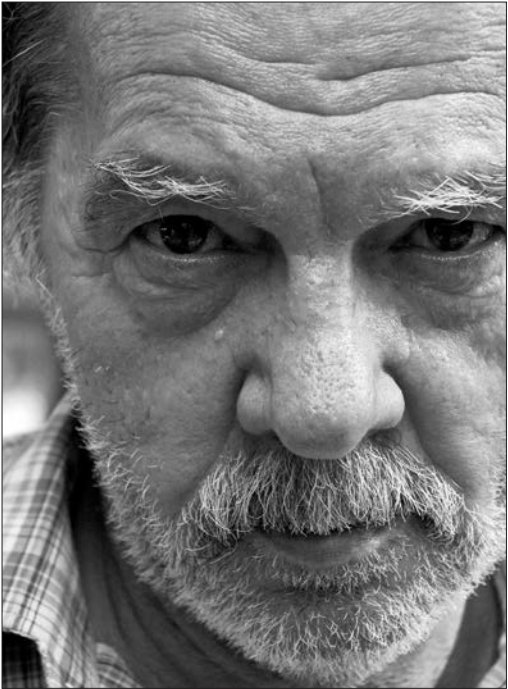
EDITURA ARC • NOI APARIȚII • EDITURA ARC

MARIA ȘLEAHTIȚCHI (COORDONATOR)
MIHAI ȘLEAHTIȚCHI, LUCIA ȚURCANU, IVAN PILCHIN, MARIA PILCHIN
LITERATURĂ, REPREZENTĂRI, NEGOCIERI

„Definită încă de Aristotel drept artă a mimesisului, reevaluată și revendicată de-a lungul istoriei de toate curentele estetice, literatura reprezintă, mai cu seamă în sfera epicului, relația omului cu lumea. Faptul că opera literară se constituie dintr-o sumă de reprezentări individuale ale scriitorului despre lume ar putea fi suficient, după unii cercetători, pentru a considera literatura drept spațiu al reprezentărilor. E de remarcat totuși că aceste reprezentări constituie în esență un amestec specific de reprezentări individuale și sociale, de realitate ficțională și de realitate verosimilă. Aici s-ar afla punctul de conexiune între arta de a reprezenta lumea cea reală în imagini ficționale cu arta de a atribui lumii inventate credibilitate, lumea literaturii fiind asemănătoare cu lumea cea reală. Statutul acestor reprezentări este de oglindă în care ființa umană, reflectând, își poate găsi asemănarea. Așadar, calitatea reprezentărilor individuale ale creatorului este de a impulsiona compatibilitatea cu unele (mai multe sau mai puține) reprezentări individuale ale cititorului. Acesta ar fi momentul de reconvertire a reprezentărilor individuale-ale-creatorului în reprezentări individuale-ale-receptorului, din reprezentări ale individului în reprezentări ale grupului, ale unei comunități mai largi, devenind din acest punct de vedere și reprezentări sociale”.

Maria ȘLEAHTIȚCHI

IN MEMORIAM: NICOLAE RĂILEANU

SINGUR PRINTRE SCRIITORI SAU NICOLAE CEL FARA DUMINICI..

de MIHAI ȘTEFAN POIATĂ

Pe 18 noiembrie a.c. s-a stins din viață colegul și prietenul Nicolae Răileanu. Maestru al imaginii fotografice, și-a legat destinul de cel al scriitorilor și artiștilor plastici basarabeni. În urma celor peste patruzeci de ani de activitate în cadrul Muzeului de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, a adunat sute de mii de fotografii, o adevărată istorie în imagini a literaturii române din Republica Moldova. Redacția „Revistei literare” exprimă sincere condoleanțe membrilor familiei pentru pierderea iubitului soț și tată. Dragă Nicolae, ne vei lipsi! Dumnezeu să te odihnească în pace!

Nicolae Răileanu s-a născut pe 3 decembrie 1950 în Anenii Noi. A învățat la Școala-internat nr. 1 din Chișinău. După armată (1970-1972), a fost invitat să lucreze, ca specialist în tehnica fotografică, la secția Criminalistică a MAI. Peste doi ani, din 1975 până la ultima suflare, a lucrat ca fotograf la Muzeul de Literatură „Mihail Kogălniceanu”. A fost distins cu mai multe medalii, atât în Republica Moldova cât și în România, iar în 2015 i s-a conferit Titlul Onorific de Maestru în Artă.

Alăturat, cuvintele de adio ale prietenilor devotați: Mihai Ștefan Poiată și Nicolae Popa.

„Și fără concedii”, ar mai putea adăuga colegii și prietenii lui. Pentru că în fotografie actul creator durează doar o frântură de secundă – clipa în care este apăsat butonul declanșator – dar mai apoi este nevoie de ore și chiar zile întregi până ajungi să-ți dai seama dacă ai „prins” o imagine reușită sau nu.

Trăim în epoca digitalului, când poate fotografia orice deținător de telefon mobil, dar Nicolae și-a început cariera de fotograf în anii ‘70, când pentru a transforma imaginea negativă într-o fotografie era necesar un proces chimic complex, care cerea de la fotograf și cunoștințe, și acuratețe, și îndemânare, și răbdare, dar mai ales... foarte mult timp pentru că doar dezvoltarea peliculei cuprindea douăsprezece etape, apoi imaginea negativă era supusă procesului de expunere pe hârtie fotografică. Și care, la rândul ei, era dezvoltată într-o soluție, fixată în alta, apoi fotografiile obținute erau ținse pe sticlă pentru a fi uscate. Și abia după aceasta prezentate Muzeului sau redacțiilor care le-au solicitat.

Iată deci că în activitatea unui fotograf raportul dintre creativitate și rutină este cu totul descurajator pentru firile impulsive, pasionate de euforia creației și dornice de a trăi mereu clipele înălțătoare ale inspirației.

Nicolae Răileanu a știut de la bun început ce-l așteaptă: dacă vrei să fii fotoreporter (sau maestru fotograf), trebuie să fii și asistent fotograf, și editor foto, și laborant foto, iar dacă ești angajat la Muzeul de Literatură, mai trebuie să fii arhivist și muzeolog – colaborator de neînlocuit în organizarea și amenajarea expozițiilor.

Dar Nicolae și-a asumat și atribuții suplimentare. Deși nu l-a trimis nimeni, a fost prezent la toate evenimentele care s-au înscris în lupta noastră pentru emancipare spirituală și renaștere națională, devenind fotograf (și istoricul) întregului neam și bucurându-i astfel pe mentorii săi.

Primul a fost tatăl său, invalid de război, care i-a dăruit un „FED”. Cel de al doilea mentor i-a fost celebrul fotograf francez Henri Cartier-Bresson, considerat părintele fotojurnalismului modern. Și dacă de la tatăl său, Teodosie, a învățat MESERIA, de la Cartier-Bresson urma să învețe... ARTA fotografiei. Cred că se mai păstrează în biblioteca lui Nicolae vreo carte despre Cartier-Bresson și am găsi în ea multe fraze subliniate, dar cea care l-a marcat decisiv ar fi următoarea: „Înscenarea este o escrocherie”.

Nu-i plăcea să teoretizeze, dar s-a pronunțat mereu categoric împotriva a ceea ce el numea „regie”, adică trucarea realității. Faptul că a avut un simț deosebit al

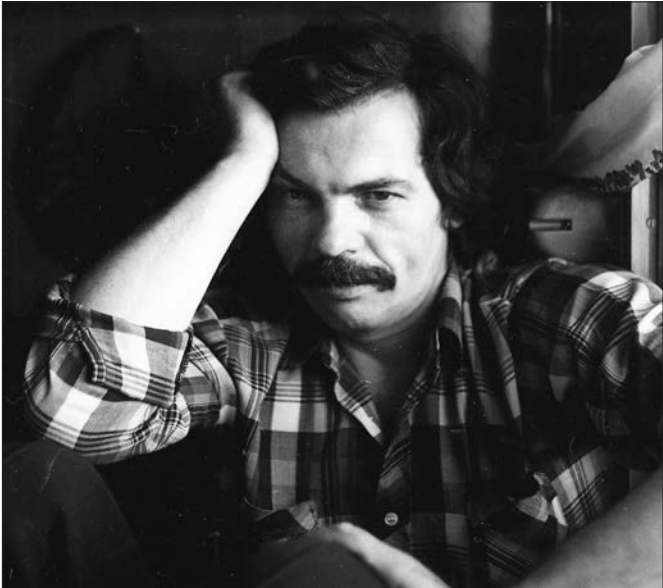
firescului l-a făcut și un adversar mocnit al „miorlăiturilor” literare. Dar singurătatea lui Nicolae Răileanu mai provenea și din faptul că, în mediul literar, în ziarele și în revistele noastre, fotografia a fost mereu subordonată textului. Iar fotograf – capriciilor șefilor. Îmi aduc aminte cât de mult l-a ofensat fraza aruncată de unul dintre secretarii US, care ar fi spus că fotograf face parte din „personalul de deservire”.

Nicolae însă, a avut grijă să nu compromită cu nimic reputația scriitorilor, știind că nu-i „deservește” pe funcționarii de la Uniune, ci își slujește neamul.

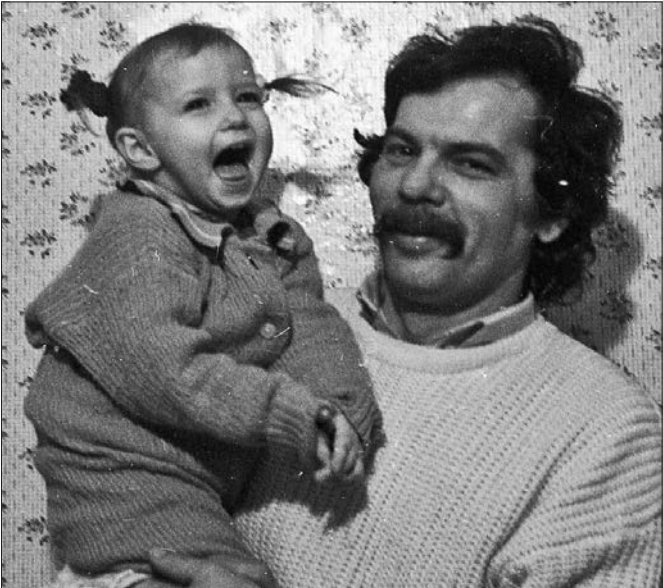
Nu știu cui îi va reveni salariul (mizer), pe care l-a primit Nicolae la Muzeul de Literatură, dar știu că locul lui nu-l va putea lua nimeni. Plecarea lui Nicolae Răileanu a lăsat un gol imens. El a fost, de fapt, o instituție, cu care ne obișnuisem și care devenise indispensabilă, deși nu era prevăzută de „schema de personal”. Iar acum, când a plecat, nu poate fi înlocuit, nici cu câțiva oameni, pentru că nu a catadicsit nimeni să se intereseze cum funcționează această instituție numită „Nicolae Răileanu”.

După plecarea lui pentru mulți dintre noi lumea va arăta altfel. Chiar și pentru unii dintre cei care nu l-au cunoscut și nici nu au auzit de el.

FOTOGRAFII DIN ALBUMUL DE FAMILIE

În atelier, începutul anilor 1980

Acasă, cu nepoata Cristina, 1992

FOTOGRAFIE DE MIHAI ȘTEFAN POIATĂ

La Uniunea Scriitorilor, în exercițiul funcțiunii, 2010

UN SELFIE FARA NICOLAE RAILEANU

de NICOLAE POPA

Nicio speranță să ne mai întâlnim vreodată. Eu sunt atât de păcătos, încât Bunul Dumnezeu mă va separa de tine în viața de Dincolo. Tu, dragă Nicolae Răileanu, ai făcut să se vadă scriitorii la față. Ne-ai arătat cum ARATĂ fața Uniunii Scriitorilor pe parcursul a peste 40 de ani, inclusiv în cele mai grele timpuri ale scrisului românesc de pe aici. Imaginile surprinse de tine, știm, nu au plăcut decât doar atunci când erau ascunse în ciorap. Pentru eternitate. Eternitatea a și sosit. Lasă-le acolo, în ciorap, lângă glezna ta. Probabil nici nu au meritat să fie dezvoltate, scoase la lumină. Întunericul e mai luminos uneori și vede mai multe. Prea multă dezamăgire. Prea multă trădare. Fotografiile tale au fost pe placul poate a 45% dintre cei pe care i-ai fotografiat. Oricum, e suficient. În rest, cei 55% pe care nu i-ai fotografiat cum TREBUIE au să te mai caute, dar nu te vor mai găsi. Și bine ai făcut că nu i-ai surprins nicicum. Nu meritau. Gusturile tale au fost selecte, nu selective. Ai refuzat categoric să mergi să faci bani cu fotografii pe la nunți. Ai refuzat să faci clic! pe mutrele care pozau, care se prefăceau că sunt fericite în fața aparatului tău de fotografiat. Ți-a plăcut să vezi lumea și să o eternizezi, cu chipul Ei firesc. Așa cum a fost lăsată de la Dumnezeu. Niciodată în viață nu ai fi acceptat (cu două excepții) să-ți pui aparatul de fotografie în vârf de băț ca să-ți faci și tu un Selfie cu cineva. După cunoștințele mele, au fost, totuși, două excepții, când ai cedat APARATUL. Poate că or fi fost și altele. Dar eu pe astea două mi le amintesc. Pe Aleea Clasicilor, cu mâna pe inimă ca Nichita Stănescu lângă fotografia lui în mărime naturală (calculată milimetric), fapt pentru care am luat o muștruluială pentru cheltuiala de care nu s-ar fi supărat nicio contabilitate din lume. Apoi mi-ai cedat aparatul ca să te pot forografia alături de Regele Mihai. Nu știu cât mai ai de trecut spre acolo prin Vămile Cerului ca să ajungi în dreapta celor drepti alături de Regele Mihai... Dar când vei ajunge, sunt sigur, vei simți că cineva te strânge ușurel de mână. Va fi mâna Regelui.

Dumnezeu să Vă odihnească în pace!

FOTOGRAFIE DE NICOLAE RĂILEANU

ANA BLANDIANA
VARIAȚIUNI PE O TEMĂ DATĂ
(POEZIE)

BUCUREȘTI,
EDITURA HUMANITAS, 2018

POEMELE NEDESPARTIRII

de LUCIA ȚURCANU

Ana Blandiana a publicat recent, la Editura Humanitas, un nou volum de versuri (lansat la Gaudeamus), *Variațiuni pe o temă dată*, „un poem de dragoste”, menționează autoarea pe coperta a patra, „despre nedespărțirea prin moarte. Cea mai metafizică dintre cărțile mele”. Având dedicația *Către R*, cartea conține, se pare, poezii scrise după moartea lui Romulus Rusan, soțul poetei, toate fiind adresări ale eului liric către cel trecut dincolo, dat parte a unui tot androginic. Poemele sunt asemenea unor scrisori confesive, exprimând dorul de celălalt, iar titlurile scrise de mână, în facsimil, îi atribuie cărții o ținută epistolară.

Tema morții apare destul de frecvent în poezia Anei Blandiana, îndeosebi începând cu volumul *Somnul din somn* (1977), autoarea referindu-se la „somnul ca succedaneu al morții sau, spus invers, moartea ca somn” (Dumitru Micu). În *Variațiuni pe o temă dată* însă, moartea nu mai este văzută ca o noțiune filosofică, ci ca trăire intensă, provocată de pierderea unei ființe apropiate, iar poezia, la rândul ei, devine act terapeutic, eliberator.

Moartea este definită fie ca despărțire a spiritului de corp („Nu te vedeai/ Pentru că, precum în romanul lui Wells,/ Numai haina te făcuse vizibil/ Și numai ninsoarea/ Depunându-ți-se pe umeri, pe creștet,/ Putea să-ți trădeze prezența./ Dar în biserică nu ningeă”, *Știam că e doar o haină*), fie ca somn etern care face posibilă întâlnirea cu toți cei trecuți dincolo („Adoarme-mă, deci,/ Prea Limpede Domn,/ Să nu mai fim vii,/ Să pot începe să scapăt,/ Să ne întoarcem împreună în neantul dintâi,/ În timp ce eu visez că rămâi/ În trezirea de veci/ Să o luăm de la capăt”, *Somnul este misterios ca un drum*).

În alt poem, întâlnirea cu moartea, sau, mai bine zis, conștientizarea caracterului implacabil și ineluctabil al trecerii, este interpretată ca un joc existențial (cum o face și Tudor Arghezi, în *De-a v-ați ascuns*), raportat însă la

faptul de cultură: „În ultimul timp viața mea seamănă cu un roman de/ Agatha Christie./ Totul părea să se desfășoare normal, când, deodată,/ în mod misterios ai dispărut./ Apoi, din timp în timp, la intervale tot mai mici,/ mai dispărea cineva și au trebuit să dispară încă doi,/ apoi trei, ca totul să înceapă să ni se pară suspect și să/ se declanșeze teroarea./ Nu trece o săptămână fără să mai dispară cineva/ și toți ne prefacem că nu observăm, speriat fiecare că/ ar putea observa că dispăruse el însuși./ Tu ai fost primul./ Sau poate că romanul se desfășurase și înainte la fel,/ dar eu am început să-l citesc doar pornind de la tine”, *În ultimul timp viața mea seamănă cu un roman de Agatha Christie*).

Impresionează, în această carte a Anei Blandiana, pe lângă trăirile eului poetic, alternanța de formule prozodice diferite, de la poemul-incantație („Se leagănă, leagănă sfintele/ Sunete-abia melodii,/ Ritmic respiră cuvintele/ Golul uitării de-a fi”, *Se leagănă, leagănă sfintele*), la prozopoemul cu aluzii la autobiografic, în mod special, la relația pe care cuplul Blandiana-Rusan a avut-o cu regimul („Dacă am avea ca pe vremuri microfoane prin casă,/ ascultătorii m-ar considera, cu siguranță, nebună, în/ timp ce m-ar înregistra vorbind cu tine despre tot felul/ de lucruri, cerându-ți părerea, povestindu-ți întâmplări, spunându-ți te iubesc, așa, la prezent, și noapte bună înainte de a stinge lumina./ Sau dacă unii dintre ei ar fi noi în post și n-ar fi/ aflat că tu ai plecat, faptul că nu îmi răspunzi li s-ar/ părea suspect și ar bănuî că pauzele de conversație/ sunt înlocuite prin semne pentru ca ei să nu poată/ înțelege”, *Dacă am avea ca pe vremuri microfoane prin casă*).

Elegiace prin excelență, poeziile din *Variațiuni pe o temă dată* sunt și un imn adus iubirii, cele două „personaje” fiind, de fapt, cele două jumătăți ale Unului primordial (vedeți răvășitoarele poeme *Țin minte că m-am întrebat o dată, Mereu, Așa cum nu știu ce parte a Africii și altele*).

REVISTA PRESEI | REVISTA PRESEI | REVISTA PRESEI

LITERATURA (AUTO) CONFESIVĂ

Fondat în 1975 de Bernard Pivot și Jean-Louis Servan-Schreiber, magazinul literar *Lire* din octombrie 2018, are ca temă de discuție *Jurnalul intim*. O scurtă istorie a genului, câteva exemple celebre, plus meditații asupra stării de azi a textelor diaristice, a interesului față de jurnal. De la autori care s-au făcut cunoscuți doar pentru ca au ținut jurnale ce i-au intrigat pe urmași, precum Henri-Frédéric Amiel (1700 de pagini confesive!) sau Marie Bashkirtseff și până la celebrele jurnale ale nu mai puțin celebrilor scriitori André Gide, Franz Kafka sau Virginia Woolf (tema jurnalului intim ca „afacere a femeilor” constituie obiectul unui articol aparte, avându-le ca protagoniste pe Madame de Staël, George Sand sau pe unele autoare cunoscute pentru jurnalul lor, mult prea târziu, după dispariția fizică, precum Mireille Havet și Hélène Berr). De altfel, aproape ca o regulă, se impune această constatare: majoritatea jurnalelor intime (atenție la al doilea cuvânt) au fost publicate după moartea autorului.

Scrieri confesive pot fi considerate și *Eseurile* lui Montaigne sau *Confesiunile* lui Jean-Jaques-Rousseau, doar că acestea s-ar preta mai curând noțiunii de „jurnal de idei” (decă e veche... ideea!). Dar jurnalele propriu-zise încep să fie scrise mult mai târziu, genul acesta parându-le multora o afacere ciudată și inutilă (poate că aici e timpul să declar că nici eu nu sunt fanul convins al diariștilor, dar e o temă prea largă, ca să o explic în fugă). Printre cei care au văzut aici o întreprindere ciudată e și Anatol France, iar mai devreme, faimosul critic Albert Thibaudet: „Autobiografismul, care pare a aborda în premieră cele mai sincere genuri, s-ar putea să fie cel mai fals (a reține această deloc neglijabilă observație – mvc). Asta e arta celor care nu sunt artiști și romanul celor care nu sunt romancieri”. Un adversar vehement al ideii a fost Ferdinand Brunetière, profesorul de la Sorbona, criticul și directorul de la *Revue des deuxmonde*, considerând jurnalul intim drept un gen „plebeian, feminin, copilăresc; mai rău chiar: un semn al degenerării” (a nu uita, totuși, că vorbim de un critic tradiționalist-clasicist, cu rezerve mari față de modernitate).

„Scrierea de sine” este titlul primului dosar, sintetic, al temei, urmat de un interviu, intitulat „Toate viețile o merită”, cu Phillippe Lejeune, autorul unor cărți destinate unui public larg, una despre autobiografia în Franța, alta având titlul *Pactul autobiografic* (avem aici, spune autorul, „ceva din vechiul tratat faustic cu diavolul, semnat cu propriul sânge”). Timp de o jumătate de secol cercetătorul își consacră viața acestei „scriituri ordinare”, care este jurnalul intim (al unor autori cvasianonimi), creând „Asociația pentru autobiografie” (APA), care editează reviste, adună în fiecare an de la o sută la o sută cincizeci de noi biografii, ce sunt depozitate, păstrate și, unele, editate.

Un alt text din acest dosar (intitulat *Jocurile veridicității*) se referă în mod special la jurnalele de scriitor. Noi, îndrăgostiții de literatură, scrie Hubert Artus, „vrem să-i citim pe scriitori, dar ne place să știm și ce se află dincolo de cărțile lor. (...) Jurnalul intim pare un revelator ideal. Doar că avem aici, de asemenea, o artă a disimulării și un joc cu realitatea”.

Fiindcă unul dintre reperele textuale ale acestei teme a magazinului literar francez este *Jurnalul Annei Frank*, merita atenție această explicație-motivare din jurnalul intim, celebru deja în toata lumea, al adolescenței: „Iată-mă ajungând la constatarea de

REVISTA „LIRE” OCTOMBRIE 2018

REVISTA „QUADRAT” NR. 1, 2018

unde vine aceasta idee de jurnal: eu nu am prieteni”. Or, chiar dosarul propus de revistă începe cu formula cunoscută: „Dragă jurnalule!”, amintindu-mi, mie, unuia (mvc), nu doar de jurnale reale, ci și de cele ficționale, precum, de exemplu, cel al eroinei din *Singur în fața dragostei*.

Jurnalul acesta și istoria lui, în general cunoscută (într-un moment, remarcă revista, simbolul unei victime a nazismului, pe care îl reprezintă acest jurnal – al unei adolescente de origine evreiască în vremea războiului – substituind istoria propriu-zisă și textul propriu-zis), ba chiar arhicunoscută, este semnificativă. Avem aici, în nuce, motivația scrierii jurnalului, asistată de îndoielile privind utilitatea acestei întreprinderi: dincolo de lipsa confesorului real, mai întâi „senzația foarte stranie” de a dori să scrii, apoi teama-îndoiala că notele tale, ale unei adolescente de treisprezece ani, nu vor interesa pe nimeni mai târziu...

Avem realizarea importanței – totuși! – a acestui gen de scriitură, mai ales într-un timp solicitat pentru a fi evocat (autoarea jurnalului ascultă o adresare – la un post de radio care transmitea din Londra – a ministrului Bolkeinstein, care spune că la finele războiului vor fi utile jurnalele și scrisorile ce vor relata evenimintele; din acest moment ea începe să-și rescrie jurnalul, transformându-l din confident intim în text care să fie apoi citit de alții)...

Avem trecerea ambiției personale în una scriitori-cească – via jurnalistică: autoarea îi scrie imaginarei sale confidente că ar fi vrut foarte mult să devină jurnalistă și, mai târziu, scriitoare. Avem considerarea jurnalului drept pistă pentru lansarea unei ficțiuni elaborate („După război aș vrea să scriu o carte numită „Anexa” – e vorba de anexa-apartamentul tainic, în care familia se ascundea de naști” – jurnalul servindu-i de sursă evocatoare și informativă).

Avem, în fine, decizia destinului, care le rânduiește pe toate după legile lui, alegând ce săpună în evidență (aici: jurnalul): „... dacă mă voi salva, îmi închipui ca ceva groaznic pierderea jurnalului și a poveștilor mele”. Istoria, implacabilă, scrie în final Jean Montenet, autorul acestui text despre Anna Frank, a sacrificat-o pe Anna și a salvat opera.

În varii epoci, atitudinea față de jurnalul intim a fost diferită. Citit în epocile averse de factologie în detrimentul ficțiunii, detestat în timpuri care decretau „moartea autorului”. Roland Barthes, deși a scris el însuși un „Jurnal de doliu”, adevărat, editat postum, descifra *diare* (numele vechi al jurnalului intim francez) ca pe o îmbinare între *diarrhée et glaire*, adică „diaree” (verbală, probabil) și „muci”.

În fine, genul sucomba încă o dată, dând naștere unui emergent pe invers: blogul. Jurnal, da; intim, da (în sens: personal, confesiv), doar că scris în ochii lumii, făcut public în chiar ziua scrierii... Și, din acest motiv, tănuț adesea după un pseudonim.

Mircea V. CIOBANU

O NOUĂ PUBLICAȚIE LITERARĂ

În peisajul literar basarabean a apărut o nouă publicație. Și nu una oarecare, ci consacrată cu precădere prozei de ficțiune. O premieră pentru RM, de altfel, nu și pentru spațiul cultural românesc: din 2016, Vellant editează în România revista de proză scurtă „iocan”.

„Quadrat”-ul de la Chișinău este opera Fondului Culturii Scrise din Moldova (de ce nu: „din Republica Moldova?”) și îl are ca director pe scriitorul Nicolae Spătaru. Revista se dispensează, avangardist, de funcția de redactor-șef. În caseta tehnică figurează: Grigore Chipper, redactor, membrii Consiliului de redacție (Vladimir Beșleagă, Iulian Ciocan și Lucreția Bărlădeanu), numele designerului și cel al machetatorului. Publicația, tipărită frumos, la patru culori, este ilustrată de cunoscutul pictor basarabean Florentin Leancă.

În *Elogiul prozei*, care se vrea un editorial, Vladimir Beșleagă se întreabă, nastratinește, la ce bun să promovăm proza într-o țară în care toți se nasc poeți? Și tot el răspunde: pentru că o avem, semn al maturității literare. Tonul ludic al „argumentului” nu trebuie să ne inducă în eroare: autorul crede cu adevărat că forma urmează fondului, în cazul de față.

Cuprinsul este variat, dar prea amplu pentru a fi și omogen, în buna tradiție a presei literare locale care, aidoma peștelui-balon, e nevoită să-și umfle, număr de număr, sumarul ca literatura despre care scrie să pară mai mare decât este în realitate. La rubrica *Fiction & Fiction*, citim texte semnate de Nicolae Popa, Aurel Maria Baros, Mihail Vakulovski, Nicolae Spătaru, Anatol Viere și Mihaela Perciun. Noul val este reprezentat de tânara Ecaterina Bargan. În original, lecturăm (dacă suntem poligloți) un eseu al englezului Alistair Ian Blythe și o povestire scrisă de rusul Igor Haricev. Traduși în română sunt cehul Jan Velíšek și azerul Elçin Hüseyinbeyli. Cronică la cartea de proză este asigurată de Nina Corcinschi, care se ocupă de ultimul roman al Tatianeî Țăbuleac (*Grădina de sticlă*), și de franțuzoaica Caroline (fără nume de familie, acest cronicar de găsit pe *undernierlivre.net*), care scrie despre versiunea franceză a romanului lui Iulian Ciocan, *Tărâmul lui Sașa Kozak – Le Royaume de Sasha Kozak*, câștigătorul Premiului Coup du Coeur la Salon du Livre des Balkans (2018). Nu lipsește poezia (un poem mai vechi de Arcadie Suceveanu), deși te-ai fi așteptat să nu fie, și nici interviul (o preluare din „Limba Română”, nr. 11-12/2002, a dialogului purtat de Leo Butnaru cu romancierul Nicolae Breban).

Basarabia literară simte demult nevoia unei debateri serioase cu privire la proză. Emergența unei reviste de acest gen, pe cât de neașteptată, pe atât de salutară, nu ar trebui să răspundă numai instinctului teritorial al prozatorilor înfometatei după spațiul tipografic pe care, la o adică, l-ar putea găsi și în alte reviste. Ci mai ales să revigoreze un firesc și salvator instinct critic pe care, dornici și noi de povești, l-am cam lăsat să se odihnească pe tușă. După seceta din anii 1990, prozatorii noștri aveau, într-adevăr, nevoie de o concesie din partea criticii, trebuiau stimulați să apară și să scrie. Acum, când au scris, e timpul să le apreciem cu onestitate efortul. Sperăm că revista „Quadrat” le va face, în sfârșit, dreptate creatorilor de ficțiune, nu numai publicându-i, dar și citindu-i. Așa cum se cuvine.

Într-un ceas bun!

Adrian CIUBOTARU